

KONGELIG RESOLUSJON

Olje- og energidepartementet
Statsråd: Tina Bru

Ref.nr.:
Saksnr.: 18/1083
Dato: 23.6.2021

Hafslund E-CO Vannkraft AS - revisjon av konsesjonsvilkår for regulering i Hemsilvassdraget mv. i Hemsedal, Ål og Gol kommuner

I. Innledning

Hemsilvassdraget ligger i øvre del av Hallingdalen, og er et sidevassdrag til Hallingdalselva. Vassdraget består øverst av to hovedgrener, Grøndøla og Mørkedøla, som samløper oppstrøms Hemsedal sentrum og danner Hemsila. Berørt del av vassdraget strekker seg fra reguleringsmagasinene Vavatn og Gyrimos-Flævatn til samløpet med Hallingdalselva ved Gol sentrum. Vannet utnyttes i Hemsil 1, Gjuva og Hemsil 2 kraftverk.

Kravet om revisjon av konsesjonsvilkår for Hemsilvassdraget er fremmet av Gol, Ål og Hemsedal kommuner. Revisjonskravet gjelder konsesjon meddelt daværende Oslo Lysverker (nå Hafslund ECO Vannkraft AS) for regulering av Hemsilvassdraget mv. gitt ved Kronprinsregentens res. av 25.01.1957. Ettersom opprinnelig konsesjon til regulering av er gitt ved kongelig resolusjon fastsettes også endring av vilkår ved kongelig resolusjon.

Kravene angår i hovedsak pålegg om slipp av minstevannføring til Lauvdøla og Dyrgja, magasinrestriksjoner i Gyrimos-Flævatn, sikring av trekklei (landbru) over Gyrimos-Flævatn for villrein, næringsfond/miljøfond samt sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag.

Med utgangspunkt i revisjonskravet har NVE fattet vedtak om åpning av sak om revisjon av konsesjonsvilkårene for reguleringen av Hemsilvassdraget (Hemsil I og Gjuva kraftverk). Revisjonsdokumentet har vært på høring, NVE har pålagt tilleggsundersøkelser og utarbeidet en innstilling. NVE har oversendt innstilling til departementet 21.06.18. NVE anbefaler at det innføres nye, moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringen av Hemsilvassdraget. NVE anbefaler at konsesjonæren pålegges å betale sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag. NVE anbefaler ikke slipp av minstevannføring til Lauvdøla eller Dyrgja, eller tapperrestriksjoner for Gyrimos-Flævatn. NVE anbefaler heller ikke landbru over Gyrimos-Flævatn eller pålegg om næringsfond eller fond til opphjør av fisk/vilt/friluftsliv. NVE anbefaler ikke endring av mengde og pris på konsesjonskraft.

Departementet har sendt NVEs innstilling på høring til berørte kommuner og fylkeskommuner. Opprinnelig ble kravene som knytter seg til Eikredammen og nedre del av Hemsila som utnyttes i Hemsil 2 kraftverk, vurdert av NVE å falle utenfor revisjonsaken, da NVE anså at kraftverket var konsesjonsfritt. Tilsvarende ble Brekkefoss kraftverk vurdert å være konsesjonsfritt.

Departementet har kommet til at både Hemsil 2 og Brekkefoss kan anses å være omfattet av reguleringsstillatelsen, og mener at krav og ønsker knyttet til disse kraftverkene skal behandles sammen med vilkårsrevisjonen for Hemsilvassdraget.

Departementet tilrår at vilkårene i all hovedsak revideres i tråd med NVEs innstilling. Departementet foreslår at det innføres krav om minstevannføring fra Eikredammen og Flatsjø, men ikke i Lauvdøla og Dyrinja. Det anbefales ikke innføring av magasinrestriksjoner. Departementet foreslår at det innføres moderne standardvilkår, som gir miljømyndighetene hjemmel til bl.a. å pålegge habitatforbedrende tiltak. I tillegg til NVEs forslag anbefaler departementet at regulanten skal betale 2 mill. kroner i et fond øremerket villreinbestanden i området.

Departementet anbefaler at det fastsettes reviderte vilkår og revidert manøvreringsreglement for Hemsilreguleringen, jf. vassdragsreguleringsloven § 8, i tråd med vedlagte forslag.

I resolusjonen under er NVEs innstilling i revisjonssaken gjengitt under kapittel II, høringspartenes merknader til NVEs innstilling under kap III, en drøfting av om hvorvidt Hemsil 2 og Brekkefoss kraftverk er del av revisjonssaken i kapittel IV og V og til slutt følger departementets samlede vurdering og konklusjon i kapittel VI.

II. NVEs innstilling

I NVEs innstilling til departementet av 21.06.18 heter det:

«Sammendrag

På basis av krav fra Hemsedal, Ål og Gol kommuner fattet NVE vedtak 18.10.2011 om åpning av sak om revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Hemsilvassdraget. Konsesjonen ble gitt ved kongelig resolusjon av 25.01.1957. Revisjonsdokument utarbeidet av konsesjonæren E-CO Energi AS ble sendt på høring 14.03.2013, og NVEs befaring ble avholdt 21.09.2016.

Kravene angår bl.a. slipp av minstevannføring til Lauvdøla og Dyrinja, tapperestriksjoner i Gyrimos-Flævatn, trekkveier for villrein over Gyrimos-Flævatn og næringsfond. I tillegg ble det fremmet krav knyttet til Eikredammen og nedre del av Hemsila, som utnyttet i Hemsil 2 kraftverk, men dette ligger etter NVEs mening utenfor reguleringskonsesjonen, og kan dermed ikke vurderes i revisjonssaken.

Hemsedal, Ål og Gol kommuner har i sine høringsuttalelser frafalt enkelte av kravene, og støtter ikke kravet om slipp av minstevannføring til Lauvdøla og Dyrinja. De opprettholder imidlertid bl.a. kravene om tapperestriksjon av hensyn til fisk og landskapseffekter i Gyrimos-Flævatn og tiltak for å hindre at fisk blir med vannet gjennom turbinene, og krav om næringsfond til kommunene.

Fylkesmannen i Buskerud støtter ikke kravet om slipp av minstevannføring til Lauvdøla og Dyrinja, og vil heller at det skal slippes minstevannføring fra Eikredammen.

Villreinnemda for Nordfjella og Fjellheimen mener mulighetene for å lykkes med en landbru for villreinen ikke er tilstrekkelig stor til å kreve dette. De mener et minimumstiltak for å lette villreinenes passering av området er at beitegjerdet langs utløpselva nedstrøms Flævassdammen (Lauvdøla) legges ned utenom beitesesongen. **Villreintvalet i Nordfjella og Grunneigarlaget for villreinvald i Ål** mener landbru er best, og er enig med villreinnemda om at minstevannføring er beste tiltak for å sikre gjerdeeffekt for beitende sau og samtidig legge til rette for villreinenes passering av området.

Buskerud fylkeskommune, Riksantikvaren og Norsk maritimt museum krever at det pålegges sektoravgift for kulturminnevern i vassdrag. De mener at området har stort potensiale for funn av

automatisk fredete kulturminner, særlig fra steinalderen. De påpeker at undersøkelsene som ble utført i forbindelse med utbyggingen ble satt i gang for sent fordi første fylling av Gyrimos-Flævatn allerede var godt i gang.

E-CO mener slipp av minstevannføring til Lauvdøla og Dyrinja vil ha liten positiv effekt for ørret, og at fordelene ikke står i forhold til ulempene i form av tapt kraftproduksjon. De mener videre at flere av de krav som reises i forbindelse med undersøkelser og tiltak angående ørret kan løses innenfor nye standard konsesjonsvilkår som vil bli innført. På samme grunnlag går de også imot taperrestriksjoner i Gyrimos-Flævatn. De mener sektoravgift til kulturminnevern ikke skal pålegges da det i forbindelse med utbyggingen ble utført kulturminneundersøkelser i tråd med datidens krav.

NVE anbefaler at det innføres nye, moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringen av Hemsilvassdraget. De nye vilkårene vil gi hjemmel til å pålegge bl.a. fiskeundersøkelse, fiskeutsetting, tiltak for bedring av fiskebiotoper og hindring av at fisk blir med vannet gjennom turbinene som er nevnt i kravet om vilkårsrevisjon, hvis det skulle vise seg nødvendig på et senere tidspunkt. NVE vil anbefale at konsesjonæren pålegges å betale sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag. NVE vil ikke anbefale pålegg om slipp av minstevannføring til Lauvdøla eller Dyrinja, eller taperrestriksjoner for Gyrimos-Flævatn. NVE vil heller ikke anbefale pålegg om landbru over Gyrimos-Flævatn da tiltakets omfang er stort og muligheten for å lykkes synes liten. Videre vil NVE ikke anbefale krav om næringsfond eller fond til opphjelpe av fisk/vilt/friluftsliv. Krav knyttet til mengde og pris på konsesjonskraft faller, etter NVEs syn, utenfor rammene for sak om revisjon av konsesjonsvilkår.

Sakens bakgrunn

Generelt om revisjon av konsesjonsvilkår

Etter lovendringen av vassdragsreguleringsloven (vregl.) i 1992, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92), er det åpnet for at vilkårene i tidligere gitte tidsbegrensede konsesjoner uten fastsatt revisjonstidspunkt kan revideres 50 år etter konsesjonstidspunktet, og senest fra 2022.

Revisjonsadgangen gir primært muligheter til å sette nye vilkår for å rette opp miljøskader som er oppstått som følge av reguleringen, men ved revisjon kan også vilkårene generelt bli modernisert, og at vilkår som ikke lenger er relevante kan bli slettet. Rammene for selve konsesjonen, inkludert reguleringshøyden, kan ikke endres, og det er bare konsesjonens vilkår som kan revideres.

I samme vassdrag er det ofte gitt flere konsesjoner over tid med forskjellig revisjonstidspunkt. Det kan være hensiktsmessig å forskyve noen revisjoner i tid for å få til en samordnet revisjon for hele vassdraget. I tilfelle kraftverk eller vassdragstiltak, som er konsesjonsfrie eller har konsesjon etter vassdragsloven, bør ses i sammenheng med de krav som er fremmet i revisjonssaken kan det også være aktuelt å vurdere innkalling til konsesjonsbehandling etter vrl. § 66, eller omgjøring av konsesjonsvedtak etter vrl. § 28. Når en revisjon av vilkårene er foretatt, vil det normalt være 30 år til neste revisjonsmulighet.

Framsatt krav om revisjon

Kravet om revisjon av konsesjonsvilkår for Hemsilvassdraget ble fremmet i brev av 21.03.2007 fra Gol, Ål og Hemsedal kommuner, med tilleggskrav fra Hemsedal fiskeforening innsendt av Hemsedal kommune 14.08.2007 (NVE 200700391-1, 2 og 4). Revisjonskravet gjelder konsesjon for regulering av Hemsilvassdraget m.v. gitt ved kgl. res. av 25.01.1957.

Kravet er basert på arbeidet til en interkommunal arbeidsgruppe. Representant fra konsesjonær har på invitasjon også deltatt på enkelte av gruppens møter, og gitt viktige innspill.

Som grunnlag for kravene påpekes en rekke ulike forhold, dels reguleringens faktiske påvirkning på naturforhold, landskap og friluftsliv, og dels krav om undersøkelser for å avklare i hvilken grad reguleringen faktisk har hatt påvirkning på allmenne interesser. Det sistnevnte gjelder bl.a. registrering av arkeologiske verdier i reguleringssoner, og fiskebiologiske undersøkelser i berørt del av vassdraget.

Kravet om revisjon er spesifisert i 17 kravspunkter, som gjengis nedenfor (kapittelangivelsene henviser til kravsdokumentet):

1. *«Krav om fiskeribiologiske undersøkelser i Hemsilvassdraget, kapittel 5.1.1*
2. *Krav om arkeologiske undersøkelser på Gyrimos-Flævatn, Vavatn, Gjuva, Grøndøla og videre nedover Hemsil, kapittel 5.1.2*
3. *Krav om tiltak for å avbøte påvirkningen reguleringen har hatt på villreinen i Nordfjella, kapittel 5.1.3. Dersom det ikke er mulig og avbøte de negative virkningene, bør dette være med å danne grunnlag for næringsfond (se punkt 17)*
4. *Krav om at gjerde i elvefaret nedstrøms dammen (se vedlegg 3) fjernes utenom beitesesongen for sau og storfe, og settes opp igjen etter nærmere anvisning fra grunneiere. Dette vil bidra til å bedre reinens gjennomgang, kapittel 5.1.3*
5. *Krav om å etablere kunstig elveløp/fisketrapp ved Eikredammen, kapittel 5.2.1*
6. *Krav om etablering av terskler i Hemsil nedstrøms Eikredammen, kapittel 5.2.2*
7. *Iverksetting av tiltak for å hindre utvandring av fisk ved nedtapping av Gyrimos- Flævatn, kapittel 5.2.3*
8. *Krav om manøvreringsreglement på Eikredammen, kapittel 5.3.1*
9. *Krav om manøvreringsreglement på Gyrimos-Flævatn, kapittel 5.3.2 [Angår egentlig tapperestriksjoner i deler av året.]*
10. *Krav om minstevannsføring i Hemsil nedstrøms Eikredammen, kapittel 5.3.3*
11. *Krav om restaurering av elveløp ved Skarvanstølen, kapittel 5.4.1*
12. *Krav om rydding i reguleringssonen på Gyrimos-Flævatn, kapittel 5.4.2*
13. *Krav om tiltak som hindrer farlige situasjoner som oppstår i forbindelse med slipping av vann fra Eikredammen, kapittel 5.4.3*
14. *Krav om at standardkrav for naturforvaltning utarbeidet av DN tas inn i konsesjonen, kapittel 5.5*
15. *Krav om fastsetting av konsesjonskraftmengde, kapittel 5.6.1*
16. *Krav om at prisen på konsesjonskraften skal følge OEDs fastsatte normalpris for konsesjonskraft, kapittel 5.6.2*
17. *Krav om opprettelse av næringsfond. kapittel 5.6.3.»*

I tillegg kommer følgende fire krav fra Hemsil fiskeforening og formidlet av Hemsedal kommune (NVE 200700391-4):

18. *«Det bør være minstevannsføring fra Brekkedammen. Elvestrekningen ned til utløpet fra kraftverket er tørrlagt store deler av året, noe som fører til tap av fisk og fiskemuligheter.*
19. *I Lauvdøla bør det også være en minstevannsføring for å opprettholde fisket.*
20. *Dyrgja bør ha minstevannsføring av samme grunn.*
21. *Fra utløpet av Brekkefoss kraftstasjon og nedover Grøndøla og videre nedover Hemsila*

til Holdesvingen blir det sprengt is. Dette for å hindre at elva kjøver og sprer seg ut over dyrket mark. Sprengingen tar livet av betydelige mengder fisk. Dette bør erstattes av regulanten.»

Kommunene har satt opp en prioritering av kravene, se bakerst i kravsdokumentet. Kommunene har senere endret på disse prioriteringene (se NVE 200700391-32, 34 og 36).

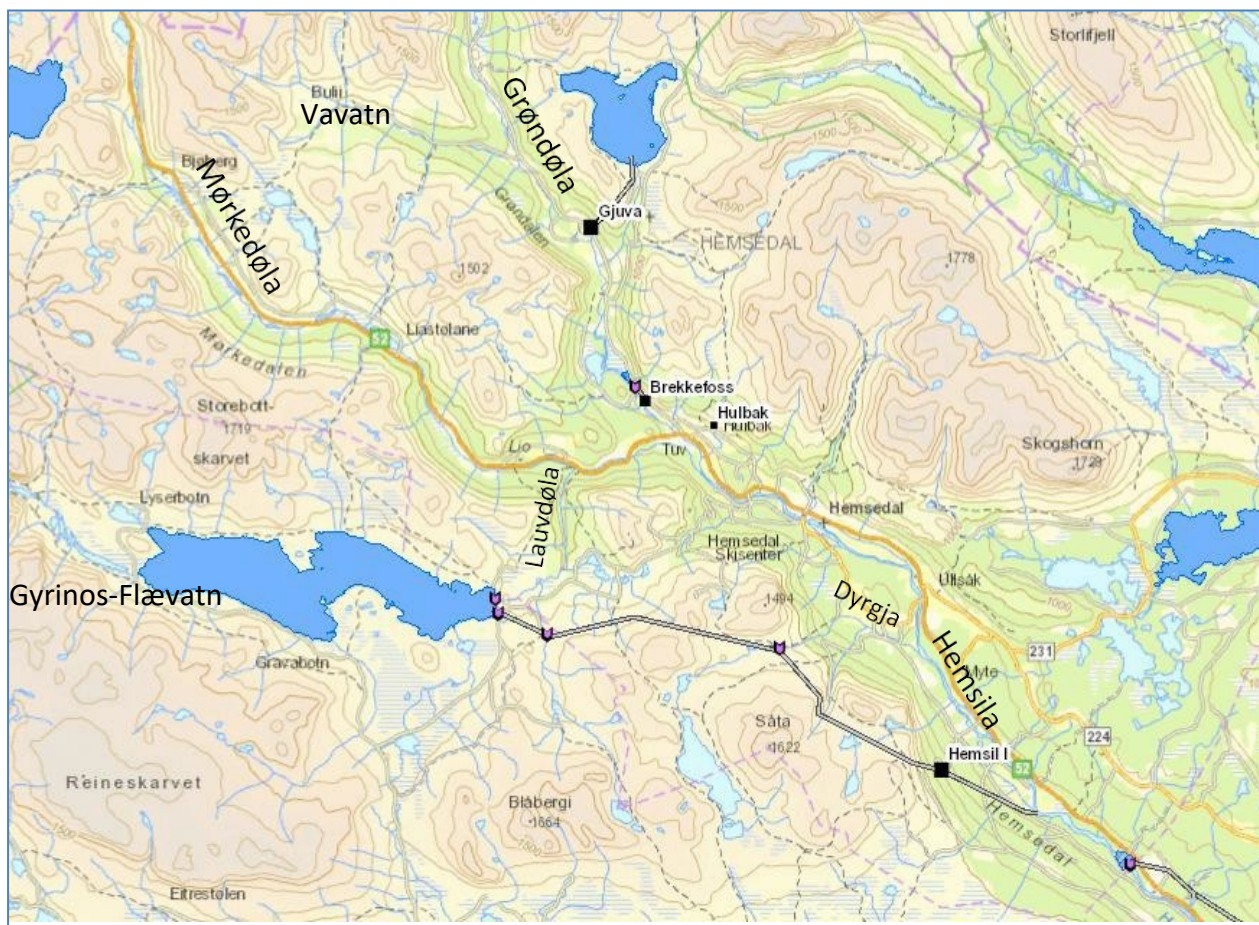
Åpning av revisjonssak

På basis av kravet om revisjon, og kommentarene fra E-CO, fattet NVE 18.10.2011 vedtak om åpning av revisjonssak for reguleringen av Hemsilvassdraget m.v. (20070391-13). I vedtaket ble det gjort klart at kravene som knytter seg til Eikredammen, og Hemsilvassdraget videre nedstrøms, faller utenfor revisjonssaken. Se mer om dette under kapitlet «Konsesjonsrettslig status og skjønn» senere i denne innstillingen. NVE tok stilling til disse kravene i sin innstilling til søknaden om konsesjon for Hemsil 3 kraftverk (NVE 201104057-91), men søknaden ble senere trukket av E-CO. Det kan opplyses at NVE, samtidig med innstillingen vedr. villkårsrevisjonen, har besluttet å sende varsel til E-CO om at NVE vil vurdere å innkalle Hemsil 2 kraftverk til konsesjonsbehandling (NVE 201709421-1).

Om området, eksisterende vannkraftanlegg og konsesjonsrettslig status

Beskrivelse av området

Hemsilvassdraget ligger i øvre del av Hallingdalen, og er et sidevassdrag til Hallingdalselva. Vassdraget består øverst av to hovedgrener, Grøndøla og Mørkedøla, som samløper noen få km oppstrøms Hemsedal sentrum og danner Hemsila. Berørt del av vassdraget strekker seg fra reguleringsmagasinene Vavatn og Gyrimos-Flævatn i nord og vest til samløpet med Hallingdalselva ved Gol sentrum i sørøst, men strekningen fra Eikredammen til Gol sentrum ligger som tidligere nevnt utenfor det som omfattes av denne revisjonssaken.

Figur 1. Kart over Hemsilutbyggingen med dammer, inntak, vannveier og kraftverk. (Inntaket til Hemsil 2 kraftverk i Eikredammen sees i kartets sørøstre hjørne. Gyrinos-Flævvatn er ca. 10,5 km langt øst-vest.)

Fra Vavatn renner vannet i Gjuva som samløper med Grøndøla i dennes nedre del, mens Lauvdøla renner fra Gyrinos-Flævvatn og samløper med Mørkedøla i dennes nedre del. Magasinet Gyrinos-Flævvatn besto opprinnelig av Flævvatn i øst og Gyrinosvatn i vest, og vannene har ulike LRV. Grøndøla og Mørkedøla er vernet i verneplan for vassdrag, og det samme er sidebekkene Hornsbekken, Vola og Logga lenger ned i Hemsilvassdraget. Se nettsider:

- <https://www.nve.no/vann-vassdrag-og-miljo/verneplan-for-vassdrag/buskerud-og-vestfold/012-10-grondola/>
- <https://www.nve.no/vann-vassdrag-og-miljo/verneplan-for-vassdrag/buskerud-og-vestfold/012-32-Morkedola/>
- <https://www.nve.no/vann-vassdrag-og-miljo/verneplan-for-vassdrag/buskerud-og-vestfold/012- 8-Hornsbekken/>
- <https://www.nve.no/vann-vassdrag-og-miljo/verneplan-for-vassdrag/buskerud-og-vestfold/012- 7-Vola/>
- <https://www.nve.no/vann-vassdrag-og-miljo/verneplan-for-vassdrag/buskerud-og-vestfold/012-6-Logga/>

Vassdragets tilsigsområde består i betydelig grad av høytliggende områder der høyeste punkt er Raudebergskarvet i nordvest (1819 moh.). Laveste del er Hemsilas samløp med Hallingdalselva ved Gol på kote 200. Sentrale deler av Hemsedalen ligger på 500-800 moh., og det er ikke før

man nærmer seg Hallingdalen og Gol at landskapet blir vesentlig lavere. Det er ingen isbreer i tilsigsområdet.

Berggrunnen består av grunnfjell med gneis og granitt i de laveste områdene fra Gol og innover Hemsedalen til 3-4 km nedstrøms Hemsedal sentrum. Resten av området består av skyvedekker med ulike bergartstyper med varierende omdanningsgrad, som fyllitt, metasedimentstein og gneis i tillegg til granitt og gabbro. Landskapet i skyvedekkeområdene utgjøres for en stor del av fjell. Men i sørlige og østlige deler av området består landskapet av lavereliggende jevne viddeområder, såkalte flyer. En del av fjellene er forholdsvis flate oppå og avgrenses av brattere kanter, og kalles for «skarv», som f.eks. Reinskarvet sør for Gyrimos-Flævatn. Dette danner landskap som kan være vanskelig framkommelig på tvers av fjellryggene.

I dalførene er det bar- og løvskog, som opp mot fjellet går over i fjellbjørkeskog med tregrense på ca. 1000 moh. Helt i vest ligger Fødalen landskapsvernområde, som er vernet pga. urørt østlandsk dal- og fjellandskap. Det er registrert en viktig bekkekløft langs Lauvdøla, med verdi B. Ved Robru, ca. halvveis mellom Eikredammen og Gol sentrum, er det registrert en viktig bekkekløft/canyon langs Hemsila med en del rødlistede lav- og kjukearter. Hemsila følger de siste 3 km før Gol sentrum en bekkekløft registrert som viktig med en del rødlistede lav-, kjuke- og plantearter, bl.a. den truede råtetevebladmose (rødlistestatus EN). Se nettsider:

- <http://faktaark.naturbase.no/Vern?id=VV00001924>
- <http://faktaark.naturbase.no/naturtype?id=BN00101839>
- <http://faktaark.naturbase.no/Vern?id=VV00001924>
- <http://faktaark.naturbase.no/naturtype?id=BN00101835>

For øvrig er det registrert en del mindre forekomster av naturbeitemark og beiteskog spredt langs Hemsilvassdraget. Elvestrekningen fra Eikredammen til Gol sentrum er fraført vann og har ingen pålagt minstevannføring.

Områder nær Hemsedal sentrum har tidvis blitt utsatt for flom, og NVE har laget eget flomsonekart for området (http://publikasjoner.nve.no/rapport/2014/rapport2014_45.pdf).

Når det gjelder viktig fauna er det særlig villrein som er registrert i området. Villreinen forvaltes innenfor det som kalles Nordfjella og Fjellheimen villreinområde, og som i hovedsak ligger mellom Hardangervidda i sør og Filefjell i nord. Det er tidvis vandring mellom dette området og Hardangervidda, der den største bestanden av villrein i Norge befinner seg. Pga. påvist skrantesyke har Landbruks- og matdepartementet den 8.5.2017 besluttet at hele villreinstammen i Nordfjella skal skytes (<https://www.regjeringen.no/contentassets/dd36ee8a260d4bb68cdca61a7ff4ce3f/20170508-tiltak-mot-chronic-wasting-disease.pdf>). Det antas at det ikke er forsvarlig å starte reetablering av stammen før 5- 10 år etter avsluttet nedskyting. Se mer om villrein under kapittelet «Særskilt om villrein» senere i denne innstillingen.

Langs Hemsilvassdraget ligger foruten tettstedet Hemsedal en del boligbebyggelse og jordbruksland. Ved nederste del av Mørkedøla ligger alpinanlegget Hemsedal Skisenter med diverse hoteller, utleieboliger og fritidsboliger. Ved Gyrimos-Flævatn og Vavatn ligger det enkelte hytter.

En DNT-merket sti går helt vest i området, og krysser Mørkedøla og Grøndøla i disses øvre del. For øvrig er det mye og variert friluftsliv både sommer og vinter langs Hemsilvassdraget og i

Hemsedalen. Bl.a. er Hemsila oppstrøms Eikredammen kjent som en av Norges viktigste elver for sportsfiske etter innlandsørret, med gjenutsetting av fangstene (catch and release). Det er også ørret i magasinene Gyrinos-Flævatn og Vavatn. Området Rjukandefoss i nedre del av Mørkedøla er registrert som viktig fossesprøytzone (<http://faktaark.naturbase.no/naturtype?id=BN00084263>), og i tillegg et statlig sikret friluftsområde. Bruøyne (Grønøya) like ved Hemsedal sentrum er også statlig sikret friluftsområde (<http://faktaark.naturbase.no/SikraFriluftsliv?id=FS00002628>).

Eksisterende utbygging

Hemsilvassdraget er utbygd med fire kraftverk, to reguleringsmagasin og to inntaksmagasin.

Tabell 1. Oversikt over kraftverk.

	Fall (m)	Slukeevne (m ³ /s)	Installasjon (MW)	Antall aggregater	Årsproduksjon (GWh)	Idrift (år)
Hemsil 1	540	16	70	2	241	1960
Gjuva	410	3	10	1	32,8	1957
Brekkefoss	28	4,5	1,6	1	11,4	1957
Hemsil 2	370	27	82	2	522	1959

Tabell 2. Oversikt over reguleringsmagasin.

	Areal (km ²)	Regulering (m)	Magasin (mill. m ³)	Årlig tilsig (mill. m ³)
Gyrinos-Flævatn	16,72	19,9	204	179,7
Vavatn	5,0	8,0	34	40

Tabell 3. Oversikt over restfelt.

	Lengde (km)	Restfelt (km ²)	Årstilsig restfelt (mill. m ³)	Middelvannføring restfelt (m ³ /s)	Middelvannføring i % av uregulert tilstand
Gjuva	3,2	17,3	15,1	0,477	27,4
Grøndøla (nedstrøms Flatsjø)	0,86				
Lauvdøla	5,8	23,2	17,9	0,568	8,4
Dyrgja		13,4	9,0	0,285	51,4
Hemsila (oppstrøms utløp Hemsil 1)		530	436	13,8	66

Hemsil 1 kraftverk har inntak i Gyrinos-Flævatn reguleringsmagasin og utløp i Hemsila ca. 3 km oppstrøms Eikredammen (inntaksmagasinet til Hemsil 2 kraftverk). Vannveiene er i fjell. Gjuva kraftverk har inntak i Vavatn reguleringsmagasin og utløpe i Grøndøla. Vannveiene er dels i fjell og dels i rørgate. Brekkefoss kraftverk er et elvekraftverk med inntak i Flatsjø inntaksmagasin og

utløp i Grøndøla ca. 3 km oppstrøms samløpet med Hemsila. Vannveiene er i rørgate. Hemsil 2 kraftverk har inntak i Eikredammen inntaksmagasin og utløp i Hallingdalselva ved Gol sentrum. Vannveiene er i fjell.

Det er ikke pålagt slipp av minstevannføring så de fraførte elvestrekningene mottar kun vann fra restfelt og ved overløp i flomperioder. Dette gjelder Lauvdøla fra Gyrinos-Flævatn til Mørkedøla, Fagerdøla fra inntaket til samløpet med Lauvdøla, Dyrinja fra inntaket til samløpet med Hemsila, Gjuva fra Vavatn til Grøndøla, Grøndøla fra Flatsjø til utløpet fra Brekkefossen kraftverk. I tillegg kommer Hemsila fra Eikredammen til samløpet med Hallingdalselva, men det ligger utenfor revisjonssaken.

Konsesjonsrettslig status og skjønn

Reguleringskonsesjonen for Hemsilvassdraget (NVE 200700391-1) omfatter først og fremst regulering av Gyrinos-Flævatn og Vavatn. Stortingsprop. nr. 104 i 1956 må forstås slik at man ikke anså Hemsil 2 kraftverk å være omfattet av konsesjonen, selv om kraftverket nevnes en rekke ganger. På s. 23 i proposisjonen sies bl.a. at spørsmålet om neddemming av dyrkingsarealer i forbindelse med etablering av inntaksdammen til Hemsil 2 kraftverk (Eikredammen) var et spørsmål som angikk «*utbyggingen og ikke reguleringen*». Videre opplyses at eventuell neddemming av store arealer med dyrkbar jord m.v. til skade for allmenne interesser vil kreve konsesjon etter dagjeldende vassdragslov § 105.

Flævatn og Gyrinosvatn kan reguleres med hhv. 19,9 m og 12,9 m ved oppdemming, med HRV på kote 1108,5 og LRV på hhv. kote 1088,6 og 1095,6. Vavatn kan reguleres med 8 m senkning mellom HRV på kote 1124,3 og LRV på kote 1116,3. Høydeangivelsen er ifølge E-CO et lokalt høydesystem (NVE 200700391-47), men i NVE Atlas oppgis de sammen kotehøydene som referert til NN 54. E-CO har opplyst at de sommeren 2018 vil foreta innmåling av reguleringshøydene etter NN 2000.

Inntak av Fagerdøla og Dyrinja inn på inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverk er ikke tatt med i eksisterende manøvreringsreglement. Stortingsdokumenter i saken (St. prop. nr. 104 i 1956) viser imidlertid at dette var del av utbyggingsplanen. NVE vil anbefale at dette tas inn i det nye manøvreringsreglementet, se kapittelet «Merknader til nytt manøvreringsreglement» senere i denne innstillingen.

Noen forhold, som f.eks. beitegjerdet langs Lauvdøla til kompensasjon for bortfall av Lauvdøla sin selvgjerdeeffekt for beitedyr, står ifølge revisjonsdokumentet (NVE 200700391-18) i underskjønn datert 20.02.1960. Beitegjerdet er bl.a. omtalt i kapittelet «Vurdering av de ulike kravpunktene» og underpunkt «Tiltak for å lette villreinens passasje ved Gyrinos-Flævatn» senere i denne innstillingen. Revisjonsdokumentet nevner for øvrig også et vassdragsoverskjønn datert 23.03.1963.

Revisjonsdokumentet

E-CO har utarbeidet revisjonsdokument datert 21.01.2013 (NVE 200700391-18 og med vedlegg i dok 21). I vedleggene er det bl.a. tre notater, et om fisk (Multiconsult, 26.11.2012), et om undersøkelse av kulturminner ved Gyrinos-Flævatn (NIKU, 19.10.2012) og et om villrein (Naturrestaurering, okt. 2012).

Fra revisjonsdokumentet gjengis følgende:

«Sektoravgift for kulturminner

(...)

E-CO ønsker imidlertid i den forbindelse å understreke NIKUs oppsummering av gjennomført telefonintervju med arkeologen som var ansvarlig for undersøkelsene i 1959, Irmelin Martens. Som det fremgår på s 2 i rapporten betegner hun "registrerings- og utgravingsinnsatsen" knyttet til gjennomførte undersøkelser som "formidabel". E-CO er av den oppfatning at gjennomførte undersøkelser knyttet til utbyggingen av Gyrinosvatn og Flævatn er "i tråd med de krav som da gjaldt" (det vil si på konsesjons- og utbyggingstidspunktet). Det er etter dette ikke grunnlag for å pålegge konsesjonæren ytterligere vilkår knyttet til kulturminneundersøkelser, verken i form av konkrete undersøkelser eller som innbetaling av en sektoravgift, jf OEDs retningslinjer for revisjon, punkt 9.2 annet avsnitt.

(...)

Krav om økonomiske forhold

(...)

Som påpekt i brev av 30. november 2009 vedrørende kommentarer til kommunens krav, og som redegjort ovenfor i punkt 2.5.2, faller normalt økonomiske vilkår utenfor revisjonsinstituttet. Som tidligere nevnt, har NVE også presisert at kommunens krav til økonomiske vilkår faller utenfor revisjonen, jf. NVEs brev 18. oktober 2011. Kommunens økonomiske krav behandles derfor ikke i revisjonsdokumentet.

(...)

Krav om rydding av kvist og kratt i reguleringssonene på Gyrinos-Flævatn

(...)

Det ble i tillatelsen stilt krav om at ryddingen skulle være fullført senest innen to år etter første neddemming. Ryddingen ble utført i perioden 1957-59. Oslo Lysverker har ryddet reguleringssonen i henhold til kravet i tillatelsen punkt 16.

Krav om ytterligere rydding utover dette er etter E-COs oppfatning et privatrettslig forhold, og kan derfor ikke tas til følge i forbindelse med en revisjon av konsesjonsvilkårene. Som redegjort for i E-COs kommentarer til kommunens krav, jf. brev 30. november 2009, er det uansett slik at grunneierne fikk erstatning for skade på fiske og framtidige ulemper ved utøvelse av fiske, jf. vassdragsunderskjønn 20. februar 1960 side 28 og vassdragsoverskjønn 23. mars 1963 side 26. Det utbetales også i dag erstatninger for disse ulempene. Etter E-Cos syn vil en eventuell ytterligere erstatning eller ny rydding innebære at grunneierne får erstatning to ganger for de samme privatrettslige forholdene.

Det vises også til at dersom kratt og røtter i reguleringssonen skal ryddes på en effektiv måte, må oppfyllingen av magasinet utsettes til ut på sommeren. I så fall vil ikke magasinet kunne fylles opp som normalt. Det vil ha store økonomiske konsekvenser for kraftproduksjonen og også innebære ulemper for fisk og fiske. Videre består reguleringssonen i Gyrinos-Flævatn i noen grad av sumpaktig mark, som det i alle tilfelle vil være vanskelig å utføre rydding i. De begrensede miljømessige fordelene som kan oppnås gjennom et pålegg om ytterligere rydding

i reguleringssonen vil etter dette ikke stå i forhold til ulemper dette utløser på konsesjonærens hånd. For nærmere om kravet om forholdsmessighet mellom miljømessige fordeler og ulemper på konsesjonærens hånd vises det til punkt 2.3 over.

E-CO mener at kravet må avvises da dette er et privatrettslig forhold som faller utenfor revisjonen. Subsidiært mener vi at kravet ikke kan tas til følge da miljømessige fordeler ikke står i forhold til de ulemper dette utløser på konsesjonærens hånd.

(...)

Krav knyttet til dagens vilkår

(...)

Da issprengning ikke er årsaken til lav tetthet av ørret i den aktuelle delen av vassdraget, mener E-CO at kravet om utsetting av fisk må avvises. E-CO ønsker å følge opp biotopforbedrende tiltak i forbindelse med utvidelsen av Brekkefoss kraftstasjon, jf. konsesjon fra NVE datert 14. juni 2012.

(...)

Krav om fiskebiologiske undersøkelser i Hemsilvassdraget er allerede omfattet av gjeldende konsesjonsvilkår. I henhold til kap. 15 i konsesjonen kan departementet, dersom de finner det nødvendig, kreve gjennomført fiskeundersøkelser på konsesjonærens bekostning. Konsesjonæren plikter også å sette ut yngel/settefisk etter vedtak fra departement (rette myndighet). Det utføres fiskebiologiske undersøkelser hvert 10. år etter pålegg fra Fylkesmannen i Buskerud. På bakgrunn av disse fastsettes krav til utsetting av fisk i Gyrinos-Flævatn. Siste undersøkelse er fra 2007. Gjeldende utsettingspålegg for magasinet er 11 500 ettåringer. I prøvefisket i 2007 kom over 60 % av fisken fra villfisk naturlig rekruttert fra innløpsbekker til magasinet, noe som indikerer god tilgang til gytearealer i bekkene og at reguleringen ikke hindrer fiskens oppgang til gytebekkene.

E-CO har på eget initiativ gjennomført fiskeundersøkelser i Hemsil bl.a. 2001, og fått utført supplerende undersøkelser høsten 2012 for Grøndøla, Lauvdøla og Dyrinja innenfor vilkårsrevisjon, samt ytterligere undersøkelser i Hemsil/Eikredammen høsten 2012. Det vises til rapport fra Multiconsult i vedlegg 6.

E-CO mener at forholdene for fisk er godt kartlagt i Hemsil, og at det per i dag ikke er behov for ytterligere undersøkelser. Det er etter dette ikke grunnlag for nye eller reviderte vilkår knyttet til fiskebiologiske undersøkelser i vassdraget.

(...)

I 1989 ble det montert ei varegrind 200 meter innenfor inntaksluka i tunnelen. Arealet på grinda er ca. 20 m², mens tverrsnittet i tunnelen fram til varegrind er 27 m². Lysåpningen er 40 mm.

Slukeevnen i Hemsil 1 er 16 m³/s. Etter E-COs syn er vannhastigheten ved maksimal slukeevne i tunnelen (ca. 0,6 m/s) og gjennom grinda såpass liten (ca. 0,8 m/s) at risiko for innsug av fisk er svært begrenset. Fisk kan vandre fritt inn i og ut av tunnelen. Siden lysåpningen er såpass stor, vil fisk som kommer inn i tunnelen, kunne passere grinda. Etablering av en varegrind med mindre lysåpning vil gi økt falltap, innebære hyppigere

driftsstans og påføre investeringskostnader. Det er ikke, og har sannsynligvis heller ikke vært, en vandrende fiskebestand i Flævatn-Gyrinos. De vandringene som har skjedd har vært forbundet med gytevandring opp i innløpselver. Vandring nedstrøms har vært begrenset til et kort område ved utløpet av Flævatn. Det er således ingen «vandringsmotivasjon» for fisk i magasinet, og det reduserer etter E-COs mening også risikoen for at fisk går tapt pga vandring inn i tunnelen. Etter E-COs mening vil det beste tiltaket være å fortsette utsettingene, evaluere disse og vurdere tiltak i sidevassdrag.

E-CO avviser kravet om oppfølging av nye tiltak [for å hindre utvandring av fisk], da kostnader i forhold til nytten er uforholdsmessig høy.

(...)

Krav knyttet til flom- og erosjonsproblemer ved Skarvanstølen

(...)

I samarbeid med grunneierne ble det utført tiltak sommeren 2011. Vi anser problemet som løst. Det er derfor ikke behov for ytterligere utredning og omtale av kravet i dette revisjonsdokumentet.

(...)

Krav knyttet til minstevannføring

(...)

E-CO mener at kravet om minstevannføring i Dyrsgja og Lauvdøla må avvises. Et pålegg om minstevannføring vil i høyden kunne gi en svært beskjeden miljømessig gevinst, som på ingen måte står i forhold til produksjonstap og andre kostnader/ulempen forbundet med dette. E-CO er imidlertid innstilt på å arbeide videre med biotopjusterende tiltak for Dyrsgja i samarbeid med kommune, grunneiere og fiskelag.

(...)

Krav knyttet til villrein

(...)

E-CO mener at reguleringen ikke har vært til hinder for etablering av en bærekraftig villreinstamme fra 1960 til i dag. Kravene som er reist er ikke egnet til å bøte på eventuelle skader reguleringen har påført miljøet (villreinen). Fagutredernes utredninger viser at konsekvensene av tiltakene er marginale for villreinen, og eventuelle fordeler står ikke i forhold til de ulemper tiltakene vil medføre. E-CO mener etter dette at kravene må avvises.»

Behandlingsprosess

Kravet om revisjon av konsesjonsvilkår behandles etter bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven. NVE fattet vedtak den 18.10.2011 om åpning av revisjonssak (se tidligere i denne innstillingen). Revisjonsdokumentet utarbeidet av E-CO ble sendt på høring 01.02.2013 med frist 15.05.2013. NVE avholdt offentlig befarings 21.09.2016.

Høring og distriktsbehandling

Revisjonsdokumentet har vært kunngjort i avisa Hallingdølen, samt lagt ut til offentlig

gjennomsyn i Hemsedal, Gol og Ål kommuner. Videre er revisjonsdokumentet sendt på høring til kommunene, Fylkesmannen i Buskerud, Buskerud fylkeskommune, andre berørte statlige forvaltningsorganer, grunneiere, brukerinteresser og natur- og friluftslivsorganisasjoner. Nedenfor følger en kort oppsummering av hovedpunktene i høringsuttalelsene.

Hemsedal kommune v/kommunestyret (NVE 200700391-34) vedtok 06.06.2013 å ikke kreve slipp av minstevannføring i Lauvdøla og Dyrinja. Kravet var tidligere framsatt av Hemsedal Fiskeforening, og videresendt av Hemsedal kommune med ønske om at kravet ble tatt med i NVEs saksbehandling (NVE 200700391-4). Kommunen vil heller ikke opprettholde kravet om passasje for villrein over Gyrinos- Flævatn eller passasje ved nedlegging av sauegjerder nedstrøms dammen, rydding av kvist og kratt i reguleringssonen i Gyrinos-Flævatn eller tiltak mot flom og erosjon ved Skarvanstølen.

Tilknyttet Gyrinos-Flævatn vil kommunen opprettholde kravet om tapperestriksjon i fyllingsperioden av hensyn til gyting for ørret og kulturminneundersøkelser når vannstanden er lav. De mener det er bra at det er etablert et sperregitter, men mener fortsatt det bør gjøres en konkret kostnadsberegning for å hindre utvandring av fisk via kraftverket. De opprettholder også krav om næringsfond. I tillegg forventer kommunen at E-CO følger opp vilkårene tilknyttet fisk i konsesjonen for utvidelse av Brekkefoss kraftverk, herunder kompensasjon for mulig tap av fisk ved sprengning av is.

Gol kommune ved kommunestyret (NVE 200700391-36) vedtok 07.05.2013 at de ikke har noen merknader til revisjonsdokumentet. Kommunen legger til grunn at revisjonskravene knyttet til Eikredammen og nedre del av Hemsil vil bli vurdert i saken om konsesjon for Hemsil 3 kraftverk. Kommunen oppfordrer for øvrig NVE til å innkalle Hemsil 2 kraftverk til konsesjonsbehandling i tilfelle Hemsil 3 kraftverk ikke blir bygd, slik at de angjeldende punktene i revisjonskravet blir realitetsvurdert.

Ål kommune v/kommunestyret (NVE 200700391-32) vedtok 23.05.2013 å opprettholde krav om nedleggelse av sauegjerdet nedstrøms Gyrinos-Flævatn utenom beitesesongen for å lette villreins passering, kulturminneundersøkelser i Flævatn, tiltak for å hindre utvandring av fisk fra Gyrinos- Flævatn via tappetunellen, at tappingen av vann fra Gyrinos-Flævatn i fyllingssesongen ikke må overstige tilsiget, og næringsfond til kommunene.

Fylkesmannen i Buskerud (NVE 200700391-29) mener at det bør prioriteres å pålegge en «akseptabel» minstevannføring fra Eikredammen til nedre del av Hemilvassdraget, framfor i Lauvdøla, Gjuva og Dyrinja.

For Lauvdøla, Gjuva og Dyrinja henviser Fylkesmannen generelt til fagrapporten for fisk vedlagt revisjonsdokumentet. For Gjuva påpeker Fylkesmannen at elva har bratt gradient, at den ikke er spesielt viktig for ørreten og at den har en restvannføring som til en viss grad opprettholder et generelt vannmiljø. For Lauvdøla påpekes at den mottar en restvannføring fra områder med noen mindre tjern, noe som bidrar til at elva fortsatt har en elvestamme av ørret. Heller ikke denne elva anses å være spesielt viktig for ørreten i vassdraget. For Dyrinja påpeker Fylkesmannen at det spesielt er de nedre deler av elva, nær samløpet med Hemsil, som har betydning ved å være gyteelv for ørret i Hemsil. Oppover mot inntaket har Dyrinja bratt gradient og lite kulper, og anses slik sett ikke spesielt egnet for fisk.

Fylkesmannen nevner også at det om sommeren bør pålegges slipp av minstevannføring fra

inntaket til Brekkefoss kraftverk.

Buskerud fylkeskommune, Riksantikvaren og Norsk maritimt museum (200700391-28, 37 og 26) mener at reguleringen kommer inn under ordningen med sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag. De påpeker at konsesjonen ble gitt før 1960. Fylkeskommunen og Norsk maritimt museum påpeker videre at det er stort potensial for å finne automatisk fredete kulturminner, ikke minst i reguleringssonen i Flævatn. Området ved Flævatn ble ikke undersøkt under registreringen av kulturminner sommeren 1959 fordi dammen var bygget og oppdemmingen allerede hadde begynt. Men fagfolkene rakk å gjøre en rekke registreringer langs kanten av Gyrimsvatn, som hadde gjennomsnittlig vannstand 7 m høyere enn Flævatn. Mange av funnene gjaldt bosettinger og fangstplasser fra steinalderen (mesolittisk og neolittisk periode).

Nordfjella og Fjellheimen villreinnemd (NVE 200700391-27 og NVE 201005907-21 fra Holsrevisjonen) mener at konsekvensene for villrein må ses i sammenheng for hele Nordfjella og Fjellheimenområdet, og at man som minimum må vurdere Hemsilrevisjonen sammen med Holsrevisjonen. Store reguleringsmagasiner som Gyrimos-Flævatn og Stolsvatn (i Holsreguleringen) representerer viktige vandringshindre for villrein, og har gjort det betydelig vanskeligere for villreinen å utnytte områder sør og øst for magasinene, bl.a. Blåbergi og Såta. Slike «leområder» framkommer bl.a. på kartskisser vedlagt nemdas uttalelse til Holsrevisjonen (NVE 201005907-21).

Nemda stiller spørsmål ved KU-metodikken (Statens vegvesen håndbok nr. 140 fra 2006) som i tilpasset form er benyttet i rapporten om villrein vedlagt revisjonsdokumentet. Nemda er bl.a. bekymret for at metoden i for liten grad fanger opp betydningen av områder som ikke brukes så ofte. De mener også det er behov for mere forskning tilknyttet avbøtende tiltak av betydning for villrein.

Særskilt for Hemsilsaken mener nemda at trekkruta øst for Flævassdammen har svært stor verdi da den er eneste rute fra de viktige områdene nord og nordvest for magasinet til områdene i øst og sør. Nemda er dermed uenig i vurderingen av verdi og konsekvens i revisjonsdokumentet med vedlegg. Områdene øst og sør for Gyrimos-Flævatn ligger i utkanten av villreinområdet, og brukes ikke hvert år. Men nemda framholder at slike områder kan være avgjørende for villreinstammen i perioder der andre områder ikke kan brukes, f.eks. pga. nedising eller andre klimarelaterte forhold. Nemda mener at sauegjerdet langs Lauvdøla nedstrøms Flævassdammen må fjernes da det utgjør en viktig trekkbarriere for villreinen. Den beste løsning for å oppnå gjerdeeffekt for beitende sauer i området uten gjerdet vil etter nemdas mening være større minstevannføring, eventuelt gjeting. Nedlegging av gjerdet utenom beiteperioden for sauene er etter nemdas mening et absolutt minimumsalternativ.

Villreinutvalet for Nordfjella og Grunneigarlaget for villreinvald i Ål (NVE 200700391-38) mener at områdene øst og sør for Gyrimos-Flævatn utgjør viktige områder for villreinen, særlig for vinterbeiting i år hvor andre områder har liten kapasitet. De mener at vanskelig tilgang til disse områdene er en viktig begrensende faktor for størrelsen på villreinstammen i Nordfjella. Etter den store vandringsperioden av villrein fra Hardangervidda på 1970-tallet skal det ha vært 3-5000 dyr i dette området, og siste året med jakt der var i 1991. Gjentakintervallet for bruk av slike områder anslås å være mellom 20 og 30 år.

Villreinutvalet mener at en steinfylling over sundet mellom Gyrimosvatn og Flævatn vil være det beste tiltaket for å gjenopprette vandringspassasje. Sundet er ifølge utvalget 1 km bredt og 14 m

dypt ved vannivå på HRV. De påpeker at sporene etter inngrepet kan skjules ved masseuttak / steinbrudd under HRV i magasinet, og ved at maskiner fraktes inn og ut fra anleggsområdet på vinterføre. De mener at reinen vil ha tatt en slik passasje i bruk innen 20-30 år, og påpeker at passasjen over Finsetunellen på Bergensbanen var reetablert i løpet av 12-14 år.

Videre framholdes at gjerdeeffekt for beitesau øst for Flævassdammen vil kunne fungere ved en langt lavere vannføring enn 2-3 m³/s som anslått av E-CO i revisjonsdokumentet. De mener videre at sauegjerdet omfattes av revisjonssaken selv om det ble pålagt i vassdragsskjønn, og er slik sett uenige med E-CO.

Konsesjonærens kommentarer til høringsuttalelsene

Konsesjonær har kommentert de innkomne høringsuttalelsene (NVE 200700391-41). De kommenterer ikke kravpunkter knyttet til Hemsilvassdraget fra Eikredammen og nedstrøms, Brekkefoss kraftverk, og økonomiske krav, og i revisjonsdokumentets kapittel 1 henvises til NVEs brev om åpning av revisjonssak som begrunnelse for dette. De går ikke nærmere inn på krav om innføring av manøvreringsreglement, og heller ikke standardvilkår for naturforvaltning da naturforvaltningsvilkår vil bli innført i alle revisjonssaker. Vedrørende krav om kulturminneundersøkelser kommenteres at dette heller er et spørsmål om sektoravgift. Angående eventuelle mangler ved KU-metoden eller behovet for mer forskning tilknyttet konsekvenser og avbøtende tiltak for villrein anføres at konsesjonæren ikke kan ha ansvar for dette.

For øvrig kommenteres at slipp av minstevannføring i Lauvdøla og Dyrgeia ikke lenger kreves av Hemsedal kommune eller Fylkesmannen. I fall NVE/OED allikevel vil vurdere slipp i Lauvdøla hevdes at slipp av 200 l/s året rundt ikke i nevneverdig grad vil bedre forholdene for fisk og fiske, og vil medføre årlig krafttap på 7,5 GWh, hvorav mye vil være vinterkraft. Vedrørende tiltak mot utvandring av fisk fra Gyrimos-Flævatnmagasinet anføres at problemet er lite, og at eventuelle tiltak kan utføres innenfor moderne standardvilkår. Vedrørende krav om nedlegging av saugjerde langs utløpselva (Lauvdøla) øst for Flævassdammen så mener E-CO at dette er et privatrettslig forhold, og at saken eventuelt må tas opp med rettighetshaverne. E-CO mener for øvrig at gjerdet ikke har vært til hinder for utviklingen av en bærekraftig villreinstamme i Nordfjella.

Befaring

På NVEs befaring 21.09.2016 i anledning revisjonssaken deltok representanter for Hemsedal, Gol og Ål kommuner (de som hadde framsatt krav om vilkårsrevisjon), E-CO, Fylkesmannen, Vannområdene Hallingdal og Valdres, Nordfjella og Fjellheimen villreinnemd og grunneierlag/villreininteresser. NVE har også tidligere (07.10.2009) hatt befaring i anledning revisjonssaken sammen med E-CO og Hemsedal og Gol kommuner. NVE arrangerte også befaring den 15.10.2013 i Hemsilvassdraget fra Eikredammen og nedstrøms i anledning søknaden om Hemsil 3 kraftverk.

Uttalelser etter befaringsen

Hemsedal, Gol og Ål kommuner v/adv.firma Lund og Co (NVE 200700391-44) forutsetter at kravet om konsesjonskraftpris i forbindelse med søknaden om Hemsil 3 kraftverk må ses i sammenheng med saken om vilkårsrevisjon.

NVEs vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Revisjonsdokumentet

Nordfjella og Fjellheimen villreinnemd (NVE 200700391-27) hevder det hefter svakheter ved KU- metoden når det gjelder vurdering av vassdragsutbyggingens konsekvenser for villrein. Særlig påpekes behovet for å se de totale konsekvenser av alle vassdragsutbyggingene i villreinområdet i sammenheng. Videre påpekes manglende kunnskap om mulige avbøtende tiltak.

NVE vil først påpeke at KU-systemet med utredning etter plan- og bygningsloven i utgangspunktet ikke gjelder for saker om vilkårsrevisjon. NVE mener imidlertid at det i enkelte vilkårsrevisjoner kan være behov for å vurdere den samlede belastningen som flere vassdragsutbygninger har på f.eks. villrein. Et helhetlig perspektiv er også delvis lagt til grunn i villreinnrapporten vedlagt revisjonsdokumentet.

NVE vil videre påpeke at det er åpnet sak om vilkårsrevisjon for flere andre vassdragsreguleringer i Nordfjella villreinområde, og det vises til vilkårsrevisjonen for Holsreguleringen (NVE 201005907) og for Aurlandsreguleringen (NVE 201400584). I tillegg kan nevnes vilkårsrevisjonen for Uste- Hallingdalsvassdraget (NVE 201700791) som ligger på grensen mellom villreinområdene Nordfjella og Hardangervidda. Det er viktig å vurdere disse sakene i sammenheng når det gjelder påvirkningen på villrein.

NVE mener revisjonsdokumentet fyller de krav til informasjon som stilles til slike dokumenter ut fra sakens størrelse og kompleksitet.

NVE-rapport 48/2013

NVE-rapport 49/2013 («revisjonsrapporten») er en nasjonal gjennomgang og forslag til prioritering av hvilke vannkraftkonsesjoner som bør revideres først. Hemsilvassdraget er i denne rapporten plassert i kategori 1.2, som er lavere prioritet. Aktuelle tiltak som er skissert i rapporten er:

- Slipp av minstevannføring fra Gyrimos-Flævatn til Lauvdøla av hensyn til rødlistede arter i Lauvdøla bekkekløft.
- Magasinrestriksjoner i Vavatn og Gyrimos-Flævatn av hensyn til landskap og friluftsliv.

Vannforvaltningsplan

I vannforvaltningsplanen for Vest-Viken for planperioden 2016-2021, som ble godkjent av Klima- og miljødepartementet 04.07.2016, er det ikke satt miljømål for noen del av Hemsilvassdraget som vil kunne medføre tap av kraftproduksjon, dvs. slipp av minstevannføring eller magasinrestriksjoner.

Vedrørende tiltak som ikke vil kunne medføre krafttap nevnes kun Vavatn (magasinet med inntak for Gjuva kraftverk), der dagens tilstand er moderat økologisk potensial (MØP) og miljømålet er godt økologisk potensial (GØP).

Godt økologisk potensial defineres som tilstanden som kan oppnås når alle realistiske tiltak er gjennomført. NVE mener at aktuelle tiltak vil kunne pålegges med hjemmel i moderne standardvilkår herunder naturforvaltningsvilkår, se kapittelet «Merknader til nye konsesjonsvilkår» senere i denne innstillingen.

Samlet vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Kunnskapsgrunnlaget i saken er basert på revisjonsdokumentet med vedlegg, høringsrunde, flere befaringer og NVEs kunnskap og erfaring. NVE mener kunnskapsgrunnlaget oppfyller de krav lovgivningen stiller til slike saker.

Kravpunktene og sammenheng med andre saker

Hemsil 2 kraftverk

I tilknytning til revisjonssaken for Hemsilvassdraget er det fremmet krav bl.a. om tapperestriksjoner og slipp av minstevannføring tilknyttet Eikredammen og nedre del av Hemsilvassdraget. Disse kravpunktene kan ikke behandles i revisjonssaken fordi denne delen av vassdraget er utnyttet av Hemsil 2 kraftverk som ligger utenfor reguleringskonsesjonen, se NVEs brev om åpning av revisjonssak for Hemsilvassdraget (NVE 200700391-13). Kravpunktene ble vurdert i NVEs innstilling til Hemsil 3 kraftverk, som skulle omfatte samme vassdragsstrekning som Hemsil 2 kraftverk (NVE 201104057-91). Men søknaden om Hemsil 3 ble trukket av E-CO i meddelelse til OED den 17.11.2017.

For å få behandlet disse kravpunktene må Hemsil 2 kraftverk innkalles til konsesjonsbehandling etter vannressursloven § 66.

Brekkefoss kraftverk

I tilknytning til revisjonssaken er det også fremmet krav tilknyttet Brekkefoss kraftverk, bl.a. krav om slipp av minstevannføring fra inntaksdammen Flatsjø. Heller ikke disse kravpunktene kan bli behandlet i revisjonssaken fordi Brekkefoss kraftverk ikke er del av reguleringskonsesjonen, se NVEs brev om åpning av revisjonssak for Hemsilvassdraget (NVE 200700391-13). Kravpunktene ble vurdert i NVEs vedtak om utvidelse av Brekkefoss kraftverk (NVE 200707886-18 og 23). Men i brev av 20.01.2016 informerte E-CO om at de ikke vil ta konsesjonen i bruk (NVE 200707886-29).

For å få behandlet disse kravpunktene må Brekkefoss kraftverk innkalles til konsesjonsbehandling etter vannressursloven § 66.

Oversikt over krav

Tabell 4 nedenfor gir en oversikt over alle kravpunktene fra kommunene og Hemsedal fiskeforening som er fremmet i revisjonssaken. Det er også markert sammenhengen med revisjonssaken eller eventuelle innkallingssaker. Av de 21 punktene faller 12 inn under revisjonssaken, hvorav et punkt er avklart (restaurering av elveløp ved Skarvanstølen), et punkt innføres i alle revisjonssaker (moderne naturforvaltningstiltak), tre punkter er helt eller delvis hjemlet i eksisterende vilkår (pålegg av fiskebiologiske undersøkelser, tiltak for å hindre utvandring av fisk fra magasin, og rydding av reguleringssoner). Når det gjelder krav om miljøfond så er ikke dette del av standard naturforvaltningsvilkår. Krav om miljøfond og næringsfond må vurderes for seg i saker om vilkårsrevisjon. De to punktene angående fastsetting av mengde og pris på konsesjonskraft angår rene økonomiske forhold, og skal ifølge OEDs retningslinjer for vilkårsrevisjoner ikke vurderes.

Tabell 4. Oversikt over krav og tilknytning til revisjonssaken eller andre saker

	Kravpunkter	Revisjonssak (status)	Annet
1	Fiskebiologiske undersøkelser i Hemsilvassdraget	X	
2	Arkeologiske undersøkelser i/ved Gyrimos- Flævatn, Vavatn, Gjuva, Grøndøla, Hemsila	X	
3	Passasje for villrein – over Gyrimos-Flævatn	X	
4	Passasje for villrein – nedstrøms Flævassdammen	X	
5	Kunstig elveløp/fisketrapp ved Eikredammen		Innkalling Hemsil 2
6	Terskler i Hemsila nedstrøms Eikredammen		Innkalling Hemsil 2
7	Tiltak for å hindre utvandring av fisk fra Gyrimos- Flævatn	X	
8	Manøvreringsreglement for Eikredammen		Innkalling Hemsil 2
9	Manøvreringsreglement (tapperestriksjoner) for Gyrimos-Flævatn	X	
10	Minstevannsføring i Hemsil nedstrøms Eikredammen		Innkalling Hemsil 2
11	Restaurering av elveløp ved Skarvanstølen for å unngå nye flømløp og erosjon	Avklart	
12	Rydde reguleringssonen i Gyrimos-Flævatn	Frafalt av Hemsedal kommune.	
13	Tiltak for å hindrer farlige situasjoner ved slipping av vann fra Eikredammen		Innkalling Hemsil 2

14	Innføring av moderne naturforvaltningsvilkår for Hemsilreguleringen	X	
15	Øke mengden konsesjonskraft		Økonomisk krav
16	OED-pris på konsesjonskraft		Økonomisk krav
17	Næringsfond / Bidrag til opphjelv av fisk, vilt og friluftsliv	X	
18	Minstevannføring i Grøndøla (Brekkefoss kraftverk)		Innkalling Brekkefoss
19	Minstevannføring i Lauvdøla	X	
20	Minstevannføring i Dyrinja	X	
21	Konsesjonæren skal følge opp vilkårene som ble satt i konsesjon for utvidelse av Brekkefoss kraftverk		Innkalling Brekkefoss

Særskilt om villrein

Vedlagt revisjonsdokumentet følger rapport fra NaturRestaurering med tittel «Villreinutredning av konsesjonsvilkår for Hemsil 1» av Flydal og Colman (NVE 200700391-21). Ifølge rapporten har villreinen fra tidligere hatt et sammenhengende leveområde fra Jotunheimen til Setesdalsfjella. Men oppsplitting har skjedd pga. veier, bebyggelse og trafikk særlig i dalfører. I dag er det ingen klare grenser mellom bestandene i Nordfjella, Hardangervidda og Setesdalsheiene, men bestandene forvaltes likevel separat.

Det er et generelt trekk at de viktigste områdene som er egnet for sommerbeiting, såkalte grøntbeiteområder, befinner seg i de mer oseanisk påvirkede områdene i vest. De viktigste lavbeiteområdene, egnet for vinterbeiting, befinner seg i de mer kontinentalt påvirkede områdene i øst. Men til forskjell fra Hardangervidda-området er det i Nordfjella også gode lavbeiter ned mot vestlandsdalene på nordsiden av de høyalpine fjellområdene i sentrale og vestlige deler. Det er vinterbeiteområder som regnes som minimumsfaktor for villreinstammene.

Villreinstammen i Nordfjella antas å ha vært på et minimum i begynnelsen av 1900-tallet, og stammen ble totalfredet i en kortere periode. Samtidig var mengden tamrein meget stor og telte flere tusen dyr. Tamreindriften foregikk mer eller mindre fram til 1965, da den stort sett ble avviklet. Men det var også en kortere driftsperiode på 1970-80 tallet. Villreinstammen utgjorde på 1950-tallet antakelig et sted mellom 400 og 800 dyr. I tiårene etter andre verdenskrig førte forvaltningsplaner, tellinger og jaktkvoter til populasjonsvekst. I 1975 var bestanden 3900 dyr, i

1979 på 5500 dyr og i 1981 på 5000 dyr. Den store veksten på slutten av 1970-tallet og begynnelsen av 1980-tallet skyldtes i tillegg til forvaltningen også innvandring fra Hardangervidda. Dyrene utnyttet i den perioden også lavbeitene sør og øst for Gyrinos-Flævatn, og områdene ble som mange andre områder i Nordfjella svært nedbeitet. Senere har man lyktes med å holde bestanden relativt stabilt på 2000-2500 dyr, og mange lavbeiter er blitt regenerert. Områdene sør og øst for Gyrinos-Flævatn er ikke brukt i særlig grad, noe som i tillegg til magasinet også antas å skyldes gjerder, hytter, veier og mye menneskelig aktivitet. Stammen i Nordfjella har opphav som en blanding av villrein og tamrein.

I høringsuttalelsen fra Nordfjella og Fjellheimen villreinnemd (NVE 200700391-27) opplyses at det basert på totalt vinterbeite er estimert å være grunnlag for 4200 villrein i Nordfjella. Vinterbeite utgjør ca. 12 % av arealet. Videre gjengis opplysninger fra 2002 om at kun 22 % av arealet i Nordfjella er uten tekniske inngrep, og at 87 % av reinobservasjoner er gjort i disse områdene. Selv om 80 % av vinterbeitene befinner seg mindre enn 2,5 km fra kraftledninger og mindre enn 5 km fra hyttefelt, så ble bare 13 % av observasjonene gjort der. Villreinnemda påpeker at alle de fire hovedvassdrag i Nordfjella er utbygd til kraftformål (Hol, Hemsil, Aurland og Lærdal), og at av de 24 magasinene har 8 demt ned gamle villreintrekk. Av disse magasinene er Nyheller (Aurland-utbyggingen), Øljustjøen og Kvevassmagasinet (Lærdals-utbyggingen), Strandavatn og Stolsvatn (Hols-utbyggingen) og Gyrinos- Flævatn (Hemsil-utbyggingen) de største. I tillegg har magasiner i Ustereguleringen demt ned gamle trekkveier mellom Hardangervidda og Nordfjella. Dette har bl.a. medført at viktige vinterbeiteområder har blitt liggende «i le» for magasiner, og utnyttes i svært liten grad av villrein. Dette gjelder bl.a. østlige del av Reinskarvet, og Blåbergi og Såta sørøst for Gyrinos-Flævatn.

NVEs vurdering av de enkelte kravpunktene

Slipp av minstevannføring i Lauvdøla

Kravet om slipp av minstevannføring ble fremmet av Hemsedal fiskeforening, og videreformidlet av Hemsedal kommune til NVE med ønske om at kravet ble tatt med i saksbehandlingen (NVE 200700391-4). Under NVEs befarung 21.09.2016 ble det opplyst at kravet fra Hemsedal fiskeforening om slipp av minstevannføring i Lauvdøla er støttet av Hemsil elveeigarlag.

Hemsedal kommune har i sin høringsuttalelse (NVE 200700391-34) vedtatt å ikke støtte kravet om slipp av minstevannføring i Lauvdøla. Heller ikke Fylkesmannen i Buskerud vil støtte kravet (NVE 200700391-29), og Fylkesmannen vil heller prioritere slipp av minstevannføring fra Eikredammen til nedre del av Hemsila. Med henvisning til fiskerapporten vedlagt revisjonsdokumentet viser de til at restfeltet opprettholder en viss vannføring i Lauvdøla, og at det fortsatt er en ørretstamme i elva, selv etter 50 år med regulering. Ørretstammen antas for øvrig å ha liten betydning for ørretstammen i Hemsila nedstrøms samløpet mellom Lauvdøla og Mørkedøla. Villreinnemda for Nordfjella og Fjellheimen (200700391-27 og NVE 201005907-21 fra Holsrevisjonen) og Villreinutvalet for Nordfjella og Grunneigarlaget for villreinvald i Ål (NVE 200700391-38) mener at slipp av minstevannføring i beitesesongen vil være det beste for å sikre gjerdeeffekt for dyr på beite langs øvre del av Lauvdøla nedstrøms Flævassdammen, samtidig som det ikke vil hindre villreinen i å passere området. Villreinutvalet mener man kan greie seg med slipp av mindre vann enn det som er anslått av E-CO.

E-CO mener det ikke skal slippes minstevannføring da de mener ulempene for samfunnet i form

av krafttap ikke veies opp av fordeler for fisk i vassdraget og for passering av villrein. I sine kommentarer til høringsuttalelsene (NVE 200700391-41) påpekes at et slipp av 200 l/s over året vil gi tapt kraftproduksjon på 7,5 GWh i Hemsil 1 kraftverk og 1 GWh i Hemsil 2 kraftverk. Med henvisning til fiskerapporten fra Multiconsult vedlagt revisjonsdokumentet (NVE 200700391-21) anføres at slikt slipp ikke vil ha nevneverdig betydning for fisk i Lauvdøla pga. begrenset fødetilgang og vanskelige vandringsforhold ned mot samløpet med Mørkedøla. Det vil heller ikke ha vesentlig betydning for ørretstammene i Mørkedøla eller i Hemsila lenger nedstrøms. For å sikre gjerdeeffekt for beitedyr anslår E-CO at det trengs minst 2-3 m³/s (NVE 200700391-18 s. 22).

Lauvdøla bekkekløft er registrert som viktig bekkekløft med verdien B, se <http://faktaark.naturbase.no/naturtype?id=BN00101839>. Dette skyldes bl.a. funn av fuktighetskrevende lav på småberg i bunnen av kløfta og på enkelte eldre seljer, rogn og einer. I registreringene inngår også rødlistede arter som olivenfiltlav (VU) og kort trollskjegg (NT). På gammel einer i kløftesiden ble det også registrert den sterkt fuktighetskrevende fossefiltlav. Viktigste påvirkningsfaktorer antas å være tidligere sterk kulturpåvirkning, vesentlig i form av beite, og vassdragsreguleringen. Det antas med stor sannsynlighet at reguleringen har hatt negativ innvirkning på kløftas fuktighetskrevende artsmangfold, men omfanget av dette er ukjent.

NVE legger til grunn at på strekningen der Lauvdøla går nede i bekkekløfta er elva lite besøkt pga. liten tilgjengelighet, og at det foregår lite fiskeing der. Restfeltet nedstrøms Gyrinos-Flævatn og inntaket i Fagerdøla, som er på 23 km², gir en middelvannføring på knapt 0,6 m³/s like oppstrøms samløpet med Mørkedøla. Restvannføringen bidrar til at Lauvdøla fortsatt opprettholder en liten bestand av ørret på tross av over 50 års regulering. NVE legger også til grunn at ørretbestanden i Lauvdøla har liten betydning for bestandene i Mørkedøla og i Hemsila lenger nedstrøms. Dette skyldes først og fremst fiskevandringshindrene nederst i Lauvdøla og i Rjukandefossen i nedre del av Mørkedøla, som gjør at fiskebestandene ikke har kontakt utover individer som føres med strømmen nedover vandringshindrene. Dette betyr at selv om fiskeproduksjonen i Lauvdøla muligens kunnet øket noe ved slipp av minstevannføring vil det antakelig ha lite å si for ørretbestandene i Mørkedøla og Hemsila.

NVE mener man ikke kan se bort fra at fraføringen av vann har påvirket det fuktighetskrevende artsmangfoldet, særlig av moser og lav, i Lauvdøla bekkekløft. Men antakelig må minstevannføringen være temmelig stor for at fuktighetsforholdene i den nordvendte kløfta skal bli endret tilstrekkelig til at det vil kunne få vesentlig betydning for dette artsmangfoldet. Videre påpekes at kløfta fortsatt har B- verdi etter over 50 år med regulering.

NVE mener samlet sett at slipp av minstevannføring i Lauvdøla vil ha begrenset betydning for ørret, fuktighetskrevende moser og lav, friluftsliv og landskap, og at fordelene ved dette ikke vil overstige ulempene ved redusert kraftproduksjon.

Slipp av minstevannføring i Dyrinja

Kravet om slipp av minstevannføring i Dyrinja ble fremmet av Hemsedal fiskeforening, videreformidlet av Hemsedal kommune (NVE 200700391-4), og er støttet av Hemsil elveeigarlag. Verken Hemsedal kommune eller Fylkesmannen støtter dette kravet (NVE 200700391-34 og 29).

Ifølge revisjonsdokumentet, med henvisning til vedlagte fiskerapport fra Multiconsult, foregår det gyting av ørret i nederste del av Dyrinja, dvs. ca. 1700 m fra samløpet med Hemsila og opp til

vandringshinder. Det påpekes at gytingen og oppveksten av småfisk fungerer bra med dagens vannføring, og at slipp av minstevannføring ikke vil medføre større endringer angående dette. Slipp av minstevannføring vil for øvrig gi samme produksjonstap som slipp i Lauvdøla da begge tas inn på inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverk.

NVE kan ikke se at det er sannsynliggjort at slipp av minstevannføring i Dyrsgja vil ha særlig betydning for ørreten i Hemsila.

Tapperestriksjoner i Gyrinos-Flævatn

Gyrinos-Flævatnmagasinet er regulert med 12,9 m for Gyrinosvatndelen og 19,9 m Flævatndelen. I revisjonskravet (NVE 200700391-1) kreves at man unngår store vannstandsvariasjoner i perioden hvor fiske etter stamfiske foregår, for å hindre erosjon og av hensyn til estetikk (landskap). Som begrunnelse anføres bl.a. at de opprinnelige forutsetningene om tapping om vinteren og oppfylling om sommeren er endret, og at det kan forventes større variasjon i vannstanden framover. I høringsuttalelsene fokuserer kommunene (NVE 200700391-32 og 34) på at det ikke skal tappes mer enn tilsiget i fyllingssesongen. Hemsedal kommune henviser også til at et eventuelt Hemsil 3 kraftverk vil åpne opp for tapping av Gyrinos-Flævatn på sommeren.

Fylkesmannen (NVE 200700391-29) har ikke kommentert dette kravet særskilt, men uttaler generelt at vannmiljøet etter over 50 år til en viss grad har blitt tilpasset reguleringseffekter som vannstandsendringer i reguleringssonene, redusert vannføring og andre forhold. Videre kommenterer de at konsesjonæren, med hjemmel i eksisterende vilkår, har blitt pålagt fiskebiologiske undersøkelser og utsetting av ørret i Gyrinos-Flævatn.

E-CO kommenterer ikke kravet om tapperestriksjoner særskilt verken i revisjonsdokumentet eller i sine kommentarer til høringsuttalelsene. Men i revisjonsdokumentet oppgis at gjeldende årlige utsettingspålegg er 11 500 ettårige ørreter i Gyrinos-Flævatn, og at undersøkelser fra prøvefisket i 2007 har vist at ca. 60 % av fanget ørret er villfisk fra naturlig rekruttering. På dette grunnlag mener E-CO at reguleringen ikke hindrer fiskens oppgang i gytebekkene som renner inn i magasinet.

Under NVEs befaring 21.09.2016 uttrykte Ål kommun bekymring for en mer aktiv regulering på sommeren pga. mer sommerproduksjon ved det omsøkte Hemsil 3 kraftverk. Det framkom videre at de ønsker mer eller mindre en videreføring av dagens tappepraksis, med tapping på vinteren og fylling om sommeren.

NVE kan ikke se at det er påvist betydelige ulemper med dagens tappepraksis for fiskebestandene i Gyrinos-Flævatn. Tidligere undersøkelser referert til i revisjonsdokumentet tyder på at ørretbestanden i vesentlig grad er kommet til ved naturlig formering. NVE vil også påpeke at tapperestriksjoner i Gyrinos-Flævatn vil kunne gå ut over fleksibiliteten i kraftproduksjonen. Søknaden om Hemsil 3 kraftverk er nå trukket, og det vil følgelig ikke skje noen endring i tappepraksisen pga. det kraftverket. NVE kan ikke se at påpekte problemer for fisk, fiske, erosjon eller landskap er så tungtveiende at det kan forsvare pålegg av tapperestriksjoner i Gyrinos-Flævatn.

NVE vil forøvrig påpeke at de nye naturforvaltningsvilkårene også vil ha hjemmel til å pålegg fiskeundersøkelser, fiskeutsetting og andre biotopforbedrende tiltak, se kapittelet «Merknader til nye konsesjonsvilkår» senere i denne innstillingen. NVE mener derfor at hensynet til fisken i Gyrinos- Flævatn kan bli tilstrekkelig ivaretatt.

Fiskebiologiske undersøkelser

Kravet om fiskebiologiske undersøkelser i Hemsilvassdraget er frafalt av Hemsedal kommune (NVE 200700391-34). Kravet nevnes heller ikke av Ål eller Gol kommuner i høringsuttalelsene (NVE 200700391-32 og 36) som krav de ønsker å videreføre. Fylkesmannen i Buskerud (NVE 200700391-29) anfører at fiskebiologiske undersøkelser og utsettingstiltak har blitt pålagt i medhold av eksisterende vilkår.

I revisjonsdokumentet avviser E-CO at det pr. dags dato er nødvendig med ytterligere tiltak for fisk, og viser bl.a. til fiskeundersøkelse i 2007 og pålegg om utsetting i Gyrimos-Flævatn.

NVE vil påpeke at fiskebiologiske undersøkelser og fiskeutsetting har blitt pålagt av miljømyndighetene (Fylkesmannen) med hjemmel i eksisterende konsesjonsvilkår, og at dette vil kunne pålegges med hjemmel i de nye foreslått naturforvaltningsvilkårene. Ut over dette ser ikke NVE noe behov for å pålegge særskilte vilkår eller tiltak i anledning revisjonssaken.

Tiltak mot utvandring av fisk fra Gyrimos-Flævatn

Hemsedal og Ål kommuner opprettholder i sine høringsuttalelser (NVE 200700391-32 og 34) kravet om tiltak mot utvandring av fisk fra Gyrimos-Flævatn. Fylkesmannen (NVE 200700391-29) nevner at det har blitt etablert sperregitter, men har ut over det ikke kommentert kravet fra kommunene.

I revisjonsdokumentet opplyser E-CO at det er montert et sperregitter 200 m inn i inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverket. Gitteret har en lysåpning på 40 mm. Videre opplyses at ved maksimal slukeevne er vannhastigheten 0,6 m/s i tunellen og 0,8 m/s ved sperregitteret. E-CO mener dette er så lite at det ikke er noe problem for fisk å svømme inn og ut av tunellen. Ved eventuell montering av varegrind med mindre lysåpning mener E-CO at falltapet vil øke, at driftsstans vil skje hyppigere og at det vil påføre investeringkostnader. Videre anfører de at fisken i Gyrimos-Flævatn ikke har noen vandringsmotivasjon nedstrøms Flævatn, og at eventuelle tiltak heller må vurderes i tilknytning til de årlige utsettingene og vandring opp i tilsigselver.

NVE kan ikke se at det er sannsynliggjort at utvandring fra Gyrimos-Flævatn inn i inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverk representerer noe vesentlig problem for fiskebestanden i magasinet. Hvis det på et senere tidspunkt skulle vise seg å være et problem så mener NVE at det kan vurderes tiltak i medhold av konsesjonsvilkårene. Det gjelder både fiskebiologiske tiltak og tiltak for å hindre utvandring av fisk, se kapittelet «Merknader til konsesjonsvilkårene» postene 5 og 6 senere i denne innstillingen.

Rydding av reguleringssonen i Gyrimos-Flævatn

Kravet om rydding av reguleringssonen i Gyrimos-Flævatn er frafalt av Hemsedal kommune (NVE 200700391-34). Heller ikke dette kravet nevnes av Ål eller Gol kommuner i høringsuttalelsene (NVE 200700391-32 og 36) som krav de ønsker å videreføre.

I revisjonsdokumentet viser E-CO til at reguleringssonene ble ryddet i perioden 1957-59, og at kravet i eksisterende vilkår dermed er oppfylt. De mener at ytterligere rydding av hensyn til fiske, skade på garn og estetiske forhold ved nedtappet magasin må anses å angå privatrettslige forhold. De viser også til at det i vassdragsskjønn ble fastsatt erstatning til grunneiere for skade på fisk og framtidig fiske, og at det stadig utbetales slik erstatning.

NVE vil påpeke at det i de foreslåtte vilkårene vil videreføres vilkår om rydding av

reguleringssonen, og at ytterligere rydding kan pålegges av NVE etter dette vilkåret hvis det skulle vise seg nødvendig.

Tiltak for å lette villreinens passasje ved Gyrinos-Flævatn

I revisjonskravet (NVE 200700391-2) fremmes to konkrete tiltak for å lette villreinens passering av området ved Gyrinos-Flævatn. Tiltakene er landbru over magasinet og nedlegging av beitegjerdet langs Lauvdøla nedstrøms Flævassdammen utenom beitesesongen. I tillegg nevnes omlegging av veien over Skarvanstølmyra til gammel trasé lenger sør melleom Beihovd og Klype, men dette tiltaket kreves ikke, bl.a. pga. stor motstand fra grunneiere. Tiltakene har som formål at villreinen igjen skal kunne ta i bruk områdene ved Blåbergi og Såta sør og øst for magasinet. Områdene er i dag ikke i bruk av villreinen, men har godt lavbeite og utgjør betydelige vinterbeiteområder.

Ifølge E-CO (NVE 200700391-18) ble beitegjerdet pålagt ved underskjønn datert 20.02.1960, som kompensasjon for bortfall av Lauvdøla som sjølvgjerdet. Beitegjerdet skal være oppe i perioden 10. juni – 10. sept. E-CO mener (NVE 200700391-41) at spørsmålet om nedlegging av gjerdet utenom beitesesongen er et privatrettslig forhold, og at saken eventuelt må tas opp med rettighetshaverne. E-CO mener for øvrig at gjerdet ikke har vært til hinder for utviklingen av en bærekraftig villreinstamme i Nordfjella.

Villreinnemda (NVE 200700391-27) krever at man ved avgjørelsen av avbøtende tiltak må se alle kraftutbyggingene i Nordfjella i sammenheng, og at man som minimum for Gyrinos-Flævatn må se tiltakene der i sammenheng med neddemmingen av villreintrekk i Strandavatn og Stolsvatn (Hols- reguleringen).

Vedrørende konkrete tiltak ved Gyrinos-Flævatn mener villreinnemda at det beste vil være å fjerne beitegjerdene nedstrøms Flævassdammen. Dette bør helst erstattes med minstevannføring som er tilstrekkelig til å fungere som beitegjerd i de 3 månedene som dette er nødvendig. Nemda mener videre at etablering av en landbru over Gyrinos-Flævatn er et stort inngrep i seg selv og at mulighetene for å få villrein til å bruke en slik passasje er svært usikre. Nemda vil derfor ikke kreve dette. Det vises også til at det trengs mere forskning angående landbruer. Nemda er videre skeptisk til opplysningene i villrein-rapporten vedlagt revisjonsdokumentet om at villreinen passerer magasiner over isen vinterstid, og viser til at det er svært få observasjoner eller andre registreringer (f.eks. GPS-registreringer av merkete villrein) som støtter dette.

NVE mener at tiltak for å avbøte vassdragsreguleringens konsekvenser for villreinens passering av Gyrinos-Flævatn ligger innenfor det som kan vurderes ved revisjon av konsesjonsvilkår. Videre anser NVE at bestemmelser om beitegjerd langs Lauvdøla fastsatt i tidligere vassdragsskjønn ikke representere en begrensning av vassdragsmyndighetens kompetanse til å beslutte avbøtende tiltak etter vassdragsreguleringsloven.

Når det gjelder landbru så er NVE enig med villreinnemda i at tiltaket er svært omfattende, og vil påpeke at brua antakelig vil måtte konstrueres som en steinfylling på opp mot ca. 1 km lengde. Dette vil være et betydelig inngrep i landskapet og kreve et omfattende anleggsarbeid. Videre er det betydelig usikkerhet knyttet til om villreinen vil ta brua i bruk, og om hvilken betydning andre forhold, som veier, hytter og støler, vinter- og sommerturisme osv. vil spille for reinens eventuelle bruk av landbrua.

NVE vil videre påpeke at myndighetene i mai 2017 bestemte at hele Nordfjella-stammen av

villrein skulles skytes som ledd i bekjempelsen av påvist skrantesyke (chronic wasting disease), se Brev fra KLD og KMD til Mattilsynet og Miljødirektoratet av 08.05.2017. Man regner med at området etter nedskytingen må ligge ubenyttet av villrein i minimum 5-10 år, slik at smittestoffer i jordsmonnet brytes ned. Deretter vil det ta noen år før stammen igjen er bygd opp til størrelsen den har hatt til nå.

NVE mener på denne bakgrunn, og tatt i betraktning at områdene ved Gyrimos-Flævatn ligger i utkanten av Nordfjella villreinområde, at det har lite for seg å pålegge særskilte tiltak for å lette villreinens passering av magasinområdet i reviderte vilkår for Hemsilreguleringen.

NVE mener forøvrig at beitegjerder, i den grad de er avbøtende tiltak for bortfall av Lauvdøla som selvgjerde, angår vassdragsmyndighetens forvaltningsområde. NVE mener det er problematisk hvis slike gjerder skaper vesentlige problemer for villreinens passering av området. NVE mener derfor at bruk av slike gjerder, og eventuelle vilkår knyttet til fjerning i deler av året, må avklares med villreinforvaltningen. NVE vil ikke anbefale eget konsesjonsvilkår om at eksisterende beitegjerde langs Lauvdøla må fjernes, men heller at konsesjonæren oppfordres til å gå i dialog med villreinnemda, grunneiere og kommune for eventuelt å finne en løsning som kan fungere for villreinen, beiteinteresser og andre samfunnsinteresser. F.eks. kan det vurderes om mulige tiltak kan begrenses til å gjelde gjerdene på kortere strekninger, for å skaffe nødvendige passasjer for villreinen.

NVE vil også påpeke at ifølge vilkåret om naturforvaltning i foreslåtte reviderte vilkår så kan Miljødirektoratet pålegge konsesjonæren å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig, og om nødvendig utføre kompensierende tiltak.

Villreinnemda foretrekker slipp av minstevannføring i Lauvdøla som avbøtende tiltak for bortfall av elva som selvgjerde, fordi dette ikke vil hindre villreinen i å ta seg forbi området. NVE mener at slipp av en slik minstevannføring vil medføre et betydelig krafttap, og at bortfall av selvgjerdeeffekten må kunne avbøtes på annen måte.

Kulturminnevern og sektoravgift

I revisjonskravet (NVE 200700391-2) fremmer kommunene krav om arkeologiske undersøkelser i Gyrimos-Flævatn og Vavatn. De viser til at områdene ikke ble tilstrekkelig undersøkt før reguleringen pga. dårlig tid, men at det tross dette ble gjort mange funn, særlig langs Gyrimosvatn. De viser også til at det under senere undersøkelser er registrert mange kulturminner fra steinalderen ved Vavatn. Kommunene henviser til at det rettslige utgangspunktet for å pålegge kulturminneundersøkelser som del av revisjonssaken ikke er avklart, men mener at vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 17 gir hjemmel til å pålegge kulturminneundersøkelser.

I høringsuttalelsen fra Hemsedal kommune (NVE 200700391-34) fastholdes at det bør være mulig å gjennomføre kulturminneundersøkelser når Flævatn allikevel er nedtappet, og at det vil være uansvarlig å la det gå 30 nye år fram til neste revisjon.

Buskerud fylkeskommune, Riksantikvaren og Norsk maritimt museum (200700391-28, 37 og 26) mener at reguleringen kommer inn under ordningen med sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag. De påpeker at konsesjonen ble gitt før 1960. Fylkeskommunen og Norsk maritimt museum påpeker videre at det er stort potensial for å finne automatisk fredete kulturminner, ikke minst i reguleringssonen i Flævatn. Området ved Flævatn ble ikke undersøkt under registreringer

av kulturminner sommeren 1959 fordi dammen var bygget og oppdemmingen allerede hadde begynt. Fagfolkene rakk å gjøre en rekke registreringer langs kanten av Gyrynosvatn, som lå 7 m høyere enn Flævatn. Mange av funnene gjaldt bosettinger og fangstplasser fra steinalderen (mesolittisk og neolittisk periode). Fylkeskommunen mener imidlertid at det også ved Gyrynosvatn var for kort tid til å rekke over alle aktuelle lokaliteter.

E-CO viser i revisjonsdokumentet bl.a. til Vinstrasaken, hvor det ble foreslått at sektoravgift ikke skal betales i saker der undersøkelsesplikten etter kulturminneloven allerede er oppfylt. E-CO mener at det ikke er grunnlag for å pålegge verken konkrete kulturminneundersøkelser eller sektoravgift i forbindelse med Hemsilrevisjonen. E-CO viser til at undersøkelser ble gjennomført i tråd med de krav som da gjaldt. Vedrørende Vavatn, som er et senkingsmagasin, Gjuva, Grøndøla og Hemsila mener E-CO at reguleringen ikke kan ha gitt økt risiko for skade på kulturminner, og at undersøkelser eller sektoravgift heller ikke kan pålegges for disse berørte delene av vassdraget.

Hjemmelen for å pålegge sektoravgift framgår av retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag fastsatt av Miljøverndepartementet (nåværende KLD) 08.06.2010 og revidert 01.04.2011. Ifølge brev fra samme departement til Energi Norge av 01.04.2011 er det ikke en forutsetning for pålegg av sektoravgift at det aldri har vært gjennomført kulturminneundersøkelser i vassdraget tidligere. NVE vil påpeke at konsesjonen ble gitt før 1960, og at eksisterende konsesjonsvilkår ikke har vilkår om kulturminner. NVE anbefaler derfor at det skal pålegges sektoravgift.

Næringsfond og årlig beløp til opphjør av fisk, vilt og friluftsliv

I revisjonskravet (NVE 200700391-2 s. 17 og 18) kreves både næringsfond og årlig beløp til opphjør av fisk, vilt og friluftsliv. Hemsedal og Ål kommuner opprettholder i sine høringsuttalelser (NVE 200700391-32 og 34) kravet om næringsfond. Kravet om næringsfond er begrunnet med at det bør gis en kompensasjon for de ulemper for natur, turisme, reiseliv og bygdefolk som utbyggingen av Hemsilvassdraget her medført. Under kravpunktet om villrein nevnes videre at dette er et av flere forhold som gir grunnlag for kravet om fond. For beløpet til opphjør av fisk, vilt og friluftsliv nevnes at dette bør være i samme størrelsesorden som tilsvarende summer ved nye konsesjoner.

E-CO avviser kravene om fond (NVE 200700391-18 og 41).

NVE vil først påpeke at i eksisterende vilkår post 14 ble konsesjonæren pålagt innen reguleringen ble tatt i bruk å betale kr 150 000,- til fond for Hemsedal og Ål kommuner. Fondet skulle brukes til fremme av jordbruk i distriktet. NVE forutsetter at konsesjonæren betalte penger til fondet.

Angående det aktuelle kravet vil NVE påpeke at næringsfond, andre økonomiske vilkår og økonomisk kompensasjon for miljøulemper i revisjonssaker bare vil være aktuelt når det foreligger helt spesielle hensyn, og det vises til OEDs retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer fra 25.05.2012. I Vinstrasaken (kgl. res. 10.12.2008) ble konsesjonæren pålagt å yte tilskudd knyttet til naturforvaltning og miljø, da man fant at det forelå spesielle omstendigheter.

Ifølge Nordfjella og Fjellheimen villreinnemd så har reguleringen av Gyrynos-Flævatn medført neddemming av tidligere trekkveier for villreinen, og i følge villreinnemda og jaktinteressene utgjør magasinet et hinder for utnyttelsen av vinterbeiter (lavbeiter) i områdene ved Blåbergi og

Såta sørøst for magasinet. Se mer om dette i kapittelet «Særskilt om villrein» tidligere i denne innstillingen.

NVE kjenner ikke til at det i tidligere vannkraftsaker har vært gitt viltfond særlig med tanke på villrein. NVE mener det eventuelt må være en klar sammenheng mellom vassdragsreguleringen og problemene for villreinen, og at det må være tydelig hvilke avbøtende eller kompensierende tiltak som fondet kan brukes på. Videre er det kommet tydelig fram at villreinens ferdsel i området ved Gyrimos-Flævatn er hindret av mer enn bare reguleringen. Etter NVEs oppfatning vil det være fullt mulig for villrein som kommer fra kjerneområdene i nordvest, å vandre på nordsiden av magasinet og videre til vinterbeitene i sørøst. Men passasjen øst for Flævassdammen hindres av beitegjerd og aktivitet i forbindelse med beitedyr, sommertrafikk langs fjellveien mellom Hemsedal og Vats, fot- og skiturisme sommer og vinter, besøk på private hytter og støler, trafikk i forbindelse med Flævasshytta, osv. NVE mener derfor at det i foreliggende sak ikke er en slik sammenheng mellom vassdragsreguleringen og ferdselshindringer for villreinen at det er rimelig å pålegge konsesjonæren et viltfond som særlig skal brukes på villrein.

Når det gjelder forholdene for fisk vil NVE påpeke at Hemsila fra samløpet mellom Mørkedøla og Grøndøla til Eikredammen er regnet som en av Sør-Norges mest attraktive ørretelver for sportsfiskere. Fisket skjer ved såkalt «catch and release». Det er videre ingen høringsparter som har påpekt vesentlige problemer knyttet til forholdene for fisk på denne strekningen. Ifølge NVE Atlas er 32,5 % av det tidligere tilsiget til Hemsila fraført gjennom Hemsil 1 kraftverk som har utløp ca. 3 km oppstrøms Eikredammen, altså i nedre del av elvestrekningen. I tillegg er 6,5 % av tilsiget regulert og slippes hovedsakelig i vinterhalvåret ved produksjon i Gjuva kraftverk. Dette betyr at tilsiget fra mellom 60 og 70 % av det naturlige nedbørsfeltet fortsatt renner i Hemsila til enhver tid.

Gyrimos-Flævatn har ifølge fiskebiologisk undersøkelse fra 2007 ørret med god kvalitet (<http://www.nhm.uio.no/forskning/publikasjoner/lfi-rapporter/261.pdf>), og 65 % av fanget fisk var fra naturlig rekruttering (villfisk). Det ble ikke anbefalt å øke pålegget om årlig utsettinger.

For annet vilt enn villrein er det ikke påpekt særskilte konsekvenser av reguleringen. Angående friluftsliv vil NVE påpeke at Hemsedal er en svært attraktiv destinasjon med en rekke svært ulike aktiviteter, og at denne posisjonen har Hemsedal fått etter at utbyggingen ble gjennomført.

Ved innføring av standard naturforvaltningsvilkår vil det med hjemmel i vilkårene kunne pålegges en rekke tiltak og undersøkelser med tanke på planter, fisk, vilt og friluftsliv. NVE kan ikke se at det i denne saken foreligger slike spesielle hensyn som eventuelt kan begrunne fond til opphjelv av fisk, friluftsliv eller vilt inkludert villrein.

Mengde og pris på konsesjonskraft

I revisjonskravet kreves en revurdering av mengden konsesjonskraft som skal tilgodeses kommunene fra angjeldende kraftverk. Kravet begrunnes med at endringer i klimatiske forhold kan medføre økt kraftproduksjon, og at dette bør medføre mer konsesjonskraft. Videre kreves at prisen på konsesjonskraft fastsettes som OED-pris. Kravene er ikke tatt med i kravlistene i kommunenes høringsuttalelser til revisjonsdokumentet (NVE 200700391-32, 34 og 36).

NVE legger til grunn at mengde konsesjonskraft og prisen på denne kraften formelt ikke anses som del av saker om revisjon av konsesjonsvilkår.

Oppsummering

På basis av krav fra Hemsedal, Gol og Ål kommuner åpnet NVE sak om revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Hemsilvassdraget. Kravene angår bl.a. slipp av minstevannføring, magasinrestriksjoner og trekkmulighet for villrein forbi reguleringsmagasin.

NVE vil ikke anbefale slipp av minstevannføring i Lauvdøla eller Dyrsgja, tapperestriksjoner i Gyrimos- Flævatn, etablering av passasje for villrein over Gyrimos-Flævatn, næringsfond eller årlig beløp til opphjelv av fisk/vilt/friluftsliv til kommunene.

NVE vil anbefale at konsesjonæren pålegges å betale sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag.

Moderne standard naturforvaltningsvilkår vil bli innført i alle revisjonssaker. Med hjemmel i foreslåtte konsesjonsvilkår kan det på et senere tidspunkt pålegges fiskeundersøkelser, tiltak mot utvandring av fisk og opprydding av reguleringssoner hvis det skulle være behov for det.

NVE vil ikke anbefale at konsesjonæren pålegges å betale næringsfond, eller fond til opphjelv av fisk, friluftsliv eller vilt inkludert villrein.

Kravene tilknyttet fastsetting av mengde eller pris på konsesjonskraft ligger utenfor det som kan vurderes i saker om revisjon av konsesjonsvilkår.

Det er enighet mellom partene om at kravet tilknyttet erosjon ved Skarvanstølen er løst ved tiltak som konsesjonæren har gjennomført.

Tabell 5. Oversikt over kravpunkter og NVEs innstilling

Kravpunkter	NVEs innstilling i vilkårsrevisjonen
Minstevannføring i Lauvdøla	Ikke anbefalt
Minstevannføring i Dyrsgja	Ikke anbefalt
Tapperestriksjon i Gyrimos-Flævatn	Ikke anbefalt
Fiskebiologiske undersøkelser	Hjemlet i vilkårene
Tiltak for å hindre utvandring av fisk	Hjemlet i vilkårene
Rydder reguleringssonen i Gyrimos-Flævatn	Hjemlet i vilkårene
Passasje for villrein – over Gyrimos-Flævatn	Ikke anbefalt
Passasje for villrein – nedstrøms Flævassdammen	Ikke anbefalt
Kulturminne-undersøkelser	Sektoravgift

Innføring av moderne naturforvaltningsvilkår	Ja (Innføres i alle revisjonssaker)
Næringsfond	Ikke anbefalt
Fond for opphjelv av fisk/vilt/friluftsliv	Ikke anbefalt
Mengden og pris på konsesjonskraft	Kan ikke avgjøres i revisjonssaken

NVEs anbefaling

På basis av krav fra Hemsedal, Gol og Ål kommuner åpnet NVE sak om revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Hemsilvassdraget. Kravene angår bl.a. slipp av minstevannføring, magasinrestriksjoner og trekkmulighet for villrein forbi reguleringsmagasin. NVE anbefaler at det innføres nye moderne konsesjonsvilkår for reguleringen av Hemsilvassdraget. Vilkårene vil gi hjemmel til å pålegge flere av de undersøkelser og avbøtende tiltak som er krevet i saken, hvis det skulle vise seg nødvendig på et senere tidspunkt. NVE vil anbefale at konsesjonæren pålegges å betale sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag. NVE vil ikke anbefale pålegg om slipp av minstevannføring til Lauvdøla eller Dyrinja, eller tapperestriksjoner for Gyrinos-Flævatn. NVE vil heller ikke anbefale pålegg om landbru for villrein over Gyrinos-Flævatn, fond til opphjelv av fisk, friluftsliv eller vilt inkludert villrein, eller næringsfond. NVE mener at kravene tilknyttet mengde og pris på konsesjonskraft ligger utenfor det som kan vurderes i saker om revisjon av konsesjonsvilkår.

Merknader til nye konsesjonsvilkår

Generelt

Gjeldende konsesjonsvilkår ble gitt ved kgl. res. av 25.01.1957. Det foreslås at vilkårene generelt oppdateres i tråd med standardvilkår og med lov om endring i konsesjonslovgivningen for vannkraft (LOV 2017-06-21-101). Dette betyr at ordlyden i mange av vilkårene endres og suppleres, men også innføring av enkelte nye vilkår, og fjerning av uaktuelle eller overflødige vilkår.

Vilkårsposter fra de gamle vilkårene som foreslås fjernet i sin helhet er post 2 om hjemfall da konsesjonen er gitt på ubegrenset tid, post 3 om fond da fondet skulle utbetales ved utbygging, og post 4 om kontroll med betaling av avgift m. v. da kontrollbestemmelser nå er samlet under post 19. Videre gjelder det postene 6 til 11 og post 13. Disse postene angikk bruk av norske funksjonærer og arbeidere til anlegg og drift (post 6), om bruk av norske varer ved bygging og drift (post 7), om at forsikring skal tegnes i norsk selskap (post 8), om arbeidernes lønn m.v. (post 9), om legehjelp for arbeiderne (post 10), om arbeidernes husrom (post 11) og om erstatning til vedkommende fattigkommune (post 13). Postene 6 til 11 og 13 anses uaktuelle og er ikke del av moderne standardvilkår. Vi foreslår også å fjerne post 18 om slipp av vann til tømmerfløting, da dette ikke lenger anses aktuelt.

Videre foreslås å fjerne post 14 som angår næringsfond da fondet skulle betales til kommunene innen reguleringene ble tatt i bruk.

I tillegg foreslås å fjerne post 22 om andre fall- og brukseieres rett til å anvende det regulerte driftsvannet. Tilsvarende bestemmelse følger av vassdragsreguleringsloven § 9 nr. 7, og det anses unødvendig å ta med posten i moderne standardvilkår.

Tabell 6 nedenfor viser en oversikt over de gamle vilkårspostene og sammenhengen med postene i det foreslåtte vilkårssettet. Dette kommenteres etter tabellen.

Tabell 6. Oversikt over postene i tidligere (gjeldende) vilkårsett og sammenhengen (kolonnevis) med postene i forslaget til reviderte vilkår.

Gjeldende	1	2	3	4	5	6, 7, 8, 9, 10, 11	12	13	14	15	16
Reviderte	1	Ikke aktuell	2	4	5	Ikke aktuelle	11	Ikke aktuell	Ikke aktuell	8	13

Gjeldende	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	Intet
Reviderte	7	Ikke aktuell	14 og 20	15 og man. regl.	3	Overflødig	18	6 og 7	20	21	9, 10, 12, 16, 17, 19

Post 1 Konesjonstid og revisjon

(tidligere post 1)

Bestemmelse om vilkårsrevisjon står ikke i någjeldende vilkår, og NVE foreslår at dette settes inn. Vi foreslår å fjerne bestemmelse om begrenset konesjonstid angående eierskap til de utbygde fallene for andre enn staten eller norske kommuner, da det pr. i dag ikke er noen slike eiere. Videre vil dette reguleres i ervervskonesjonen som slike eventuelle eiere må søke om. Bestemmelsen anses dermed å være overflødig. Nevnte endringer er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 2 Konesjonsavgifter

(tidligere post 3)

Teksten foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår.

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en vilkårsrevisjon, og konesjonsavgiftene foreslås videreført med kr 0,50 pr nat.hk. til staten og kr 2,75 pr. nat.hk. til kommunen, i tråd med vilkårene vedtatt ved kgl. res. 25.01.1957. Satsene er for tiden på henholdsvis kr 6,11 til stat (pr. 01.01.2013) og kr 34,31 til kommunen (pr. 01.01.2014). Oppjustering av årlige konesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler.

Det foreslås å videreføre bestemmelsen om at økningen i vannføringen i vassdraget nedstrøms Hemsil 2, dvs. i Hallingdalselva nedstrøms Gol, skal beregnes ut fra lavvannføringen som har kunnet påregnes år om annet med den tidligere bestående regulering.

Bestemmelsene om tvangsinndrivelse og forsinkelsesrente foreslås endret i tråd med moderne standardvilkår. Videre foreslås å ta med bestemmelse om at avgiftene avsettes til et kommunalt fond, også i tråd med moderne standardvilkår.

Post 3 Konesjonskraft

(tidligere post 21)

Teksten i tidligere post 21 foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår.

NVE foreslår å beholde bestemmelsen (tidligere post 21 annet avsnitt) om at berørte kommuner 30 år etter at opprinnelig konsesjon ble gitt, og etter Kongens beslutning, kan få ytterligere konsesjonskraft til dekning av kommunenes behov. Vi forslår også å beholde bestemmelsen (tidligere post 21 femte avsnitt) om at konsesjonskraften fra kraftverkene Gjuva, Hemsil 1 og Hemsil 2 skal leveres til samme pris og på samme vilkår som staten til enhver tid fastsetter for sine kraftleveringer i Østlandsområdet.

NVE vil påpeke at kommunene etter någjeldende praksis betaler en pris på konsesjonskraften basert på selvkostprinsippet, men at de i forbindelse med tidligere planlagt utvidelse av Hemsil 2 kraftverk (Hemsil 3 kraftverk, se NVE 201104057) krevde OED-pris. NVE mener at fjerning av ovenfor nevnte vilkårsbestemmelser vil kunne endre kommunenes stilling i forhold til rettighetene de har etter någjeldende vilkår, og vil ikke foreslå det.

NVE vil i tillegg foreslå å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Endelig foreslås å beholde bestemmelsen om at staten kan kreve tildelt inntil 5 % av kraften, som er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 4 Kontroll med betaling av avgift m.v.

(tidligere post 4)

Posten er i hovedinnhold beholdt, men har fått mer moderne språk.

Post 5 Byggefrister m.v.

(tidligere post 5)

Det foreslås at fristen for oppstart av byggearbeid utvides fra 2 til 5 år, og at fristen for fullføring etter søknad kan utvides med ytterligere 5 år. Endringene er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 6 Konesjonærens ansvar ved anlegg/drift m.v.

(tidligere post 24 første, andre og siste ledd)

Posten er i hovedinnhold beholdt, men har fått mer moderne språk. Begrensningen i konsesjonærens plikt knyttet til vanskeligheter og utgifter foreslås fjernet fra bestemmelsen, i tråd med moderne standardvilkår.

Bestemmelsen om varsling av Landsforeningen for naturfredning ved ødeleggelser av dyre- og

plantearter, naturforekomster og steder med vitenskapelig eller historisk betydning foreslås fjernet da bestemmelsen ikke lenger anses aktuell.

Post 7 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v.

(tidligere post 17 og post 24 tredje ledd)

Myndighet for godkjenning av planer og tilsyn foreslås lagt til NVE, istedenfor til «vedkommende departement». Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Det foreslås videre inntatt bestemmelser om kommunens uttalerett angående anleggsveier, massetak og overskuddsmasser, om plikt for konsesjonær til å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder, om konsesjonærens plikt til opprydding, om at hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til nytte for allmennheten, og at NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring etter denne posten.

Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Bestemmelsen i tidligere post 15 annet ledd om pålegg av sperregitter eller annen sperreanordning for å hindre fisk å gå inn i vanntuneller foreslås fjernet. Dette kan pålegges av NVE i en detaljplanprosess i medhold av herværende post. Pålegg kan også gis i ettertid, f.eks. etter post 8 Naturforvaltning eller post 12 Terskler m.v.

Post 8 Naturforvaltning

(tidligere post 15)

Det foreslås innført moderne standardvilkår om naturforvaltning, med bestemmelser om at Miljødirektoratet kan pålegge konsesjonæren å gjennomføre tiltak av hensyn til fisk, plante- og dyreliv, og pålegge konsesjonæren å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser, til å dekke utgifter til ekstra oppsyn i anleggstiden, og til å dekke utgifter til kontroll og tilsyn etter denne posten.

Tidligere bestemmelse om at vedkommende departement kan pålegge slipp av nødvendig vann for drift av fisketrapper som måtte bli bygd foreslås tatt inn i manøvreringsreglementet.

Det foreslås inntatt egen bestemmelse om å ta vare på og gjøre kompensierende tiltak for friluftsliv. Bestemmelsen er ny og i tråd med moderne standardvilkår.

Post 9 Automatisk fredete kulturminner

Det foreslås inntatt bestemmelser om automatisk fredete kulturminner, og herunder krav om innbetaling av engangsbeløp til kulturminnevern i vassdrag (sektoravgift). Det vises til «Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag» fastsatt av Miljøvern-departementet 08.06.2010.

Opprinnelig reguleringskonsesjon er tidsubegrenset, er uten vilkår om kulturminner og ble gitt før 1960, og faller slik sett inn under retningslinjene, jf. punkt 2 i retningslinjene.

NVE vil beregne den endelige avgiften når vilkårene er revidert.

Post 10 Forurensning m.v.,

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 11 Veier, ferdsel m.v.

(tidligere post 12)

Posten videreføres i hovedtrekk men med et mer moderne språk.

Tidligere henvisning til «bygdefolkets interesser» og at ev. tvist kan avgjøres i forbindelse med skjønn etter vassdragsreguleringsloven anses som overflødig, og det vises til nevnte lovs § 30. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 12 Terskler m.v.

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 13 Rydding av reguleringssonen

(tidligere post 16)

Vi foreslår at bestemmelsen blir supplert og konkretisert, og at NVE gis myndighet til å gi pålegg etter bestemmelsen, alt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 14 Manøvreringsreglement m.v.

(tidligere postene 19)

Tidligere bestemmelse om at manøvreringen skal forestås av en norsk statsborger foreslås fjernet da den ikke lenger anses aktuell. Bestemmelsen om tvangsmulkt ved brudd på reglementet foreslås fjernet da slike reaksjonsbestemmelser samles i de nye vilkårenes post 19, se kommentarer til denne posten nedenfor. Endringene er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 15 Hydrologiske observasjoner, kart m.v.

(tidligere post 20)

Posten samsvarer i hovedsak med tidligere bestemmelse. Men det foreslås at «anleggets eier» erstattes med «konsesjonæren» og at «departementet» erstattes med «NVE» i tråd med moderne standardvilkår. Videre foreslås at bestemmelser om merking av reguleringshøyder tas inn i den nye post 14, se nedenfor.

Vedrørende tidligere bestemmelsen i tidligere post 20 om merking av reguleringsgrenser se post 16 nedenfor.

Tidligere bestemmelse om at kopier av konsesjonærens kart over anleggene skal tilstilles Norges Geografiske Oppmåling foreslås fjernet.

Post 16 Registrering av minstevannføring, krav om skilting og merking

Tidligere post 20 har bestemmelse om merking av oppdemningshøyder og tapningsgrenser (HRV og LRV), og samme bestemmelse står i tidligere manøvreringsreglement. Dette foreslås strøket i vilkårene og står kun i forslag til revidert reglement, i tråd med dagens standardvilkår.

I ny post 15 foreslås inntatt bestemmelser om registrering av minstevannføring, skilting og merking mer generelt, i tråd med moderne standardvilkår.

Post 17 Etterundersøkelser

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 18 Militære foranstaltninger

(tidligere post 23)

Posten samsvarer i hovedsak med tidligere post 23. Men det foreslås at «konsesjonæren» settes inn istedenfor «anleggets eier», og at «reguleringsanleggene» settes inn istedenfor «damanlegget», i tråd med moderne standardvilkår.

Post 19 Luftovermetning

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 20 Kontroll med overholdelsen av vilkårene

(tidligere postene 19 og 25)

Det foreslås inntatt bestemmelser om mulighet for tilbaketrekning av konsesjon i tilfelle gjentatte eller fortsatte overtredelser av enkelte vilkårsposter, at NVE kan pålegge tvangsmulkt i tilfelle overtredelse av bestemmelser fastsatt i eller i medhold av lov eller i konsesjonsvilkår, eller at det kan ilegges overtredelsesgebyr, bøter eller fengselsstraff etter vassdragsreguleringsloven §§ 24 og 25. Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Post 21 Tinglysing

(tidligere post 26)

Posten foreslås i hovedsak videreført, men med en mer moderne språkdrakt. Bl.a. foreslås at «tinglag» erstattes av «rettskretser» og at «vedkommende regjeringsdepartement» erstattes av «Olje- og energidepartementet». Dette er i tråd med moderne standardvilkår.

Merknader til nytt manøvreringsreglement

Foreslåtte reglementet får generelt en mer moderne språkdrakt. Videre foreslås å fjerne tidligere post 4 om at manøvreringen foretas av en norsk statsborger.

Post 1

Det foreslås at det under «Overføringer» tas med at Fagerdøla og Dyrsgja er tatt inn på inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverk, se kapittelet «Konsesjonsrettslig status og skjønn» tidligere i denne innstillingen.

Forøvrig videreføres posten i hovedsak som tidligere, bortsett fra at henvisningen til «Hovedstyret for Vassdrags- og Elektrisitetsvesenet» erstattes med «det offentlige», noe som er i tråd med moderne standardvilkår.

Ifølge E-CO (NVE 200700391-47) er høydene i gjeldende manøvreringsreglement referert til lokalt høydesystem. De opplyser at de sommeren 2018 vil foreta innmåling av reguleringshøydene etter NN 2000.

Post 2

NVE foreslår å beholde tidligere bestemmelse om at den naturlige lavvannføring nedstrøms

utløpet til Hemsil 2 ikke forminskes til skade for andres rettigheter.

NVE vil her, som for tidligere vilkårs post 18, anbefale å stryke bestemmelse om slipping av vann av hensyn til fløtning, da bestemmelsen anses uaktuell.

Post 3

Posten videreføres i hovedtrekk som tidligere.

Post 4 (tidligere postene 5 og 6)

Tidligere poster 5 og 6 videreføres i hovedtrekk som tidligere, men anbefales samlet i en post, noe som er i tråd med moderne manøvreringsreglementer.

Øvrige merknader

Privatrettslige spørsmål

Privatrettslige spørsmål som angår de enkelte eiendommer eller rettigheter som ble berørt av reguleringen, ble løst ved tidligere inngåtte minnelige avtaler og offentlig skjønn. Eventuelle ytterligere spørsmål av privatrettslig art må løses direkte mellom konsesjonæren og de respektive grunneierne, via minnelige avtaler eller rettslig prosess.»

III Høring av NVEs innstilling

Buskerud fylkeskommune uttaler følgende ved brev av 21.08.2018:

«Buskerud fylkeskommune viser til Olje og Energidepartementets oversendelse 10.7.2018 av NVEs innstilling til revisjon av konsesjonsvilkårene for reguleringen av Hemsilvassdraget. Det som nå er ute til høring er revisjon av konsesjonsvilkårene til Hemsil I-reguleringen. Konsesjonær for reguleringene i Hemsilvassdraget er ECO-Energi og Hemsil I-konsesjonen omfatter regulering av magasinene Vavatn og Gyrimos-Flævatn med kraftverkene Gjuva og Hemsil I i øvre del av Hemsilvassdraget. Revisjonssaken er igangsatt på bakgrunn fra krav fra kommunene Hemsedal, Ål og Gol. I tillegg til revisjonsobjektet er det ytterligere to reguleringsanlegg i Hemsilvassdraget, hhv. Hemsil II og Brekkefoss. Hemsil II er et konsesjonsbelagt anlegg, mens Brekkefoss kraftverk er et elvekraftverk som er etablert uten konsesjon.

Buskerud fylkeskommune er vannregionmyndighet for vannregion Vest-Viken, og viser i den forbindelse til regional vanforvaltningsplan vedtatt av miljøverndepartementet 4.7.2016. Planen påpeker viktigheten av at konsesjons- og revisjonsprosesser for de ulike reguleringene/ konsesjonene i et vassdrag må ses under ett for å sikre helhetlige løsninger for miljø, bruker og samfunnsinteresser.

Buskerud fylkeskommune viser videre til Regional plan for Nordfjella med Raudafjell. Et viktig formål i planen er å sikre villreinens livsgrunnlag i et langsiktig perspektiv, herunder bevaring av arealer og trekkveier innenfor villreinens mangeårige beitesyklus og sikring mot øvrige påvirkninger som kan påvirke villreinens livsgrunnlag.

Regionale planer gir føringer som skal legges til grunn for regionale organers virksomhet og for kommunal og statlig planlegging og virksomhet i regionen, jamfør plan- og bygningsloven § 8-2. Buskerud fylkeskommune forutsetter derfor at konsesjonsmyndigheten følger opp de regionale planenes intensjoner og mål i revisjonssaken for Hemsil I.

Buskerud fylkeskommune har også et faglig, overordnet ansvar for utvikling av friluftslivet i fylket, og har derfor vurdert vilkårsrevisjonen også i forhold til friluftslivsinteresser. Fylkeskommunen er videre regional myndighet innenfor kulturminnevern, og har utalt seg til revisjonssaken i innspillfasen. Fylkeskommunen er tilfreds med at NVE har foreslått bestemmelser om sektoravgift for kulturminnevern som vilkår i konsesjonen.

Høringen er administrativt behandlet i Buskerud fylkeskommune. Fylkeskommunens uttalelse i saken oppsummeres slik:

Buskerud fylkeskommune er positive til at det innføres standard naturforvaltningsvilkår knyttet til Hemsil I-reguleringen.

Alle reguleringene i Hemsilvassdraget burde vært vurdert samlet for å sikre bedre, helhetlige løsninger for hele vassdraget. Buskerud fylkeskommune ber om at reguleringen av Hemsil II og Brekkefoss kraftverk kalles inn til konsesjonsbehandling etter vannressurslovens §66.

Buskerud fylkeskommune støtter kommunenes krav om fastsetting av nytt manøvreringsreglement for Gyrimos/Flævatn, der det ikke tillates å kjøre ut mer vann enn tilsiget til magasinet i fyllingssesongen.

Villreinens trekkvei øst for Flævassdammen må opprettholdes og forbedres. Buskerud fylkeskommune ber om at det innarbeides konsesjonsvilkår som forplikter konsesjonæren å sørge for at trekkveien er funksjonell når villreinstammen i Nordfjella re-etableres. I perioden fram mot re-etablering av villreinstammen i området bør konsesjonæren pålegges å utrede nødvendig slipp av vann fra Flævassdammen slik at Lauvdøla utgjør naturlig sperring for husdyr i beitesongen. Dersom dette tiltaket vurderes som urealistisk må konsesjonæren pålegges å besørge nedlegging/oppsetting av sperregjerde eller evt. andre sperreløsninger for husdyr i beitesongen, i samråd med husdyrbrukerne i området og villreinnemda for Nordfjella.

Vannmiljø

I regional plan for vannforvaltning for vannregion Vest-Viken er revisjon av Hemsil I angitt med prioritet 1, der magasinrestriksjoner og minstevannføring er angitt som aktuelle tiltak for å nå miljømålene for de vannforekomstene som er påvirket av reguleringen.

Magasinrestriksjoner/manøvreringsregime

I revisjonskravet for Hemsil I er det fra kommunene Ål og Hemsedal krevd endret manøvreringsreglement for Gyrinos-Flævatn. Kravet om endret manøvreringsreglement er relatert til planene om et nytt Hemsil III kraftverk, der det antas at realisering av dette vil legge til rette for mer sommertapping fra magasinene. Kommunene angir at økt sommertapping kan medføre økt erosjon i magasinet, samt at lav vannstand og variasjoner i vannstanden gjennom sommeren/høsten skaper redusert mulighet for fisken til å gå opp i bekker under gyting. Søknaden om utbygging av Hemsil III er i ettertid trukket (brev fra E-CO Energi til NVE 17.11.2017). Dette betyr imidlertid ikke at ny sak om Hemsil III ikke kan bli fremmet på nytt seinere.

Konsesjonæren viser til at det historisk har vært lite tapping fra magasinet om sommeren på grunn av liten slukeevne, og stort uregulert sommertilsig til det nedenforliggende kraftverket Hemsil II. Fylkeskommunen vil påpeke at det er viktig at det etablerte manøvreringsregimet, der en søker å fylle opp reguleringsmagasinene i fjellet om sommeren videreføres, da økologien i magasinene etter mer enn 50 års regulering har tilpasset seg et slikt regime. I den grad manøvreringen av magasinet medfører skadevirkninger fastslår manøvreringsreglementets pkt. 4 at konsesjonæren kan forpliktes til å iverksette avbøtende tiltak. Naturforvaltningsvilkårene i vilkårpunkt 8 og i vilkårenes pkt. 12 om terskler, biotopjustering og erosjonssikring forplikter også konsesjonæren til å iverksette avbøtende tiltak.

Fylkeskommunen mener allikevel at manøvreringsreglementet for Gyrinos/Flævatn bør endres i tråd med kommunenes krav, for å sikre at evt. framtidig manøvrering ikke vil bli avvikende fra den manøvreringspraksis som vannøkologien i magasinet i lang tid har tilpasset seg til.

Minstevannføring

Ut i fra den dokumentasjonen som foreligger i revisjonssaken synes det som om gevinsten for vannmiljøet ved slipp av minstevannføring fra fjellmagasinene er marginal, og at den ikke står i forhold til krafttapet. Innføring av standard naturforvaltningsvilkår for Hemsil I

reguleringen anses derfor å være et tilstrekkelig virkemiddel for å kunne iverksette nødvendige tiltak for å oppnå godt økologisk potensial i de berørte vannforekomstene. I likhet med Fylkesmannen i Buskerud anser fylkeskommunen at det viktigere med økt slipp av minstevannføring fra Eikredammen enn fra reguleringsmagasinene i fjellet. Dette tiltaket tilhører imidlertid ikke konsesjonen for Hemsil I som nå revideres.

Samordnet behandling av reguleringene i et vassdrag

Regional plan for vannforvaltning påpeker viktigheten av at konsesjons- og revisjonsprosesser for de ulike reguleringene/ konsesjonene i et vassdrag må ses under ett for å sikre helhetlige løsninger for miljø, bruker og samfunnsinteresser. Betraktningene rundt minstevannføring i avsnittet over er et eksempel på dette. I Hemsilreguleringen burde derfor konsesjonene for Hemsil I og Hemsil II vært behandlet samlet, samt at Brekkefoss kraftverk også burde vært konsesjonsbelagt. Fylkeskommunen mener at det bør fastsettes moderne naturforvaltningsvilkår også for Hemsil II, og at dette igjen har aktualisert seg etter at konsesjonæren har trukket sin konsesjonssøknad for et nytt kraftverk Hemsil III. Buskerud fylkeskommune anmoder derfor konsesjonsmyndigheten om å bruke virkemidlene i vannressurslovens §66 og innkalle de øvrige reguleringsanleggene i Hemsilvassdraget til konsesjonsbehandling.

Villrein

Buskerud, Hordaland og Sogn og Fjordane fylkeskommuner har på oppdrag fra Miljøverndepartementet samarbeidet og utarbeidet Regional plan for Nordfjella med Raudafjell 2014-2025. Planen har denne hovedmålsetningen:

«Hovedformålet med Regional plan for Nordfjella er å komme fram til en langsiktig og helhetlig strategi for bruk av arealer som er viktige leveområder for villreinen eller påvirker villreinens leveområder.»

Nordfjellarådet er et samarbeidsorgan med hovedformål å følge opp den regionale planen. I handlingsprogrammet til regional plan for Nordfjella med Raudafjell er et av tiltaksområdene «Villreinfokus i vilkårsrevisjoner». Nordfjellarådet påpeker behov for å se både på vilkår knyttet til det enkelte vassdrag og konsesjoner i hele området som helhet.

Ved oppdemmingen av Gyrimos-Flævatnmagasinet ble tidligere benyttede trekkveier for villrein neddemt. Reguleringsmagasinet utgjør nå en av flere barrierer som bidrar til å fragmentere villreinens leveområder i Nordfjella. Villreinstammen i Nordfjella er nå skutt ut som følge av påvisningen av den smittsomme sjukdommen CWD, men stammen skal re-etableres på sikt. Det er derfor viktig at all forvaltning legger til grunn at villreinstammen om noen år igjen er tilbake på normalt nivå.

Sikring av trekkveier som muliggjør at villreinene kan benytte alle områder innenfor sin mangeårige beitesyklus er en viktig strategi i den regionale planen. For å sikre Nordfjella-reinens tilgang til beiteareal i området Blåbergi og Såta sydøst for Gyrimos-Flævatn er det derfor viktig at trekkmulighetene forbi Flævassdammen opprettholdes og forbedres.

I revisjonsdokumentet er det omtalt tre mulige tiltak for å redusere barriereeffekten av magasinet for villrein:

- Lage en fysisk overgang (fylling) for villrein over sundet mellom Gyrynosvatnet og Flævatnet, for på denne måten å reetablere en tidligere trekkvei.
- Slipp av minstevannføring i Lauvdøla i beitesesongen (ca. 10. juni – 10. september) slik at elva nedstrøms Flævassdammen blir en barriere for husdyr på beite.
- Fjerne sperregjerdet for sau som går langs Laudøla hele året, med unnatak av 3 måneder i beitesesongen for husdyr.

Buskerud fylkeskommune mener at etableringen av en fysisk overgang vil bli et omfattende tiltak som vil kunne medføre så vel økologiske som estetiske ulemper. Samtidig er det usikkert i hvilken grad villreinen faktisk vil benytte en slik overgang. Fylkeskommunen er kjent med at villrein tidvis har benyttet beitene i området Blåbergi og Såta etter reguleringen av Gyrynos-Flævatn, og at villreinen da har kommet nord-vestfra og passert øst for Flævassdammen. Ut i fra dette mener fylkeskommunen at tiltak som opprettholder og forbedrer denne trekkmuligheten bør tas inn i konsesjonsvilkårene.

Slipp av minstevannføring som sikrer at Laudøla får selvgjerdeeffekt i beitesesongen for husdyr, er et besnærende tiltak, som også vil ha positive effekter for vannmiljø. Konsesjonæren ønsker ikke å slippe minstevannføring, og begrunner dette med at det blir et stort produksjonstap. Fylkeskommunen vil påpeke at beitesesongen for husdyr er av begrenset varighet (10.6-10.9), og registrerer også at Villreinutvalet for Nordfjella mener at konsesjonærens vurdering av nødvendig vannføring for å oppnå gjerdeeffekt i Laudøla er for høyt anslått. Fylkeskommunen ønsker derfor at løsningen med minstevannføring blir nærmere utredet.

Subsidiært kan fylkeskommunen akseptere en løsning der tilstrekkelig strekning av husdyrgjerdet legges ned/fjernes utenom husdyrbeitesesongen. Dette er i tråd med Retningslinjene for Regional plan for Nordfjella med Raudafjell § 2.5.

I motsetning til konsesjonæren, som mener at gjerdeproblematikken er et privatrettslig anliggende, mener fylkeskommunen at opprettholdelse av villreinens trekkmulighet åpenbart er et tiltak som bør ligge innenfor tematikken som kan og skal tas opp i en vilkårsrevisjon. Ansvar for, og kostnader med fjerning og oppsetting av gjerde må derfor pålegges konsesjonæren.

Ny teknologi utvikles også innenfor husdyrhold, bl.a. elektroniske gjerdesystemer (NoFence). I framtida kan slike løsninger bli et alternativ til fysiske gjerder i terrenget. Ennå er det for tidlig å kunne anbefale denne type løsning, men dersom teknologien viser seg å bli anvendbar i stor skala er dette interessant for å løse problematikken mellom husdyrinteresser og villreinens trekkveier.

Problematikken rundt reinstrekk i Nordfjella villreinområde er ikke akutt i perioden som villreinstammen er sanert som følge av CWD. Ut i fra dette anbefaler fylkeskommunen at konsesjonsmyndigheten gjennom konsesjonsvilkår fastslår at konsesjonæren forpliktes til å sørge for at trekkveien for villrein øst for Flævassdammen skal være funksjonell når villreinstammen i Nordfjella re-etableres. I påvente av dette anmodes konsesjonsmyndigheten om å pålegge konsesjonæren å utrede nærmere hva som er nødvendig minstevannføring i Laudøla for å oppnå den ønskede selvgjerdeeffekten, og hvilke faktiske produksjonstap dette

vil medføre, før endelig vilkår om tiltak for å opprettholde og forbedre villreinens trekkvei forbi Flævassdammen fastsettes.

Friluftsliv

Hensynet til friluftslivinteressene i influensområdet for reguleringen anses tilstrekkelig ivaretatt av de standard naturforvaltningsvilkårenes pkt. IV og V.»

Gol kommune uttaler følgende ved brev av 10.09.2018:

«Gol kommune vil komme med ei kort administrativ uttale knytt til saka.

Me meiner, som Buskerud fylkeskommune, at ein bør sjå heilskapeleg på Hemsil-vassdraget ved at alle reguleringane burde vore oppe til samla vurdering. Gol kommune ber derfor om at reguleringa av Hemsil II vert kalla inn til konsesjonsbehandling etter vannressurslovens § 66. Dette vart også peika på i sak til kommunestyret 07.05.2013 (NVE 200700391-36), men me finn grunn til å minne om dette då Hemsil III søknaden frå E-CO Energi AS er trukke.»

Ål kommune uttaler følgende ved brev av 21.08.2018:

«Ål kommunestyre behandla saka i møte 16.08.2018 sak 34/18, og gjorde slikt vedtak:

Vedtak

Ål kommune har fylgjande uttale til NVE si tilråding i revisjon av konsesjonsvilkår for Hemsilvassdraget:

1. Ål kommune støttar kravet om å pålegge konsesjonæren å betale sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag. Ein føreset at dette skal nyttast til mellom anna kulturminneundersøkingar i Flævatn.
2. Ål kommune støttar tilrådinga om at det skal innførast nye, moderne standard konsesjonsvilkår. Ål kommune vil då framheve:
 - Det skal konkret vurderast om det er behov for tiltak som kan hindre utvandring av fisk frå Flævatn.
 - Konsesjonæren skal gå i dialog med villreinnemnda, grunneigarar og kommunane for å finne løysingar som kan fungere for villreinen, beiteinteresser og andre samfunnsinteresser.
3. Ål kommune ber om at det blir fastlagt nytt reguleringsreglement for Flævatn/Gyrinosvatn der ein ikkje tillet å køyre ut meir vatn enn tilsiget i fyllingssesongen.
4. Ål kommune ber om auka konsesjonskraft som fylgje av den verdiskapinga som fylgjer eit våtare klima med meir tilsig.»

Villreinnemnda for Nordfjella og Fjellheimen uttaler følgende ved brev av 3. oktober 2018:

«Villreinnemnda for Nordfjella og Fjellheimen er eit statleg nedsett forvaltingsorgan med mandat å forvalte villreinstammene i villreinområda Nordfjella og Fjellheimen, og arbeide for å bevare desse stammene sine leveområde, jfr. Forskrift om forvaltning av hjortevilt § 21.

Vi mottok 22.06.2018 ein orientering til høyringspartane med kopi av NVE si innstilling til OED om reviderte konsesjonsvilkår for Hemsilvassdraget (ref. 200700391-50). Villreinnemnda ga ei høyringsuttale til saka i brev datert 14.05.2013 (ref. 5-N/13-swb). Frå denne dato og fram til no, har det skjedd ei utvikling når det gjeld revisjonar av konsesjonar innanfor Nordfjella villreinområde som villreinnemnda meiner er svært relevant for handsaminga av revisjonen for Hemsilvassdraget. Me bad difor i e-post av 10. september om moglegheit for å sende inn ein skriftleg merknad til OED som innspel til deira handsaming av saka. Jfr. svar på dette, i e-post av 11. september, fekk me høve til dette, med innsendingsfrist 3. oktober.

Villreinnemnda tar utgangspunkt i at me får ei reetablering av villrein i fjellområdet dette gjeld, dvs. sone 1 i Nordfjella. Området er som kjent pr. dato er utan dyr, då delbestanden vart fjerna som tiltak for å bekjempe skrantesjuka.

Om økosystemtilnærming og samla belastning

Når det gjeld villrein er det heilt avgjerande at man fylgjer Naturmangfaldlova sin § 10 om økosystemperspektiv og vurderingar av samla belastning. Me ser at NVE fylgjer opp dette høvesvis godt i si saksutgreiing. Me saknar likevel at dette prinsippet er fylgd opp på ein fullgod måte når det gjeld villrein, sjølv om me må berømme at NVE har teke inn både direkte og indirekte konsekvensar i framlegg til nye vilkår post 8, pkt. II, III og IV (klipt inn under).

I si innstilling til OED greier NVE grundig ut om villrein, der ein på ein god måte oppsummerar innspela til villreinnemnda og villreinutvalet. Det som er spelt inn vert anerkjend, både verdien av områda som har fått redusert bruk, argumenta for kvifor Flævassdammen har bidrege til dette i stor grad og samanhengen mellom dei ulike kraftutbyggingane i Nordfjella, og særleg, i dette tilfellet, samanhengen mellom magasina i austlege del av området. Ein tek og fram argumentet om at også vinterkryssing er redusert pga oppdemminga. Det er difor overraskande å sjå konklusjonen og tilrådinga frå NVE, nemleg at konsesjonær ikkje vert pålagt å gjere noko for å betre tilhøva (m.a. oppsumert i tabell 5, klipt inn under).

Ei av grunngevingane for at ein ikkje ser dei avbøtande tiltaka som viktige nok er at vassmagasinet ligg i utkanten av villreinområdet. Dette er ikkje noko gyldig argument mot å gjere tiltak når det er nettopp her i utkanten, dvs. mellom magasinet (v. dammen) og yttergrensa til leveområdet, at det finst reelle moglegheiter til å avbøte på oppstått skade! Om ein ser på magasinet i sin heilskap påverkar det rørslemønsteret til ein vesentleg del av dei austlege beiteområda, det er då feil å seie at magasinet i seg sjølv ligg i ein utkant.

Om gjerde som hindrar einaste resttrekk forbi magasinet

NVE vil overlata spørsmålet om evt. nedlegging av gjerde som avbøtande tiltak til ei forhandling, ført av regulanten, mellom beitenæringa, kommunen og villreinforvaltinga lokalt. Gjerdet er i utgangspunktet ein del av vilkåra i konsesjonen, og eit tiltak meint å erstatte tapt gjerdeeffekt av Lauvdøla. Det vert feil å overlata handteringa av eit pålagt tiltak til forhandlingar mellom berørte aktørar. Den beste måten å få ei stabil løysing er å knytte bestemmingane om evt. gjerdenedlegging til konsesjonsvilkåra:

Utdrag frå framlegg til nye vilkår, Hemsilvassdraget:

Tabell 5. Oversikt over kravpunkter og NVEs innstilling

Kravpunkter	NVEs innstilling i vilkårsrevisjonen
Minstevannføring i Lauvdøla	Ikke anbefalt
Minstevannføring i Dyrsgja	Ikke anbefalt
Tapperestriksjon i Gyrimos-Flævatn	Ikke anbefalt
Fiskebiologiske undersøkelser	Hjemlet i vilkårene
Tiltak for å hindre utvandring av fisk	Hjemlet i vilkårene
Rydde reguleringssonen i Gyrimos-Flævatn	Hjemlet i vilkårene
Passasje for villrein – over Gyrimos-Flævatn	Ikke anbefalt
Passasje for villrein – nedstrøms Flævassdammen	Ikke anbefalt
Kulturminne-undersøkelser	Sektoravgift
Innføring av moderne naturforvaltningsvilkår	Ja (Innføres i alle revisjonssaker)
Næringsfond	Ikke anbefalt
Fond for opphjelpe av fisk/vilt/friluftsliv	Ikke anbefalt
Mengden og pris på konsesjonskraft	Kan ikke avgjøres i revisjonssaken

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i Gyrimos-Flævatn, Vavatn og berørt del av Hemsilvassdraget er slik at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

Om landbru som avbøtande tiltak

Villreinutvalet for Nordfjella omtaler i si høyringsuttale etablering av landbru som eit positivt tiltak dyra med stort sannsyn vil kome til å nytte dersom den vert etablert. Villreinnemnda støtta seg på vurderingane i fagrapporten for villrein i denne saka, saman med den tvilen som er reist i høve til effekten av liknande tiltak i Aursjøen i Snøhetta villreinområde. Det er i ettertid arbeidd mykje med kraftutbyggingane i Nordfjella sin effekt på villrein i Nordfjella, med fokus på kva moglegheiter som finst for avbøtande tiltak. Mellom anna:

- Det har vore seminar for villreinnemndene i vest (for Nordfjella og Fjellheimen og for Sogn og Fjordane) med fokus på kraftutbygging og revisjonar, arrangert av NVS sør, Lærdal 20.11.2013.
- Nordfjella er eksempelområde i forskingsprosjektet RenewableReindeer. Forventa ferdigstilling 2020 (nærare omtalt under).
- Den 12.01.2017 fekk me eit møte med NVE i Oslo, på initiativ frå Nordfjellarådet, der også Miljødirektoratet deltok. Her ga me frå lokalt hald ei oversikt over tilhøva mellom villrein og kraftutbygging i Nordfjella.
- Det har, på oppmoding, vore utarbeidd eit notat om tema til NVE, med gjennomgang og kartfesting av trekk det kan være mogleg å reetablere (Vedlagt. Sak 23.3-N/16 Uttale til Holsrevisjonen. Tilleggsmerknad. Februar 2017)
- Det er halde foredrag i fleire fora (m.a. årsmøte i Villreinrådet på Honne 30. mai 2013, temaseminar om inngrep i villreinområde arr. av Miljødirektoratet og NVE i samarbeid på Helfyr 05.05.2014, presentasjon for Nordfjellarådet på Geilo 16.08.2016, forutan møter i mindre samanhengar, m.a. prosjektmøte i forskingsprosjektet Renewable Reindeer).
- Det er utarbeidd ein artikkel for tidsskriftet Villreinen om kraftutbygginga i Nordfjella sin konsekvens for villrein (Bøthun, Strand og Knudsen, 2014).
- Det har vore arrangert eit seminar med lokalkunnskapen i fokus, der det vart arbeidd med fokusområde (viktige, sårbare område) og moglege avbøtande tiltak i Nordfjella i regi av forskingsprosjektet Renewable Reindeer (Bjøberg, 19.-20. juni 2017).

Gjennom dette arbeidet har villreinnemnda endra syn på spørsmålet om landbru over Flævassmagasinet. Realismen i landbrua er langt større enn nemnda la til grunn i sin uttale. Måten villrein har teke i bruk trekkmoglegheiter over tunneltak syner at gjenopptaking av gamle trekk ligg naturleg i reinen.

Sannsynet for effekten av landbru er understreka av at rein ved ei rekke høve har nytta seg av gamle trekk i periodar der vassmagasin har vore nedtappa, t.d. i samband med arbeid på kraftdammar. Dette har og skjedd i Nordfjella villreinområde. Nokre plassar ser me og at dyra svømmer over sund der det tidlegare gjekk faste trekk, dersom dei er hardt pressa (observert under jakt). Denne adferden skuldast måten rein lesar terrenget på, der dei nyttar seg av naturskapte trekkpassasjar. Der naturen har lagt til rette for trekk, og menneske så har stogga dette, ligg det difor godt til rette for gjenopptaking av trekk ved gjenskaping av fysisk moglegheit for kryssing. Dette så sant tilkomsten til kryssingspunktet ikkje er hindra, t.d. av trafikkerte vegar, hyttefelt eller turstiar og skiløyper med høg ferdsel. I Snøhetta er det nettopp ferdsel på fjellvegar på begge sider av Aursjøen som hindrar reinen å nå den

foreslegne landbrua. Om ein vel å bygge landbru over Aursjøen vil det krevje ei oppfylgning som regulerer ferdsla og dempar konflikten i dei tidsperiodane reinen tradisjonelt har nytta seg av denne trekkruta. Ved aktuell plass for landbru over Flævatnet er slike konflikhtar langt lægre. På nordsida av vatnet er det ikkje veg, og menneskeleg bruk av området er låg. På sørsida ligg ein anleggsveg/stølsveg. Denne vegen vert naturleg stengt når det kjem snø. Det er nettopp i perioden sein haust-tidleg vinter, då det generelt er låg bruk av området, at reinen vil ha størst behov for å nytte landbrua.

På denne bakgrunn bed me om at OED vurderer spørsmålet om landbru som avbøtande tiltak i eit nytt lys.

Om å bruke vilkårsrevisjonane for kraftkonsesjonar til å få til reelle avbøtande tiltak for villrein

Revisjonar av vilkåra til kraftkonsesjonar er ein svært viktig moglegheit Noreg no har for å kunne betre tilhøva for villrein, gjennom å redusere skadeverknadane kraftutbygging har hatt på rein. Ein vil ikkje kunne sjå dei reelle skadeverknadane for rein utan å sjå utbyggingane i heile leveområdet, og i utvekslings-sonene mellom ulike villreinområde, i samanheng.

Hemsilrevisjonen er svært viktig for Nordfjella. Det er ikkje fordi Flævassmagasinet peikar seg ut som nokon «versting» mellom magasinane, og er viktigare enn dei andre, men fordi det er den første revisjonssaka. Det er i denne saka det vil syne seg om revisjonsinstituttet er egna til å betre tilhøva for den terrestre arten som har fått bære dei mest alvorlege konsekvensane av kraftutbygging i fjellet.

Det er mange magasin som har avskore viktige trekk i villreinområdet. Ved ei prioritering av tunge tiltak for gjenopning av trekk, vil truleg passering av Nyhellermagasinet være det aller viktigaste. Når det gjeld sannsynet for at eit gjenopna trekk skal verte teken i bruk att peikar Harbakkspanget i Kvevassmagasinet og Vampen i Nyhellermagasinet seg ut. Her kan det dokumenterast eit rørslemønster og brukast erfaringar frå nedtapping, som peikar på stort sannsyn for gjenoppstilling av trekkrutene. Utan eit heilskapleg syn på villreinområdet i revisjonssakene som prinsipp vil desse moglegheitane til avbøting kanskje være tapte allereie no.

I våre møter med NVE har me møtt stor forståing for dilemmaet med at «heilskapstanken», der ein ser fleire saker innanfor same vassdrag i samanheng (i seg sjølv riktig og positivt), ikkje fangar opp konsekvensane for ein villreinbestand. Me har fått gehør for at det er samverkande effekt mellom utbyggingar i konsesjonar som ligg i ulike vassdrag. NVE møter likevel vanskar med å ta inn eit fullverdige økosystemperspektiv i si handsaming av revisjonssakene. Dette vert og bekrefta av villreinnemnda for Setesdalsområdene, der belastninga frå kraftutbygging er enda større enn i Nordfjella. Dei viktigaste hindringane er at

- sakene vert fremja til ulik tid
- sakene gjeld ulike konsesjonærar
- ein har ikkje god nok kunnskap om verknaden av dei mest kostnadskrevjande tiltaka (t.d.. landbruer, senking av vasstand i trekkperiodar)

- fleire aktuelle tiltak som kan gjenskape aktuelle erstatningstrekk forbi kraftmagasin krev samhandling med andre aktørar, der det konkrete tiltaket i seg sjølv i mange tilfelle ikkje er regulanten sitt ansvar
- nokre aktuelle tiltak som kan minske den kraftskapte oppdelinga av eit villreinområde kan ligge knytt til konsesjon i eitt vassdrag, der gjennomføring av større tiltak vil kunne betre også på den skaden konsesjonar i andre vassdrag har skapt.

Som ei forenkling kan me seie at dei ikkje har nok reiskap i skuffen.

Regjering, Storting og nasjonal forvaltning har gjort ei rekke grep for å bevare villreinen sine leveområde, og om mogleg redusere den oppdelande effekten menneskelege inngrep og aktivitet har skapt og skaper. Grepa er gjort som oppfølging av stortingsmeldingar (St.meld.nr.21 (2004-2005), St.meld.nr.26 (2006-2007) og St.meld. nr. 14 (2015–2016)) og av Naturmangfaldlova som kom i 2009. Det viktigaste er utpeiking av nasjonale villreinområde, utarbeiding av regionale arealplanar i alle nasjonale villreinområde og etablering av Europeiske villreinregionar. Miljødirektoratet er no dessutan i ferd med å utarbeide ein Miljøkvalitetsnorm for villrein (jfr. Naturmangfaldlova § 13). Villrein vert då andre art, etter villaks, som får ei slik norm. Ei gjennomgåande linje i dette arbeidet er at villreinområda lyt sjåast på som store, samanhengande einingar, der ein også understrekar trongen for kontakt mellom villreinområda i ei anerkjenning av villreinen som nomadisk art. Før menneskelege inngrep utnytta arten heile Langfjellaregionen og heile Dovrefjellsregionen som leveområde for store bestandar. Alvoret i Noreg sitt ansvar er understreka av at villrein vart vurdert som trua og ført inn på den internasjonale raudlista i 2016.

Det har lenge vore trong for meir forskning med rett perspektiv og stor nok skala i høve til reinens arealutnytting, og påverknaden frå storskala inngrep som infrastruktur og kraftproduksjon. Noregs forskingsråd har difor bidrege med hovudfinansiering til forskingsprosjektet RenewableReindeer, med NINA som prosjektansvarleg. Nordfjella er eit av tre nøkkelområde i dette prosjektet. Det er eit stort prosjekt (13,8 millionar kroner, 2015-2020), som tar i utgangspunkt i revisjonsprosessen av vasskraftkonsesjonar, og set fokus på avbøtande tiltak for vasskraftproduksjon og berekraftig landskapsplanlegging i villreinområde. Prosjektet måler samverkande verknad av nettverket av infrastruktur, og føreseier effektar av konkrete avbøtande tiltak på villrein, i samspel med forvaltninga (bl.a. NVE og Miljødirektoratet) og lokale aktørar. Prosjektet er difor svært relevant i samband med gjennomføring av regionale planer, revisjon av konsesjonsvilkår og for å identifisere kostnadseffektive forslag til avbøtande tiltak, og for å utvikle berekraftige strategiar for arealbruk.

Naturmangfaldlova skal gjelde alle sektorar i Norsk forvaltning, også kraftsektoren, og kraftutbygging er, nest etter, og gjerne i samverknad med veg, den viktigaste årsaka til oppdeling av reinens leveområde. Det kviler eit tungt ansvar på OED i å gi NVE dei reiskap som er naudsynte for å kunne fylgje miljølovgivinga, i dette tilfelle då særleg Naturmangfaldlova § 10, samt 11 og 12, og dessutan i å pålegge dei å bruke dei moglegheitene som finst i tid og rom for å fylgje opp økosystemperspektivet.

I nokre tilfelle er moglegheita god for å reetablere trekk og skape kryssingspunkt på magasin. I mange tilfelle handlar dei moglege avbøtande tiltaka likevel ikkje om fysiske endringar innanfor vatnet og elva som er regulert, men om tiltak som gjensakaper trekkruiter forbi magasin. Slike trekk er ofte forringa av menneskeleg bruk. I prinsippet kan ein nytte den same argumentasjonen som nyttast når ein etablerer erstatningsbiotop der inngrep har øydelagt viktige biotopar for t.d. fugl. Slike tiltak lyt skje i samarbeid med andre aktørar, men revisjonsprosessane kan setje søkelys på desse problemområda (fokusområda), og regulantane kan være aktive partar i å finne løysingar som gjenopnar slike tapte trekk. Iblant er det så enkelt som å setje bom på anleggsvegen, i andre høve er det komplisert og kostbart, til dømes kan flytting av ei turisthytte være aktuelle tiltak.

I mange tilfelle vil ein ikkje få auge på alvorsgraden i skadeverknaden frå den einskilde reguleringa før ein ser på fleire reguleringar i samanheng.

Med frimod vil me presentere ei ny og utfordrande tenkemåte som kan løyse ut positive tiltak: Ofte kan eit tiltak være ein urimeleg kostnad for den eine regulanten i høve til den direkte effekten av akkurat deira regulering. Ein regulant med ei anna regulering som demmer ned trekk, men der det ikkje er fysisk mogleg å gjere nokon tiltak, bør då bidra inn i det tiltaket som er mogleg å utføre sjølv om det ligg innanfor ein annan konsesjon. Dette er ein tenkemåte som gjer det mogleg å forbetre tilhøve som ikkje, innanfor kva som er rimeleg, vil kunne løysast på anna måte. Det vil og være rettferdig i høve til belastninga kvar regulering har hatt på miljøet. Om ein skal kunne oppnå dette lyt alle revisjonane innanfor kvart villreinområde handsamast innanfor eit samla tidsrom, og på bakgrunn av ein overordna vurdering av kraftutbygginga innanfor heile fjellområdet, med prioritering av tiltak.

Det pågår no revisjon for Holsvassdraget, der to store vatn aust i Nordfjella hindrar trekk nord-sør, dette lyt sjåast i tett samanheng med Hemsilrevisjonen. Samverknad er gjort greie for i NVE si saksutgreiing. Desse to sakene, samt Uste- og Hallingdalsvassdraget og Aurlandsvassdraget (sjå under) gjeld konsesjonar som tilhøyrrer same regulant, noko som fjernar ein del av dei hindringane NVE tidlegare har peika på når det gjeld å sjå konsesjonar i ulike vassdrag i samanheng. Det er heller ikkje (lengre) stor tidsforskjell på revisjonane på austsida av Nordfjella; trass i at revisjon for Hemsilvassdraget kom på høyring i 2013 vart NVE si innstilling til OED oversend først våren 2018. For Holsrevisjonen er høyringa gjennomført, men saka er ikkje ferdig handsama av NVE. Heilt nyleg vart det avslutta ei høyring på vilkårsrevisjon for Uste-Hallingdalsvassdraget (som ligg på grensa mellom Nordfjella og Hardangervidda, og dels inne i Hardangervidda villreinområde). I den saka lyt ein og sjå på kraftutbygginga på Hardangervidda. For Aurlandsvassdraget, vest i området, er det og opna revisjonssak. Sist ut i løypa er Lærdalsvassdraget, her er det enno ikkje opna sak.

Oppsummert:

- Me bed om ei grundigare realitetsvurdering av det føreslegne tiltaket med landbru over Flævatnet, der ein legg til grunn at tiltaket er gjennomførbart m tanke på djupn, dyra har lett tilgang på kryssingspunktet frå nord, perioden då tiltaket vil få størst nytte fell saman med periodar med låg aktivitet langs veggen på sørsida, og at trekket vil gi dyra tilgang på store areal som i dag er lite nytta.

- Me bed om at regulanten vert gjeve det fulle ansvaret for avbøtinga av bortfall av gjerdeeffekt frå Lauvdøla, inklusive reduksjon av konflikstar skapt av det avbøtande tiltaket.
- Me understrekar at verdien av resttrekket aust for dammen, og det potensielle restaurerte trekket over vatnet, er svært høgt, og vil kunne ha effekt på villreinområdet si bæreevne. Det er ikkje rett å redusere trekket/trekka sin verdi i matrisar for nyttevurderingar av tiltaket.
- Det pågåande forskingsprosjektet RenewableReindeer, delfinansiert av NVE, vil kunne bidra til å auke kunnskapen om effekten av avbøtande tiltak. Dette gjeld ikkje minst tiltak som no er omdiskuterte, og som NVE vegrar seg mot å pålegge mellom anna med grunngjeving i kunnskapsmangel. Både i pågåande revisjonsaker i Setesdalsområda og i Nordfjella bør ein vente med å konkludere til forskingsprosjektet er fullført.
- Me oppmodar OED til å ta sin del av Noreg sitt internasjonale ansvar for villrein og fylgje opp Naturmangfaldlova sine §§ 10, 11 og 12, der ein anerkjenner at begrepet «økosystem» med tanke på ein villreinbestand omfattar heile leveområdet til bestanden. Av dette fylgjer at OED krev frå sitt departement at sakar som har samverkande effekt lyt handsamast samla, der avbøtande tiltak kan påleggast for å avhjelpe indirekte skade, då også tiltak i areal som ikkje nødvendigvis er fysisk berørt av den aktuelle konsesjonen.

Me bed om at alle revisjonssakene i Nordfjella villreinområde vert underlagt ei samla vurdering, med utgangspunkt i lokalkunnskap og forskning.»

E-CO Energi AS uttaler følgende ved brev av 28. mars 2019:

"Vi viser til Olje- og energidepartementets epost datert 7. mars 2019 om høringsinnspill til NVEs innstilling til Hemsilreguleringen. Det er kommet fire høringsinnspill som kommenteres i dette brevet.

De vesentlige innspillene som er kommet til OED for Hemsilreguleringen er slik vi ser det knyttet til magasinrestriksjoner og villreintrekk og vi har noen kommentarer til dette.

Innledningsvis vil vi peke på at Foreningen til Hallingdalsvassdragets regulering (FHR) v/E-CO 28.06.2013 sendte et brev til NVE med kommentarer til høringsinnspillene som kom etter at revisjonsdokumentet var sendt ut på høring av NVE. Vi vil også vise til det hydrologiske underlaget i revisjonsrapporten; sidene 25-30. Videre vises det til et nytt notat skrevet av vår hydrolog Geir Johne Carlsen om manøvreringen av magasinet Gyrimos-Flævatn, vedlagt dette brevet.

Magasinrestriksjoner

Buskerud Fylkeskommune og kommunene Hemsedal og Ål mener det er behov for å innføre magasinrestriksjoner i Gyrimos Flævatn. E-CO er ikke enig i at det vil være noen god løsning i denne reguleringen. Interessentene begrunner delvis behovet for magasinrestriksjoner med at vi med Hemsil 3 vil kunne manøvrere reguleringen annerledes. Søknaden til NVE om bygging av Hemsil 3 er trukket, og bortfaller etter vår mening som grunnlag for magasinrestriksjoner.

Dagens Hemsil 1 kraftstasjon har maksimal slukeevne på 16 mys. Det vil være behov for betydelig utvidelse av tunell og mekanisk utstyr for å få noen vesentlig økt slukeevne som kan gi E-CO mulighet for å manøvrere Gyrinos-Flævatn annerledes enn det vi gjør i dag. Med maksimal kjøring av Hemsil 1 kraftverk er vannforbruket pr døgn = 1,32 millioner m³ og det vil med et normalt tilsig (om sommeren 5-10 cm økning i vannstand pr dag) bety maks 3-5 cm redusert økning pr døgn. Det må i denne sammenhengen sies at kjøring av kraftverket i juli kun skjer unntaksvis og sjelden eller aldri mer enn med en maskin (maks 8 m³/s).

I sommersesongen er det et stort resttilsig til Eikredammen som sørger for produksjonen i Hemsil 2, og E-CO vil ikke bruke Hemsil 1 på en måte som fører til flomtap i Hemsil 2. Frykt for at E-CO skal bruke Hemsil 1 sommerstid er derfor ikke en logisk begrunnelse for å innføre magasinrestriksjoner på Gyronos-Flævatn.

Å pålegge E-CO restriksjoner på magasinindisponeringen vil også føre til økt risiko for flomtap. Tilsiget til magasinet er vist i figur 1 i vedlagte notat, og grafen viser at det er stort tilsig sommer - høst som gjør at det er behov for å kunne bruke Hemsil 1 i «fyllingssesongen». Med restriksjoner vil det kunne bli flomtap i perioder med mye nedbør. I slike situasjoner er det også stor vannføring i Hemsil i Hemsedal, pga det store restfeltet i Mørkedøla/Grøndøla i Hemsedal. Ytterligere vannføring pga. overløp på dam Flævatn til Lauvdøla vil forverre denne situasjonen.

I gjeldende manøvreringsreglement slås det fast at flomlukene i Gyrinos-Flævatn skal manøvreres slik at vannstanden ikke overstiger HRV. Videre sier reglementet at det skal has for øye at vassdragets tidligere flomvannføring ikke økes, og at den naturlige lavvannføring nedenfor Hemsil 2 ikke forminskes til skade for andres rettigheter. Dette tilsier at man ikke bør innføre magasinrestriksjoner som kan medføre risiko for økt flomfare i reguleringen.

Det er ikke registrert noe problematikk knyttet til erosjon i magasinet. Siden slukeevnen i kraftverket er relativt lav vil det ikke endre på erosjonsforholdene selv om E-CO hadde endret på driftsmønsteret.

Buskerud fylkeskommune referer til at økt variasjon i vannstanden sommer-høst kan skape vandringsproblemer for fisk opp i gytebekkene. Som omtalt lengre opp i dette kapitlet er Gyrinos-Flævatn underregulert og utover høsten vil magasinet så nær som alltid komme opp mot HRV. Det er ingen kjente utfordringer knyttet til oppvandring i bekkene. Skulle dette vise seg å bli et problem en gang i fremtiden, vil det være naturlig å bruke standard naturforvaltingsvilkår som hjemmel for å rette opp eventuelle problemer. Gyrinos-Flævatn ble undersøkt i 2017-18 for å få en oppdatert status for fiskebestandene. En oppsummering av resultatene er gjengitt nedenfor.

Utvandring av fisk i tunellen

Temaet ble kommentert i brevet til NVE av 28.06.2013. Det er ikke kommet noen nye fakta i saken, og E-CO mener fremdeles dette ikke er et problem. Tap av fisk i inntakstuneller er vanskelig å kvantifisere, i og med at fisk som vandrer inn i tunellen også vandrer ut av tunellen. Vannhastigheten ved varegrinden er <1 m/s. Varegrinda er montert ca. 130 meter inn i tunellen. For fisk kan en slik tunell fremstå som et mulig oppholdssted så lenge det er en vannstrøm inn i tunellen. Når Hemsil 1 ikke kjøres vil det vannhastigheten reverseres pga. av vann fra som kommer inn i bekkinntakene vil renne ut i Flævatn. Vannstrømmen vil føre

med seg næringsdyr etc., og tunellen gir skjul mot predatorer. Innover i tunellen (på innsiden av varegrinden) vil vannhastighetene øke, men hastighetsøkningen er gradvis og fisk ikke vil ha problemer med å svømme vekk fra/ut av denne gradienten.

Ørret har et godt syn ved lav lysintensitet, men det er sannsynligvis ikke noen fordel å vandre for langt inn i tunellen der lyset etter hvert går mot null samtidig som vannhastigheten gradvis øker når Hemsil 1 kjøres. Det er i 2017-18 gjennomført et kartleggingsarbeid i dette reguleringsmagasinet (se henvisning under) og tilstanden til fiskebestanden kan karakteriseres som god. NVE ser ikke på dette som noe stort problem i sin innstilling (se side 22).

Følgende er klippet fra omtalen av prosjektet i E-COs miljørapport for 2018:

Gyrinos-Flævatn

Det er fisket i både 2017 og 2018 i Gyrinos-Flævatn. Fangstene i 2017 var lave, sannsynligvis pga. mye nedbør i ukene før det ble prøvofisket. Det ble besluttet å gjennomføre et supplerende prøvofiske i 2018 i Gyrinos-de/en av magasinet. Høsten 2017 var vannføring i bekkene for høy til å gjennomføre el-fiske, og dette ble utsatt til 2018.

Samlet viser fangstene i 2017 og 2018 en nedgang i ørretbestanden i magasinet, Resultatene er sannsynligvis noe påvirket av at gytemoden ørret har vandret opp i tilløpselvene, en teori som styrkes av at det ble observert gytemoden ørret i flere av bekkene.

Kvaliteten på ørret i magasinet er gjennomsnittlig god, med kondisjonsfaktor på ca. 1, men det er stor variasjon og det gjelder både mellom de to innsjøene som utgjør magasinet, og mellom utsatt og vill ørret. Andelen utsatt ørret var på 41% i Flævatn og i Gyrinos varierte det mellom 27% (2017) til 21% i 2018. Største ørret var 47 cm, Næringsgrunnlaget i reguleringsmagasiner er påvirket av reguleringshøyden i ulik grad, og zooplankton er ofte en viktig del av dietten for fisk i magasiner. Dersom fiskebestanden er stor vil dette ofte vise seg ved at zooplanktonprøvene domineres av små individer. I zooplanktonprøvene fra Gyrinos-Flævatn fant man mye store individer og dette indikerer at ørretbestanden ikke er fortett

4 gytebekker ble undersøkt i 2018. I de to bekkene med størst potensial (Skarvanstølåni og Skålaåni) ble 3 stasjoner undersøkt i hver bekk, mens det kun ble fisket på en stasjon i hver av de to andre bekkene. Totalt 9 stasjoner. Rekrutteringen er varierende mellom bekkene og innenfor den enkelte bekk, og tetthet lot seg kun beregne på 3 av 9 stasjoner. Estimert tetthet (årsyngel og eldre) varierte fra 17 — 30 ørret pr 10 m².

Vannkvaliteten i bekkene er undersøkt i både 2017 og 2018. Det er tatt vannprøver, og i 2018 er det også tatt bunndyrprøver for å få et bedre bilde av hvordan den økologiske tilstanden er gjennom et helt år. Vannkvaliteten varierer veldig mye mellom de to årene.

Basert på resultatene fra 2017 ville to av bekkene (Skarvanstølåni og Skålaåni) være i moderat-dårlig tilstand, mens de i 2018 er i svært god tilstand. Bunndyrprøvene fra de samme bekkene viser enten god eller svært god tilstand. Dette understreker behovet av å ha data av riktig kvalitet som kan fange opp reelle endringer. Den store variasjonen i vannkvalitet bør undersøkes nøyere av miljømyndighetene, og Fylkesmannen i Buskerud er gjort oppmerksom på dette.

Grunneierlaget har i lang tid samlet inn fangstrapporter og utviklingen i fangstvolum viser en nedgang på ca. 25% fra 1999 - 2016 (siste tall som har vært tilgjengelig). I 2016 ble det

rapport om en fangst på 3300 kg. Det rapporteres ikke på hvor mange garnnetter (innsats) som brukes hvert år, og denne nedgangen kan være et utslag av det fiskes mindre nå enn i 1999. Det anbefales at man fortsetter utsettingspålegget på samme nivå som før.

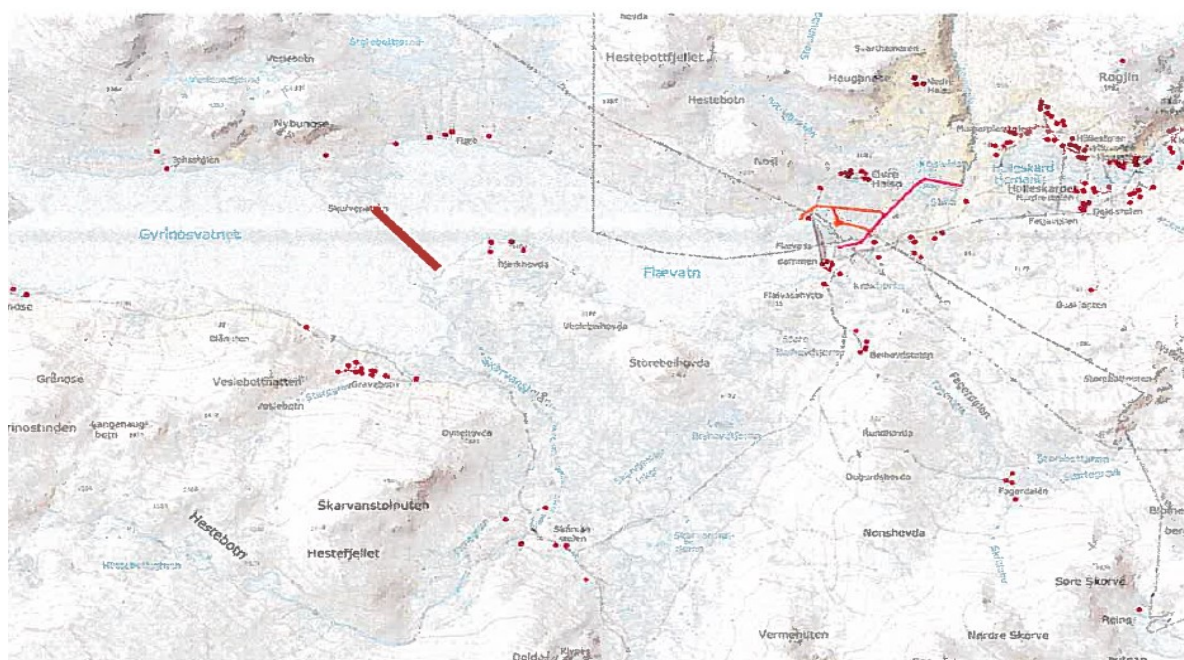
Villrein

Både Buskerud Fylkeskommune og Villreinnemnda for Nordfjella og Fjellheimen tar opp spørsmål knyttet til trekkruiter for villrein.

Det er to forhold som er spesielt omtalt. Det ene foreslåtte tiltaket er etablering av en ny passasje på tangen mellom Gyrimos og Flævatn (se kart). Det andre tiltaket omhandler gjerdet som er satt opp i forbindelse med vassdragsskjønnet nedstrøms dam Flævatn.

Villreinnemnda skriver at «realismen i landbrua er langt større enn nemnda la til grunn i sin uttale». Villreinnemnda viser til en del møter, artikler og seminarer og bruker det som begrunnelse for sin endring, men E-CO kan ikke se at noe av det som nemnda peker på kan brukes for å støtte synet om at realismen er øket. Det er ikke gjennomført noen beregninger av hva en slik landbru vil koste, hva effekten kan være, hvilke utfordringer denne vil være for manøvreringen av magasinet etc.

En rask kalkyle viser et en landbru over sundet mellom Gyrimos og Flævatn vil måtte være minst 1.2 km lang, for å kunne brukes av villrein antar vi at det må være en bredde på minst 15 meter for å få en funksjonell passasje (selv dette er nok i minste laget). Byggehøyden på landbrua vil variere med dybden i magasinet og med en høyde på kun 1 meter over HRV vil deler av konstruksjonen bli om lag 15 meter høy. Volumet masser man trenger for å etablere en slik konstruksjon vil $>180\ 000\ m^3$. Siden dette blir en konstruksjon som blir stående inne i magasinet, må den bygges tilsvarende en dam, og den bør sikres på tilsvarende måte mot ytre påkjenninger. Spesielt vil is-last bli et problem, men også sikkerhet for allmenheten vil bli en utfordring. Etablering av et slik anlegg vil være en svært kompleks prosess mht tillatelser, grunneiere og rettighetshavere og anleggsteknisk.

Kartet over viser området rundt østre del av Gyrimos-Flævatn magasinet. Brun linje indikerer plassering av landbru, røde prikker er bygninger (hytter, seterbuer etc.) En slik konstruksjon vil måtte ha en kulvert/tunnel/åpning for å sikre vanngjennomstrømning mellom de to delene av magasinet, og det vil erfaringsmessig bli problemer med oppstuvning spesielt i snøsmeltingen om våren. I perioder med intensiv nedbør vil en slik konstruksjon også kunne føre til økt flomvannstand i Gyrimos siden det aller meste av nedbørsfeltet ligger direkte til Gyrimos. Dammen på Flævatn er til sammenligning ca. 700 meter lang.

Buskerud Fylkeskommune mener at en slik konstruksjon blir et stort inngrep i fjellet og at nytten er usikker (vil villreinen faktisk ta i bruk en slik konstruksjon?). E-CO mener at en slik konstruksjon ikke har en positiv nytte og at det er et tiltak med en enorm negativ miljø- og økonomisk kostnad; både i anleggsfasen og i driftsfasen. Etablering av landbru innebærer store masseforflytninger/steinbrudd som har negativ miljøeffekt.

Villreinemnda kommenterer betydningen av å tenke helhetlig rundt spørsmålet om villrein, men nevner i liten grad annen bruk av fjellet i sitt høringsinnspill. Annen bruk av det aktuelle området spenner fra organisert turisme (eksempelvis Hemsedal skianlegg), til ski-fotturisme, bruken av fjellet som rekreasjonssted (hytter), sauedrift i fjellet, transport på veien mellom Hemsedal - Ål etc. Fjellet brukes også på nye måter nå, for eksempel ski-kiting, kjøring med hundespann etc. Fjellområdene brukes nå også i langt større grad hele året. Dette diskuteres ikke av villreinemnda når de argumenterer for villreinenes trekkmuligheter og bruk av ulike fjellområder.

Villreinemnda mener at verdien av resttrekket øst for dammen og et trekk over magasinet er svært verdifullt og vil ha effekt på villreinområdets bæreevne, men det er ikke henvist til noe dokumentasjon av dette, f.eks. omfanget og kvaliteten på vinterbeiteressursen i området øst for Gyrimos-Flævatn. Kartene som villreinemnda har lagt ved som dokumentasjon baserer seg på mange ulike kilder uten noen diskusjon av usikkerheten knyttet til de ulike observasjonene. Kartene er etter vår oppfatning ensidig fokusert på vannkraft som påvirkningsfaktor.

Vinter skiløyper

Sommermerkede fotturer og veier

Kartene over viser det «offisielle» skiløypenettet i området rundt Gyrynos-Flævavn. Sommer og høst brukes veiene i området mye, spesielt veien mellom Ål og Hemsedal. Menneskers bruk av området sammenfaller veldig godt med det villreinnemnda kaller «le-områder» knyttet til effekten av reguleringsmagasinene.

Gjerdet fra Flævannsdammen og ned til Stilla-området er ca. 2 km langt og er satt opp av Oslo Lysverker i forbindelse med vassdragsskjønnet. E-CO mener, som NVE, at det fortsatt er et privatrettslig anliggende.

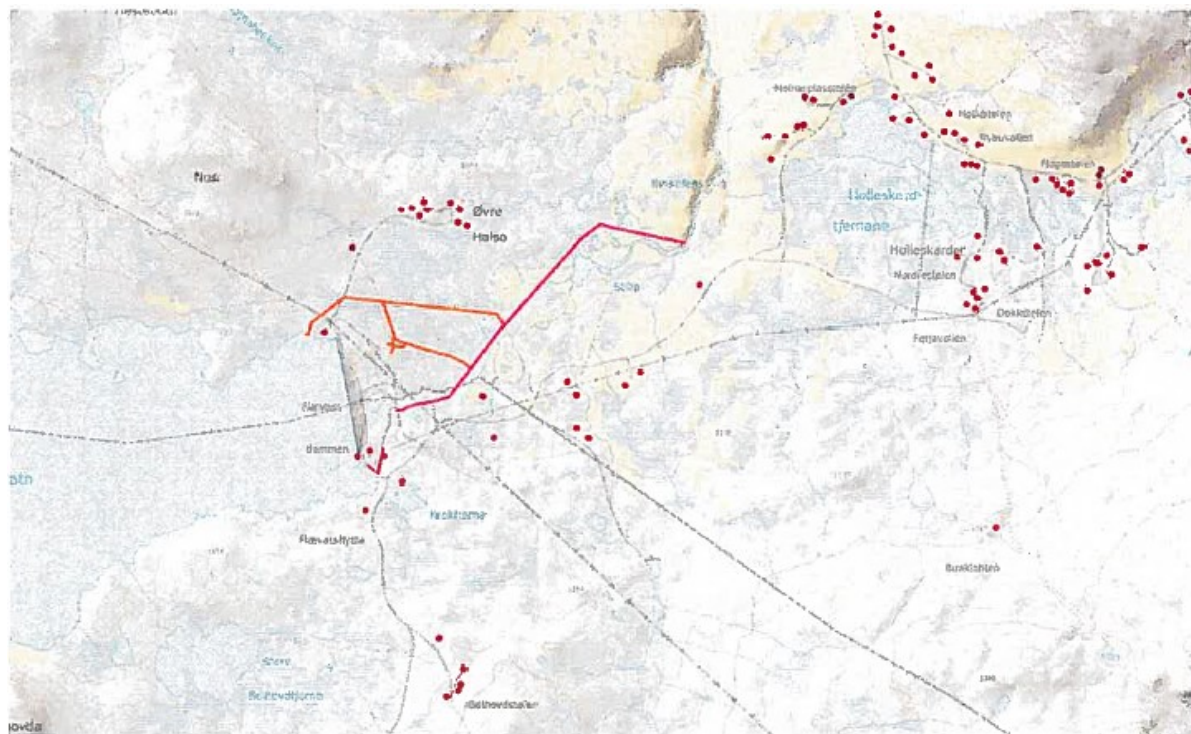
I vassdragsoverskjønn av 23. mars 1963 for takstnummer 26 (s. 39) heter det:

«Etter omstendighetene finner skjønnsretten at Oslo Lysverker bør pålegges å sette opp gjerde fra Flævassdammen til Kvislefoss på de steder buskap kan gå over. Gjerdet skal verne for storfe og sau. Vedlikehold påligger de interesserte, da Lauvdøla heller ikke før reguleringen hegnet helt for husdyr».

Vår oppfatning av forholdet er at våre forpliktelser for gjerdet er avgjort en gang for alle, og at FHR/E-CO ikke kan pålegges vilkår som omfatter forholdet. Gjerdet er ikke vårt ansvar. Eventuell henvendelse må rettes eierne av gjerdet og ikke FHR/E-CO.

Til orientering nevner vi at saueholdet i området er knyttet til den kommersielle Flævassdrifta, som har satt opp et stort innsamlingskve nordøst for Flævassdammen. Innsamlingskveet er delfinansiert av landbruksavdelingen his Fylkesmannen i Buskerud.

Gjerder FHR/E-CO vedlikeholder i området er av hensyn til allmennhetens sikkerhet, jf. vannressurslovens § 5, og er korte og er plassert områder med stup og skreinter ved avløpskanalen fra flomlukene.

Figuren viser gjerdene nedstrøms Flævassdammen. Orange linje er gjerdet som Flævassdrifta har satt opp. Lilla linje er gjerdet som Oslo Lysverker i sin tid har satt opp.

Villreinnemnda hevder at det er åpnet revisjonssak i Aurland, noe som ikke er korrekt. Det er kommet inn krav om åpning, men NVE har per nå ikke vedtatt åpning av vilkårsrevisjon.

Øvrige tema

NVE har varslet E-CO om mulig innkalling etter § 66 i vannressursloven for Hemsil 2 i brev av 22.6.2018. E-CO har avgitt kommentarer til dette i brev av 17.8.2018. Dersom NVE mener at vannressurslovens krav om at «særlige forhold» skal vurderes for Brekkefoss kraftverk, vil NVE kunne varsle E-CO om innkalling til konsesjonsbehandling.

FHR/E-COs oppsummering

Miljøforholdene i Gyrinos-Flævatn er tilfredsstillende, og FHR/E-CO kan ikke se at det foreligger tungtveiende argumenter for å innføre magasinrestriksjoner for magasinet.

NVE anbefaler ikke slipp av minstevannføring i Lauvdøla eller til magasinrestriksjoner i Gyrinos-Flævatn, da fordelene for fisk eller vannmiljø ikke veier opp for reduksjonen i kraftproduksjon og kostnadene dette ville ha ført med seg. FHR/E-CO er enige i dette.

En etablering av landbru over Gyrinos-Flævatn vil ha svært store negative miljøkonsekvenser og økonomiske konsekvenser for samfunnet og regulanten. FHR/E-CO er sterkt imot et slikt tiltak.

FHR/E-CO har ikke noe ansvar for eller eierskap til bufe-/sauvegjerde mellom Flævassdammen og Kvislefoss. Det kan ikke fastsettes noe vilkår i konsesjonen til FHR om å besørge nedlegging av gjerdet e.l.

Vedlegg: Notat om manøvreringen av magasinet Gyrinos-Flævatn

Notat

Utarbeidet av hydrolog Geir John Carlsen, E-CO Energi AS
19.3.2019

Revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Hemsilvassdraget — manøvrering av Gyrinos- Flævatn

Buskerud fylkeskommune støtter i sin høringsuttalelse av 21.8.2018 kommunene Ål og Hemsedal i at et eventuelt nytt Hemsil III vil kunne endre på manøvreringen av GyrinosFlævatn. De frykter at det vil legge til rette for mer sommertapping fra magasinet. Fylkeskommunen påpeker at det er viktig at dagens etablerte manøvreringsregime videreføres. For å sikre det foreslår kommunene og fylkeskommunen at det ikke skal kjøres ut mer fra Gyrinos-Flævatn i løpet av tappesesongen enn tilsiget til magasinet i fyllingssesongen. Vi mener at det er ingen grunn til bekymring og at kravet som framsettes, vil ha minimal effekt.

I tappesesongen (1. oktober—30. april) vet vi ikke hva tilsiget vil bli i fyllingssesongen. Vi kjenner til en viss grad snømagasinet, men nedbøren fram til fyllingssesongens slutt 30.

september kjenner vi ikke. Vi kan ikke anta annet enn at nedbøren vil bli som i et normalår. Det som avgjør hvor langt ned Gyrinos-Flævatn skal tappes, vil i praksis bli bestemt av snømagasinets størrelse. Hvis det er lite snø, vil ikke det forventede sommertilsiget kunne fylle opp Gyrinos-Flævatn og magasinet kan ikke tømmes. Hvis det er mye snø, vil vi tømme Gyrinos-Flævatn. Vi har analysert de siste ti år for å se hvordan kravet vil fungere i praksis. Spørsmålet er hvor lite snømagasinet må være for at vi skal legge igjen vann i Gyrinos-Flævatn, og hvor ofte må det legges igjen vann.

Snømagasinet og forventet tilsig er beregnet vha. en tilsigsmodell som er mye brukt i kraftbransjen (HBV-modellen). Faktisk tilsig er beregnet på grunnlag av magasin vannstand, kraftproduksjon og forbitapping/flomtap. Hvis vi skal ha muligheten for å stoppe tappingen av Gyrinos-Flævatn i tide, bør vi ikke vente lenger enn til rundt 1. mars med å vurdere snømagasinet og forventet sommertilsig. Den 1. mars utgjør snømagasinets bidrag til sommertilsiget normalt ca. 35 % (gjennomsnitt for 1. mai—30. september), mens nedbøren mellom 1. mars og 30. september utgjør ca. 65 %. Regresjonsanalyse viser at snømagasinets størrelse 1. mars sier lite om hva sommertilsiget faktisk vil bli (R -kvadrat=0,18).

	Snømagasin 1. mars (mill. m ³)	Faktisk sommertilsig (mill. m ³)
2009	69,9	197,3
2010	70,5	175,1
2011	54,6	243,9
2012	51,6	192,6
2013	60,8	236,3
2014	86,9	208,5
2015	100,7	220,3
2016	77,0	205,7
2017	50,9	199,7
2018	102,6	196,2
Gj.snitt	72,6	207,6

Det faktiske sommertilsiget er i gjennomsnitt på 207,6 Mm³, figur 1. Liten slukeevne i Hemsil I og krav om at Gyrinos-Flævatn ikke skal overstige HRV, gjør at vi trenger et buffervolum for å kunne hantles med store nedbørsmengder på ettersommeren/høsten. Vi ønsker derfor ikke å fylle magasinet høyere opp enn til HRV—1,0 m. Det tilsvarer et magasin volum på 187,7 Mrn³. Det er kun i ett år (2010) sommertilsiget er mindre enn det, og det i et år med tilnærmet normalt snømagasin 1. mars.

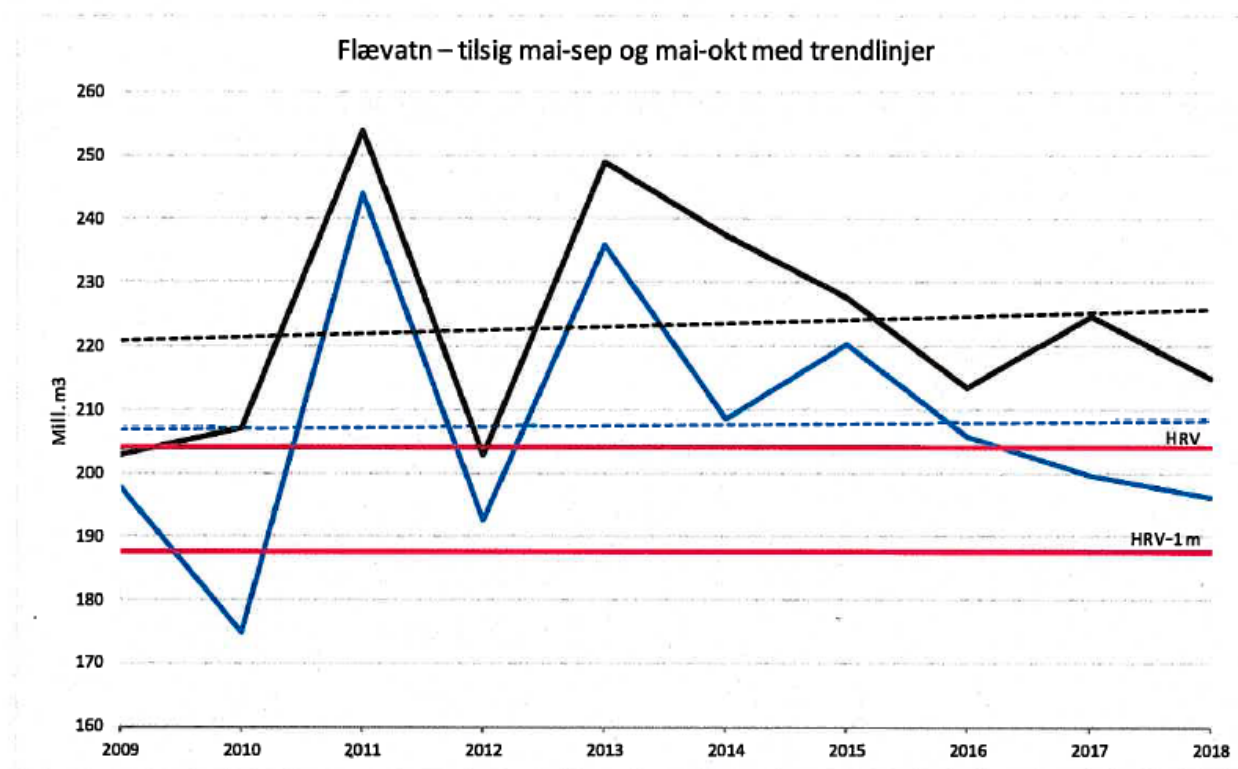
Tilsiget i september og oktober kan være langt over maksimal slukeevne i Hemsil I (15 m³/s), figur 2. En buffer på 1 m fylles på litt over fem dager hvis tilsiget er 50 m³/s selv om Hemsil I kjøres for fullt.

Tilsigstallene gir at snømagasinet må være mindre enn ca. 53 Mm³ den 1. mars for at det skal legges igjen vann ved tappesesongens slutt. I siste tiårsperiode gjelder det årene 2012 og 2017 hvor det ville bli lagt igjen 1-2 Mm³.

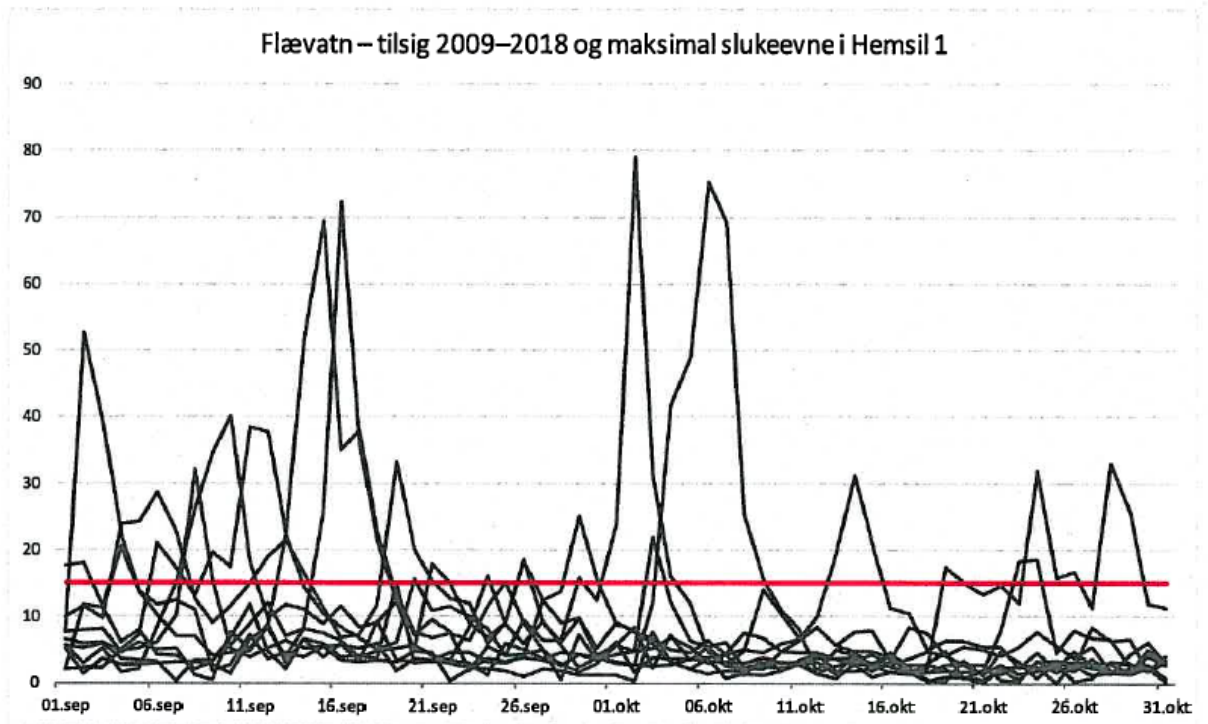
Vår praksis er å tappe Gyrimos-Flævatn helt tomt hvis mulig fordi sommertilsiget sørger for god oppfylling i de fleste år. Analysen viser at kommunenes og fylkeskommunens krav vil endre lite på denne praksisen, og enda mindre hvis de varslede klimaendringene med økt tilsig slår til. Kravet vil med andre ord ikke bidra til å redusere kommunenes og fylkeskommunens bekymringer.

Det er ingen grunn til å tro at manøvreringen av Gyrimos-Flævatn vil endre seg med et utbygd Hemsil III. Vår hovedstrategi i fyllingssesongen er å fylle opp magasinene og manøvrere slik at flomtaper minimeres. Vi kan i tillegg tappe fra enkelte magasiner i en eventuell vårknipe. Gyrimos-Flævatn er ikke blant disse. I dag taper vi ikke fra Gyrimos-Flævatn gjennom Hemsil I for fylle opp ledig kapasitet i Hemsil II. Det vil ikke endres selv om kapasiteten økes med Hemsil III.

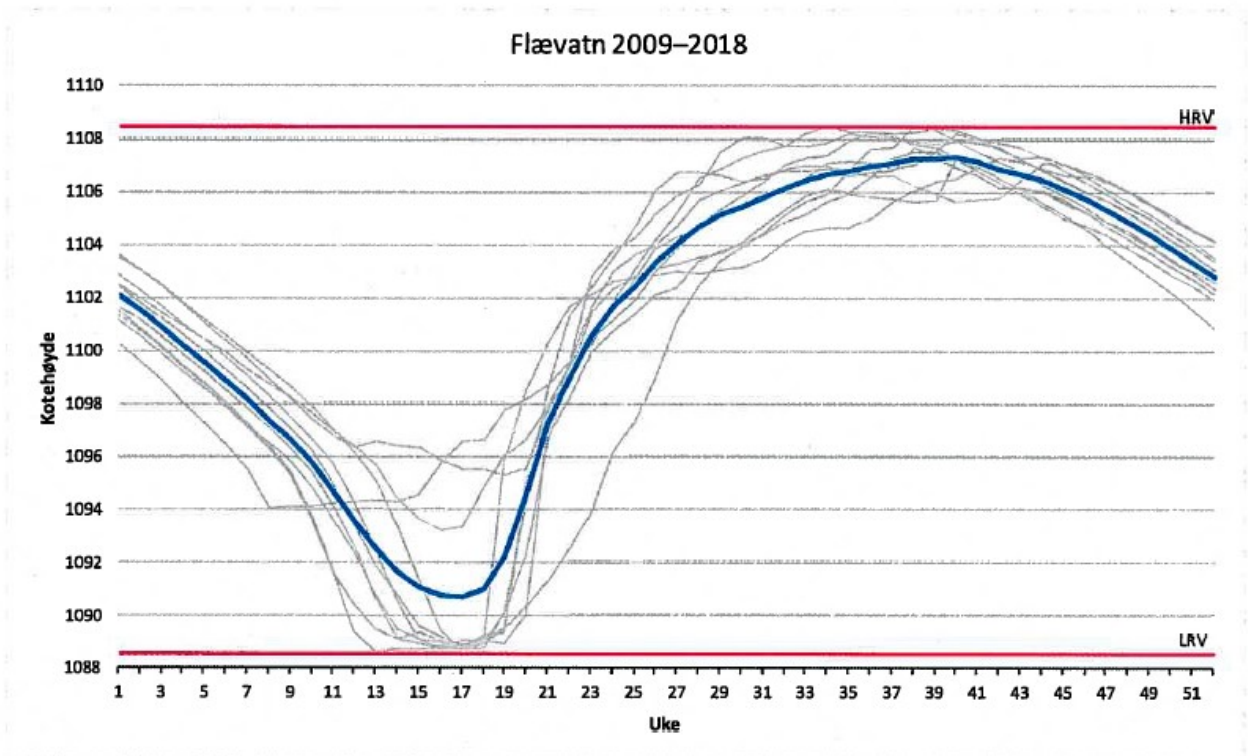
Figur 3 viser magasinutviklingen for hvert av de siste ti årene og gjennomsnittet av årene. Det har ikke vært noen endring i disponeringen av vannet fra 1990-tallet til i dag, jf. figuren på side 29 i revisjonsdokumentet.

Figur 1

Figur 2

Figur 3

Statnett har ved brev av 4.6.2021 oversendt innspill til revisjonsakene i Hallingdal gjennom et felles innspill for Hemsil, Holsreguleringen og Uste-Hallingdalsvassdraget. Brevet er unntatt offentlighet da det inneholder kraftsensitiv informasjon. Innspillet er lagt til grunn i departementets behandling av saken.

IV. Om Hemsil 2 er del av revisjonssaken

I tilknytning til revisjonssaken for Hemsilvassdraget for Hemsil 1 og Gjuva kraftverk er det fra Hemsedal, Ål og Gol kommuner også fremmet krav bl.a. om tapperestriksjoner og slipp av minstevannføring tilknyttet Eikredammen og nedre del av Hemsilvassdraget. Det er også fremmet krav om biotopforbedrende tiltak på strekningen. Disse kravpunktene gjelder Hemsil 2 kraftverk, og er omtalt i NVEs brev om åpning av revisjonssak for Hemsilvassdraget (NVE 200700391-13 og 48).

Kravpunktene ble vurdert i NVEs innstilling om Hemsil 3 kraftverk, som omfatter samme vassdragsstrekning som Hemsil 2 kraftverk, se (NVE 201104057-91). Innstillingen om Hemsil 3 ble journalført i departementet den 19. desember 2014 (OED 11/1236-5). Søknaden om Hemsil 3 ble trukket av HECO i meddelelse til Olje- og energidepartementet den 17.11.2017.

For å få behandlet disse kravpunktene nå som Hemsil 3 er trukket, har NVE ved vedtak av 25.04.2019 innkalt Hemsil 2 til konsesjonsbehandling etter vannressursloven § 66 tredje ledd annet punktum.

HECO påklaget NVEs vedtak ved brev av 16.05.2019 NVEs vedtak, og ba om at Hemsil 2 behandles som en del av den pågående revisjonen for regulering av Hemsilvassdraget (Hemsil 1 og Gjuva kraftverk), fordi Hemsil 2 etter HECO's oppfatning omfattes av konsesjonen av 25.01.1957.

NVE uttaler ved brev av 16.04.2020 at det er viktig at Hemsil 2 pålegges slipp av minstevannføring og får moderne standard konsesjonsvilkår av hensyn til fisk, annet biologisk mangfold og andre allmenne interesser i vassdraget. Det fremgår videre av brevet at NVE i innstillingen for Hemsil 3 har behandlet alle kravene fra vilkårsrevisjonen knyttet til nedre del av vassdraget. NVE viser til at sammen med innstillingen fra 2014 om Hemsil 3 fulgte også NVEs forslag til konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement for den delen av vassdraget som ligger nedstrøms Eikredammen. I NVEs innstilling angående vilkårsrevisjonen for Hemsil 1 og Gjuva kraftverk fulgte NVEs forslag til reviderte konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement for Hemsilvassdraget oppstrøms Eikredammen. NVE viser til at de dermed har utarbeidet forslag til vilkår og manøvreringsreglement for hele den berørte delen av Hemsilvassdraget.

NVE mener at det viktigste i saken er at NVEs anbefaling om minstevannføring og innføring av standard konsesjonsvilkår blir behandlet og vurdert av Olje- og energidepartementet. Om det skjer i en prosess med innkalling etter vannressursloven § 66, eller som en del av den pågående vilkårsrevisjonen for Hemsil 1, er etter NVEs syn ikke avgjørende. Med det utgangspunktet mener NVE at de relevante krav og ønsker for strekningen nedstrøms Eikredammen kan behandles som en del av den pågående vilkårsrevisjonen for Hemsilvassdraget oppstrøms Eikredammen.

Departementet er enig med NVE at det er argumenter både for og mot at Hemsil 2 omfattes av reguleringsstillatelsen. Det sentrale er at krav om endringer i vilkårene tas til behandling, enten ved revisjon eller innkalling.

Departementet vil påpeke at det fremgår av sakens forarbeider, se St. prp. nr. 104 (1956), jf. Innst. S. nr. 280 (1956), at Hemsil 2 var planlagt bygget samtidig med de øvrige tiltakene som omfattes av reguleringsstillatelsen for Hemsilvassdraget gitt ved Kronprinsregentens res. av 25.01.1957. Kraftverket er omtalt flere steder i forarbeidene og er også nevnt i manøvreringsreglementet. Kraftverket avstår konsesjonskraft og avgift for bruk av regulert vann. Departementet har kommet til at Hemsil 2 er omfattet av reguleringsstillatelsen for Hemsilreguleringen. Departementet har derfor valgt å vurdere krav og ønsker for strekningen nedstrøms Eikredammen sammen med vilkårsrevisjonen for Hemsilvassdraget oppstrøms Eikredammen. Det er etter departementets vurdering en fordel at kravene for hele vassdraget vurderes som en helhet, og vurderes samtidig. Departementet har derfor i eget vedtak av dags dato tatt HECOs klage på NVEs vedtak om innkalling av Hemsil 2 kraftverk til konsesjonsbehandling til følge.

HECO har i brev 25.09.2020 kommentert NVEs oversendelse av 16.04.2020:

"Hafslund ECO Vannkraft AS (HECO) påklaget NVEs vedtak om å kalle inn Hemsil 2 til konsesjonsbehandling etter § 66 i vannressursloven. I sitt brev av 16.4.2020 anser NVE det som tidsbesparende og formålstjenlig at Hemsil 2 behandles som en del av den pågående vilkårsrevisjonen for reguleringskonsesjonen («Hemsilreguleringen»).

Hafslund ECO Vannkraft as er enige i at det er riktig å behandle Hemsil 2 som en del av den pågående vilkårsrevisjonen for Hemsilreguleringen. Hafslund ECO Vannkraft AS ser ingen grunn til å starte en omfattende konsesjonsbehandling etter § 66 for strekningen, idet den er omfattet av tillatelsen for den hele utbyggingen av Hemsilvassdraget (Hemsilreguleringen).

Vi legger derfor til grunn av OED vil behandle den regulerte strekningen ned til samløpet med Hallingdalselva innenfor rammene av vilkårsrevisjon; dvs at strekningen nedstrøms Eikredammen inkludert bekkeinntakene til samløpet også omfattes av vilkårsrevisjonen.

NVE viser til tidligere oversendte forslag til vilkår for konsesjonssaken for Hemsil 3, og ber OED vurdere disse som en del av den pågående vilkårsrevisjonssaken. En rekke krav som omfattet Hemsil 2 ble reist av kommunene ifm. vilkårsrevisjon, og dels gjentatt i konsesjonssaken for Hemsil 3. Vi anser at NVE har vurdert alle innkomne krav på bakgrunn av vilkårsrevisjonssaken og konsesjonsbehandlingen av Hemsil 3. De forholdene som ble vurdert av NVE for Hemsil 3 er (jf. Tabell 4 i NVEs innstilling til Hemsilreguleringen og NVEs innstilling til Hemsil 3):

5. Kunstig elveløp/fisketrapp ved Eikredammen

NVE ser at det ikke er noe behov for å etablere en oppvandringsmulighet for fisk forbi Eikredammen, og vil ikke anbefale at dette pålegges. HECO er enig i dette.

6. Terskler nedstrøms Eikredammen

NVE henviser til post 10 om Terskler mv og NVE vil etter denne posten kunne pålegge konsesjonæren å bygge terskler etter godkjennelse av eventuell terskelplan mm. HECO viser til at det ble utført biotoptiltak i 2008-10, og det planlegges for restaureringstiltak på strekningen som følge av flomskader.

8. Manøvreringsreglement for Eikredammen

NVE mener at konsekvensene for fisk ikke er så store at de kan begrunne restriksjoner på pendlingen i vannstanden her. HECO påpeker at Eikredammen ikke er et magasin, og at det ikke bør eller kan fastsettes et reglement for et inntaksbasseng.

10. Minstevannføring i Hemsil nedstrøms Eikredammen

NVE mener at det er et relevant tiltak, og har anbefalt innføring av minstevannføring på strekningen. I merknader til manøvreringsreglementet side 45 er det vurdert ulike forslag. Vi er enige i at det bør innføres et krav til minstevannføring på strekningen. Se våre kommentarer under.

13. Tiltak for å hindre farlige situasjoner ved slipping av vann fra Eikredammen

NVE har ikke kommentert dette kravet så vidt vi ser, men regulanten mener at oppfølgingen av de vanlige reglene for vassdragssikkerhet (damsikkerhetsforskriften) er tilstrekkelige for å ivareta hensynet til allmennheten.

NVE mener at det viktigste i saken er «at vår anbefaling om minstevannføring og innføring av standard konsesjonsvilkår blir behandlet og vurdert av OED». HECO er enig i at standard konsesjonsvilkår bør innføres, og har følgende kommentarer til OEDs behandling og vurdering av spørsmålet om minstevannføring:

Kommentarer til NVEs innstilling for minstevannføring og regulantens anbefaling

NVEs innstilling er laget på bakgrunn av at Hemsil 3 skulle bygges, altså basert på et nytt vannføringsregime – endret som følge av økt slukeevne i kraftverket. Det ble forutsatt at vassdraget ble fraført vann. Søknaden er trukket og kraftverket vil ikke bygges. Det er dermed dagens situasjon som må bedømmes ved valg av nivåer for minstevannføring. HECO vil derfor peke på følgende forhold:

- 81% av tilsiget til Eikredammen utnyttes til kraftproduksjon i Hemsil 2. Dersom Hemsil 3 hadde vært bygd ville 91% ha blitt utnyttet til produksjon. NVEs forslag til minstevannføring er basert på utbygging av Hemsil 3. Behovet for minstevannføring – særlig om sommeren – kan justeres ned som følge av at Hemsil 3 ikke realiseres.*
- Det slippes 100 l/s om sommeren og 25 l/s om vinteren frivillig i dag. NVEs forslag til vilkår for Hemsil 3 var 500 l/s om sommeren og 150 l/s om vinteren.*
- Om sommeren er det et betydelig resttilsig i vassdraget nedstrøms Eikredammen, og dette tilsiget representerer en naturlig variasjon på strekningen. Det er særlig bekkene Vola og Gjuva som bidrar med resttilsig til Hemsil på strekningen.*
- Forholdene for naturmiljøet og sårbare arter vil bli bedre med en økning av minstevannføringen*
- Vi erkjenner at det er viktig med noe økt minstevannføring i vassdraget enn i dag for å sikre bedre forhold for fisk og fiske."*

Vi viser i denne sammenheng til Gol kommunes høringsinnspill i Hemsil 3-saken. Her heter det:

"Gol kommune meiner at NVE må pålegge E-CO Energi as ei minstevassføring i Hemsil nedstrøms Eikredammen på minimum 0,225 m³/s (225 l/s) heile året, 0,4 m³/s (400 l/s) frå mail til september og 0,1 m³/s (100 l/s) frå oktober til april. "

Hele strekningen ligger i Gol kommune.

På bakgrunn av foreliggende kunnskapsgrunnlag samt vurderingene gitt over anbefaler vi OED kvantifiserer et tilpasset krav til minstevannføring fra Eikredammen til:

400 l/s i perioden 1.5 til 30.9

100 l/s i perioden 1.10 til 30.4

Forslaget hensyntar både forbedring for naturmiljøet, landskapet og ivaretar Gol kommunes krav."

Departementets vurdering av krav og tiltak for strekningen nedstrøms Hemsil 2 fremgår av kapittel V, punkt 4.12.

V. Om Brekkefoss kraftverk er en del av revisjonssaken

Brekkefoss kraftverk utnytter fallet fra Flatsjø i Grøndøla. Kraftverket eies og driftes av HECO som resten av kraftverkene i Hemsilvassdraget. Brekkefoss kraftverk er et småkraftverk som ble bygd for å levere strøm til anleggsarbeidet under utbyggingen av Hemsilvassdraget, og har installert effekt på 1,6 MW og årlig produksjon på 11,4 GWh . Grøndøla samløper med Mørkedøla ca. 3 km nedstrøms utløpet fra Brekkefoss kraftverk, og fra samløpet kalles elva Hemsil.

I forbindelse med vilkårsrevisjonen for Hemsilreguleringen krevde Hemsedal fiskeforening pålegg om slipp av minstevannføring på elvestrekningen nedstrøms Flatsjø. Kravet var begrunnet i hensynet til ørret i nedre del av Grøndøla og i øvre del av Hemsil. Foreningen krevde også pålegg om utsetting av ørret, for å kompensere dødelighet pga. sprengning av is med dynamitt på vinteren i Grøndøla nedstrøms Brekkefoss kraftverk.

NVE vedtok den 14.06.2012 å gi konsesjon til en utvidelse av Brekkefoss kraftverk. I konsesjonsvedtaket ble det pålagt slipp av minstevannføring, og det ble fastsatt HRV og LRV for Flatsjø. Imidlertid har konsesjonæren i brev av 20.01.2016 opplyst at de ikke tar i bruk konsesjonen til utvidelsen, og konsesjonen har dermed bortfalt.

NVE uttaler ved brev av 04.12.2020, at NVE i innstillingen til vilkårsrevisjonen av Hemsilvassdraget la til grunn at krav tilknyttet Brekkefoss kraftverk falt utenfor revisjonen på lik linje med krav tilknyttet Hemsil 2 kraftverk. Etersom departementet nå anbefaler at krav tilknyttet Hemsil 2 skal vurderes ved vilkårsrevisjonen, mener NVE at også krav tilknyttet Brekkefoss kraftverk bør vurderes i den forbindelse. Disse kravene ble fremmet ved vilkårsrevisjonen for Hemsilvassdraget.

NVE uttaler videre i brevet av 04.12.2020 at NVEs vurdering om slipp av minstevannføring i konsesjonsvedtaket av 14.06.2012, i hovedsak kan legges til grunn i vilkårsrevisjonen. Ørreten har hittil i svært liten grad kunnet bruke elvestrekningen med fraført vannføring. Dette skyldes at tilsiget i deler av året, bl.a. om vinteren, stort sett ligger mellom kraftverkets maksimale og

minimale slukeevne, noe som medfører at elvestrekningen er tilnærmet tørr. Den tidligere planlagte utvidelsen av slukeevnen hadde derfor mindre å si for minstevannføringens størrelse.

Når det gjelder perioden for sommerslipp og vinterslipp, så mener NVE at dette bør endres til å bli den samme som foreslått for slippet fra Eikrebekken (Eikredammen) i NVEs innstilling til Hemsil 3 kraftverk. Det synes ikke å være noen grunn til å ha lengre periode for sommerslipp fra Flatsjø enn fra Eikrebekken. Sommerslippet fra Flatsjø på 0,5 m³/s foreslås følgelig å skje i perioden 15.5-30.9, mens vinterslippet på 0,1 m³/s skjer resten av året. Etter NVEs beregning vil dette gi et årlig produksjonstap på 0,65 GWh, noe som tilsvarer 5,8 % av produksjonen.

Vedlagt NVEs brev av 04.12.2020 følger forslag til nytt manøvreringsreglement for Hemsilvassdraget. Der er det tatt med reguleringsgrenser for inntaksmagasinerne Flatsjø og Eikrebekken, selv om disse ikke er reguleringsmagasiner etter vassdragsreguleringsloven. HRV og LRV for Flatsjø er fra bortfalte konsesjon for utvidelse av Brekkefoss kraftverk, mens høydene for Eikrebekken er fra søknaden til Hemsil 3 kraftverk.

Departementet viser til at Brekkefoss kraftverk ble bygget som del av Hemsilanleggene, for å levere strøm til anleggsarbeidet under utbyggingen. Departementet mener derfor kraftverket i likhet med Hemsil kan derfor anses å være en del av den opprinnelige reguleringskonsesjonen. Departementet er i tillegg enig med NVE i at når krav knyttet til Hemsil 2 nå skal vurderes ved vilkårsrevisjonen, er det naturlig at også krav tilknyttet Brekkefoss kraftverk blir vurdert i den forbindelse. Det er etter departementets vurdering en fordel at kravene for hele vassdraget vurderes som en helhet, og vurderes samtidig.

VI. Departementets bemerkninger

1. Innledning og bakgrunn

Etter lovendringen av vassdragsreguleringsloven (vregl.) i 1992, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92), er det åpnet for at vilkårene i tidligere gitte tidsubegrensede konsesjoner uten fastsatt revisjonstidspunkt kan revideres 50 år etter konsesjonstidspunktet, og senest fra 2022. Denne revisjonsadgangen følger nå av revidert vassdragsreguleringslov § 8 tredje ledd.

Revisjonsadgangen gir primært muligheter til å sette nye vilkår for å rette opp miljøskader som er oppstått som følge av reguleringen, men ved revisjon kan også vilkårene generelt bli modernisert, og vilkår som ikke lenger er relevante kan bli fjernet. Rammene for selve konsesjonen, inkludert reguleringshøyden, kan ikke endres, og det er bare konsesjonens vilkår som kan revideres.

I samme vassdrag er det ofte gitt flere konsesjoner over tid med forskjellig revisjonstidspunkt. Det kan være hensiktsmessig å forskyve noen revisjoner i tid for å få til en samordnet revisjon for hele vassdraget. I tilfelle kraftverk eller vassdragstiltak, som er konsesjonsfrie eller har konsesjon etter vassdragsloven, bør ses i sammenheng med de krav som er fremmet i revisjonssaken kan det også være aktuelt å vurdere innkalling til konsesjonsbehandling etter vannressursloven (vrl.) § 66, eller omgjøring av konsesjonsvedtak etter vrl. § 28. Når en revisjon av vilkårene er foretatt, vil det normalt være 30 år til neste revisjonsmulighet.

Reguleringskonsesjonen for Hemsilvassdraget omfatter først og fremst regulering av Gyrimos-Flævatn der vannet utnyttes i Hemsil 1 kraftverk og Vavatn der vannet utnyttes i Gjuva kraftverk.

Hemsil 2 kraftverk omfattes også av denne konsesjonen, jf. St. prp. nr. 104 (1956), jf. Innst. S. nr. 280 (1956) se egen omtale av Hemsil 2 kraftverk nedenfor.

Overføringen av Fagerdøla og Dyrinja til inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverk er ikke tatt med i eksisterende manøvreringsreglement. Nevnte stortingsproposisjon viser at dette var del av utbyggingsplanen. Departementet tilrår at disse overføringene vurderes som del av revisjonssaken her og tas inn i det nye manøvreringsreglementet.

2. NVEs innstilling

NVE har i innstilling 22.06.2018 anbefalt at det innføres nye, moderne standard konsesjonsvilkår for reguleringen av Hemsilvassdraget, som gir hjemmel til å pålegge en del avbøtende tiltak. NVE anbefaler at konsesjonæren pålegges å betale sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag. NVE anbefaler ikke pålegg om slipp av minstevannføring til Lauvdøla eller Dyrinja, eller magasinrestriksjoner i Gyrimos-Flævatn. NVE vil heller ikke anbefale pålegg om landbru over Gyrimos-Flævatn for villrein. NVE mener videre at næringsfond og miljøfond ikke skal pålegges. NVE mener også at krav tilknyttet mengde og pris på konsesjonskraft ligger utenfor det som skal vurderes i en revisjonssak.

NVE har 23.9.2020 oversendt forslag til vilkår for strekningen nedstrøms Hemsil 2. NVE foreslår det slippes en minstevannføring på 500 l/s i sommerperioden og 150 l/s i vinterperioden. NVE mener det vil være naturlig å vurdere terskler og ulike biotopiltak nedstrøms Eikredammen etter at minstevannføring er pålagt. NVE anbefaler ikke innføring av tiltak for fiskevandring forbi Eikredammen eller magasinrestriksjoner i Eikredammen.

3. Vurdering av kunnskapsgrunnlaget

3.1 Revisjonsdokumentet

Buskerud fylkeskommune hevder at alle reguleringene i Hemsilvassdraget burde vært vurdert samlet for å sikre bedre, helhetlige løsninger for hele vassdraget. Ifølge Villreinnemnda gjelder dette særlig for å synliggjøre konsekvensene av tiltaket for villreinen. Villreinnemnda ber om en grundigere vurdering av forslaget om landbru over Flævatn som avbøtende tiltak av hensyn til villreintrekket.

Departementet vil påpeke at KU-systemet med utredning etter plan- og bygningsloven i utgangspunktet ikke gjelder for saker om vilkårsrevisjon. Departementet mener at det i enkelte vilkårsrevisjoner kan være behov for å vurdere den samlede belastningen som flere vassdragsutbygginger har på f.eks. villrein. Et helhetlig perspektiv er også delvis lagt til grunn i villreinrapporten som er vedlagt revisjonsdokumentet.

Villreinnemnda påpeker at det er åpnet sak om vilkårsrevisjon for flere andre vassdragsreguleringer i Nordfjella villreinområde, og det vises til vilkårsrevisjonen for Holsreguleringen og Aurlandsreguleringen. Villreinnemnda nevner også vilkårsrevisjonen for Uste-Hallingdalsvassdraget, som ligger på grensen mellom villreinområdene Nordfjella og Hardangervidda. Villreinnemnda fremhever at det er viktig å vurdere disse sakene i sammenheng når det gjelder påvirkningen på villrein.

Departementet mener revisjonsdokumentet fyller de krav til utredning og kunnskapsgrunnlag som stilles til slike dokumenter ut fra sakens størrelse og kompleksitet.

3.2 NVE-rapport 49/2013

Rapporten er en nasjonal gjennomgang og forslag til hvilke vannkraftkonsesjoner som bør prioriteres for vannslipp og magasinrestriksjoner. Hemsilvassdraget er plassert i kategori 1.2, som er lavere prioritet. Aktuelle tiltak som er skissert i rapporten er:

- Slipp av minstevannføring fra Gyrimos-Flævatn til Lauvdøla av hensyn til rødlistede arter i Lauvdøla bekkekløft.
- Magasinrestriksjoner i Vavatn og Gyrimos-Flævatn av hensyn til landskap og friluftsliv.

3.3 Vannforvaltningsplan

I vannforvaltningsplanen for Vest-Viken for planperioden 2016-2021, som ble godkjent av Klima- og miljødepartementet 04.07.2016, er det ikke satt miljømål for noen del av Hemsilvassdraget som vil kunne medføre tap av kraftproduksjon (slipp av minstevannføring eller magasinrestriksjoner). Når det gjelder tiltak som ikke vil kunne medføre krafttap nevnes Vavatn, der dagens tilstand er moderat økologisk potensial (MØP) og miljømålet er godt økologisk potensial (GØP). Godt økologisk potensial defineres som tilstanden som kan oppnås når alle realistiske tiltak er gjennomført.

3.4 Samlet vurdering av kunnskapsgrunnlaget

Kunnskapsgrunnlaget i saken er basert på NVEs innstilling i revisjonssaken samt NVEs innstilling for Hemsil 3, revisjonsdokumentet med vedlegg og høringsrunder, NVEs vedtak om innkalling, HECOs klage og NVEs brev av 16.4.2020. Departementet mener kunnskapsgrunnlaget oppfyller de krav lovgivningen stiller til slike saker.

4. Departementets vurdering av innkomne krav

4.1 Krav utenfor revisjonssaken

Det er bl. a. fremsatt krav om minstevannføring for Brekkefossen kraftverk.

Brekkefoss kraftverk med krav om minstevannføring fra inntaksdammen Flatsjø er ikke en del av konsesjonen for Hemsilvassdraget. Departementet mener at revisjonssaken gjelder utelukkende reguleringskonsesjonen for Hemsil 1 og Hemsil 2 kraftverk. Kravene vedrørende Brekkefoss kraftverk faller utenfor saken. Brekkefoss kraftverk kan innkalles til konsesjonsbehandling etter vannressursloven § 66.

4.2 Slipp av minstevannføring i Lauvdøla

Hemsedal fiskeforening ønsker slipp av minstevannføring i Lauvdøla. Hemsil elveeigarlag støtter kravet.

Hverken Hemsedal kommune eller Fylkesmannen i Buskerud støtter kravet i sine høringsuttalelser. Fylkesmannen viser til at restfeltet ifølge fiskerapporten opprettholder en viss vannføring i Lauvdøla, og at det fortsatt er en ørretstamme i elva selv etter 50 år med regulering. Denne ørretstammen antas for øvrig å ha liten betydning for ørretstammen i Hemsila nedstrøms samløpet mellom Lauvdøla og Mørkedøla.

Villreinnemnda for Nordfjella og Fjellheimen, Villreinutvalet i Nordfjella og Grunneigarlaget for villreinvald i Ål mener at slipp av minstevannføring i beitesesongen vil være det beste for å sikre

gjerdeeffekt for dyr på beite langs øvre del av elva, samtidig som det ikke vil hindre villreinen i å passere området.

HECO mener det ikke skal slippes minstevannføring i Lauvdøla, fordi ulempene for samfunnet i form av krafttap ikke veies opp av fordeler for fisk i vassdraget og for passering av villrein. HECO påpeker at slipp av 200 l/s over året vil gi tapt kraftproduksjon på 7,5 GWh i Hemsil 1 kraftverk. HECO hevder at et slikt slipp ikke vil ha nevneverdig betydning for fisk i Lauvdøla pga. begrenset fødetilgang og vanskelige vandringsforhold ned mot samløpet med Mørkedøla. For å sikre gjerdeeffekt for beitedyr anslår HECO at det trengs et slipp på minst 2-3 m³/s.

Ifølge NVE er Lauvdøla bekkekløft registrert som viktig bekkekløft med verdien B. Dette skyldes bl.a. funn av fuktighetskrevenne lav, rødlistede arter som olivenfiltlav (VU) og kort trollskjegg (NT) i kløfta. Viktigste påvirkningsfaktorer antas å være husdyr på beite og vassdragsreguleringen. NVE finner det sannsynlig at reguleringen har hatt negativ innvirkning på kløftas fuktighetskrevenne artsmangfold, men omfanget av dette er ukjent. NVE legger til grunn at på strekningen der Lauvdøla går i bekkekløfta er elva lite besøkt pga. liten tilgjengelighet. Restfeltet nedstrøms Gyrinos-Flævatn og inntaket i Fagerdøla gir en middelvannføring på knapt 0,6 m³/s oppstrøms samløpet med Mørkedøla. Restvannføringen bidrar til at Lauvdøla fortsatt opprettholder en liten bestand av ørret på tross av over 50 års regulering. NVE legger også til grunn at ørretbestanden i Lauvdøla har liten betydning for bestandene i Mørkedøla og i Hemsila lenger nedstrøms. Dette skyldes først og fremst fiskevandringshindrene nederst i Lauvdøla og i Rjukandefossen i nedre del av Mørkedøla. Selv om fiskeproduksjonen i Lauvdøla muligens kunne økt noe ved slipp av minstevannføring, vil det sannsynligvis ha lite å si for ørretbestandene i Mørkedøla og Hemsila.

Etter departementets vurdering har fraføringen av vann fra bekkekløfta påvirket det fuktighetskrevenne artsmangfoldet i Lauvdøla. En eventuell minstevannføring må etter all sannsynlighet være temmelig stor for at fuktighetsforholdene i kløfta skal bli endret tilstrekkelig til at det vil kunne få vesentlig betydning for dette artsmangfoldet. Departementet er enig i at slippet av minstevannføring i Lauvdøla vil ha begrenset betydning for ørret, fuktighetskrevenne moser og lav, friluftsliv og landskap. Fordelene ved tiltaket vil ikke overstige ulempene ved redusert kraftproduksjon. Departementet slutter seg til NVEs anbefaling om at kravet om minstevannføring ikke tas til følge.

4.3 Slipp av minstevannføring i Dyrinja

Hemsedal fiskeforening krever slipp av minstevannføring i Dyrinja. Kravet støttes av Hemsil elveeigarlag, mens både Hemsedal kommune og Fylkesmannen i Buskerud går imot kravet.

Ifølge revisjonsdokumentet gyter ørreten i nederste del av Dyrinja og opp til vandringshinderet.

NVE påpeker at gytingen og oppveksten av småfisk fungerer bra med dagens vannføring, og at slipp av minstevannføring ikke vil medføre større endringer angående dette. Slipp av minstevannføring vil for øvrig gi samme produksjonstap som slipp i Lauvdøla, da begge tas inn på inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverk. NVE kan ikke se at det er sannsynliggjort at slipp av minstevannføring i Dyrinja vil ha noen særlig betydning for ørreten i Hemsila, og tilrår at kravet om minstevannføring avslås. Departementet slutter seg til NVEs tilrådning.

4.4 Tapperestriksjoner i Gyrinos-Flævatn

Gyrinos-Flævatnmagasinet er regulert med 12,9 m i Gyrinosvatndelen og 19,9 m i Flævatndelen.

Buskerud Fylkeskommune og kommunene Hemsedal og Ål mener det er behov for innføre magasinrestriksjoner i Gyrinos Flævatn. Kravet innebærer at man må unngå store vannstandsvariasjoner i perioden hvor fiske etter stamfisk foregår for å hindre erosjon og av hensyn til landskapet. Som begrunnelse anføres bl.a. at de opprinnelige forutsetningene om tapping om vinteren og oppfylling om sommeren er endret, og at det kan forventes større variasjon i vannstanden framover. I høringsuttalelsene fokuseres det på at det ikke skal tappes mer enn tilsiget i fyllingssesongen.

Fylkesmannen i Buskerud har ikke kommentert dette kravet særskilt, men uttaler generelt at vannmiljøet etter over 50 år til en viss grad har blitt tilpasset reguleringseffekter som vannstands- endringer i reguleringssonene, redusert vannføring og andre forhold. Videre uttaler Fylkesmannen at konsesjonæren, med hjemmel i eksisterende vilkår, har blitt pålagt fiskebiologiske undersøkelser og utsetting av ørret i Gyrinos-Flævatn.

HECO påpeker at kommunene og fylkeskommunen delvis begrunner behovet for magasinrestriksjoner med at HECO med Hemsil 3 vil kunne manøvrere reguleringen annerledes. HECO presiserer at søknaden om bygging av Hemsil 3 er trukket, og dermed bortfaller som grunnlag for magasinrestriksjoner. Dagens Hemsil 1 kraftstasjon har maksimal slukeevne på 16 m³/s. Det vil være behov for betydelig utvidelse av tunell og mekanisk utstyr for å få noen vesentlig økt slukeevne som kan gi HECO mulighet for manøvrere Gyrinos-Flævatn annerledes enn det som gjøres i dag. I sommersesongen er det et stort resttilsig til Eikredammen som sørger for produksjonen i Hemsil 2, og HECO vil ikke bruke Hemsil 1 på en måte som fører til flomtap i Hemsil 2. Frykt for at HECO skal bruke Hemsil i sommerstid er ikke en logisk begrunnelse for å innføre magasinrestriksjoner på Gyronos-Flævatn. Å pålegge HECO restriksjoner på magasinindisponeringen vil også føre til økt risiko for flomtap. Det er stort tilsig sommer - høst som gjør at det er behov for kunne bruke Hemsil 1 i «fyllingssesongen». Med restriksjoner vil det kunne bli flomtap i perioder med mye nedbør. I slike situasjoner er det også stor vannføring i Hemsil i Hemsedal, pga. det store restfeltet i Mørkedøla/Grøndøla i Hemsedal. Ytterligere vannføring pga. overløp på dam Flævatn til Lauvdøla vil forverre denne situasjonen. I gjeldende manøvreringsreglement slås det fast at flomlukene i Gyrinos-Flævatn skal manøvreres slik at vannstanden ikke overstiger HRV. Videre sier reglementet at det skal has for øye at vassdragets tidligere flomvannføring ikke økes, og at den naturlige lavvannføring nedenfor Hemsil 2 ikke forminskes til skade for andres rettigheter. Dette tilsier at HECO ikke bør innføre magasinrestriksjoner som kan medføre risiko for økt flomfare i reguleringen. Buskerud fylkeskommune referer til at økt variasjon i vannstanden sommer-høst kan skape vandringsproblemer for fisk opp i gytebekkene. HECO presiserer at Gyrinos-Flævatn er underregulert, og utover høsten vil magasinet nesten alltid komme opp mot HRV. Det er ifølge HECO ingen kjente utfordringer knyttet til oppvandring i bekkene. Skulle dette vise seg å bli et problem en gang i fremtiden, vil det ifølge konsesjonæren være naturlig å bruke standard naturforvaltingsvilkår som hjemmel for å rette opp eventuelle problemer.

NVE kan ikke se at det er påvist betydelige ulemper med dagens tappepraksis for fiskebestandene i Gyrinos-Flævatn. Ifølge revisjonsdokumentet tyder tidligere undersøkelser på at ørretbestanden i vesentlig grad er kommet til ved naturlig formering. NVE påpeker også at tapperestriksjoner i

Gyrinos-Flævatn vil kunne gå ut over fleksibiliteten i kraftproduksjonen. NVE kan ikke se at påpekte problemer for fisk, fiske, erosjon eller landskap er så tungtveiende at det kan forsvare innføring pålegg av tapperestriksjoner i Gyrinos-Flævatn.

Departementet vil påpeke at de nye naturforvaltningsvilkårene gir hjemmel til å pålegge fiskeundersøkelser, utsetting av fisk mv. jf. punkt V «Merknader til nye konsesjonsvilkår» nedenfor. En kan ikke se at dagens tappepraksis har resultert i noe problematikk knyttet til erosjon i magasinet. Vannkraft med magasiner og reguleringsevne er av vesentlig betydning i det norske kraftsystemet, og strengere miljøvilkår og mindre fleksibilitet i reguleringsmulighetene vil på sikt kunne svekke forsyningssikkerheten og evnen til flomhåndtering. Departementet er enig i NVEs tilrådning om ikke å pålegge tapperestriksjoner i Gyrinos-Flævatn.

4.5 Fiskebiologiske undersøkelser

Ifølge NVE har Hemsedal kommune frafalt kravet om fiskebiologiske undersøkelser i Hemsilvassdraget. Fylkesmannen i Buskerud hevder at slike undersøkelser har blitt pålagt i medhold av eksisterende vilkår.

HECO mener at det ikke er nødvendig med ytterligere tiltak for fisk, og viser til fiskeundersøkelse i 2007 og tidligere pålegg om utsetting i Gyrinos-Flævatn.

NVE viser til at fiskebiologiske undersøkelser og fiskeutsetting har blitt pålagt av Fylkesmannen i Buskerud med hjemmel i eksisterende konsesjonsvilkår, og at slike pålegg vil kunne revurderes/fastsettes på nytt i medhold av de nye naturforvaltningsvilkårene. NVE ser ikke noe behov for å pålegge ytterligere vilkår eller tiltak om dette. Departementet er enig.

4.6 Tiltak mot utvandring av fisk fra Gyrinos-Flævatn

Hemsedal og Ål kommuner opprettholder i høringsuttalelser til revisjonsdokumentet kravet om tiltak mot utvandring av fisk fra Gyrinos-Flævatn. Fylkesmannen opplyser at det har blitt etablert sperregitter, men har ut over det ikke kommentert kravet fra kommunene.

I revisjonsdokumentet opplyser HECO at det er montert et sperregitter 200 m inn i inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverket. Gitteret har en lysåpning på 40 mm. Videre opplyses at ved maksimal slukeevne er vannhastigheten 0,6 m/s i tunellen og 0,8 m/s ved sperregitteret. HECO mener dette er så lite at det ikke er noe problem for fisk å svømme inn og ut av tunellen. Ved eventuell montering av varegrind med mindre lysåpning mener HECO at falltapet vil øke, at driftsstans vil kunne skje hyppigere og at det vil påføre investeringskostnader. Videre anføres at fisken i Gyrinos-Flævatn ikke har noen vandringsmotivasjon nedstrøms Flævatn, og at eventuelle tiltak heller må vurderes i tilknytning til de årlige utsettingene og vandring opp i tilsigselvene.

NVE kan ikke se at det er sannsynliggjort at utvandring fra Gyrinos-Flævatn inn i inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverk representerer noe vesentlig problem for fiskebestanden i magasinet. Hvis dette på et senere tidspunkt skulle vise seg å bli et problem, kan det vurderes tiltak i medhold av konsesjonsvilkårene. Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

4.7 Rydding av reguleringssonen i Gyrinos-Flævatn

Opprinnelig krav om rydding av reguleringssonen i Gyrinos-Flævatn er i senere uttalelser frafalt av Hemsedal kommune, og ikke opprettholdt av Ål eller Gol kommuner.

NVE opplyser at HECO i revisjonsdokumentet viser til at reguleringsssonene ble ryddet i perioden 1957-59, og at kravet i eksisterende vilkår dermed er oppfylt. Konesesjonæren mener at ytterligere rydding av hensyn til fiske, skade på garn og estetiske forhold ved nedtappet magasin må anses som et privatrettslig forhold. HECO viser også til at det i vassdragsskjønn ble fastsatt erstatning til grunneiere for skade på fisk og framtidig fiske, og at det stadig utbetales slike erstatninger.

NVE påpeker at vilkåret om rydding av reguleringssonen videreføres i forslaget til vilkår, og at ytterligere rydding om nødvendig kan pålegges av NVE i medhold av dette vilkåret. Departementet er enig i NVEs standpunkt.

4.8 Tiltak av hensyn til villrein

I revisjonskravet fremmes to konkrete tiltak for å lette villreinens passering av området ved Gyrinos-Flævatn; landbru over magasinet og nedlegging av beitegjerdet langs Lauvdøla nedstrøms Flævassdammen utenom beitesesongen. Tiltakene har som formål at villreinen igjen skal kunne ta i bruk områdene ved Blåbergi og Såta sør og øst for magasinet, som har godt vinterbeite (lav).

Villreinnemnda krever at man ved avgjørelsen av avbøtende tiltak må se alle kraftutbyggingene i Nordfjella i sammenheng, og at man som minimum for Gyrinos-Flævatn må se tiltakene der i sammenheng med neddemmingen av villreintrekk i Strandavatn og Stolsvatn (Holsreguleringen). Når det gjelder tiltak ved Gyrinos-Flævatn mener villreinnemnda at det beste vil være å fjerne beitegjerdet nedstrøms Flævassdammen, og erstatte gjerdet med minstevannføring som er stor nok til å fungere som beitegjerder i de 3 månedene dette er nødvendig. For så vidt gjelder etablering av en landbru over Gyrinos-Flævatn, var nemnda opprinnelig imot et slikt tiltak i høringsuttalelsen til revisjonsdokumentet, fordi inngrepet er et stort inngrep i seg selv og at mulighetene for å få villrein til å bruke en slik passasje er svært usikker. Ifølge nemndas uttalelse til NVEs innstilling er den nå positiv til etablering av landbru, og viser i den forbindelse bl. a. til seminar med andre nærliggende villreinnemnder og møte med NVE og Miljødirektoratet.

Ifølge HECO ble beitegjerdet pålagt ved vassdragsoverskjønn av 23. mars 1963, som kompensasjon for bortfall av Lauvdøla som selvgjerde. HECO mener at spørsmålet om nedlegging av gjerdet utenom beitesesongen er et privatrettslig anliggende, og at saken eventuelt må tas opp med rettighetshaverne. HECO mener for øvrig at gjerdet ikke har vært til hinder for utviklingen av en bærekraftig villreinstamme i Nordfjella.

HECOs kalkyle viser at en landbru over sundet mellom Gyrinos og Flævatn vil måtte være minst 1,2 km lang. For å kunne brukes av villrein antas at den må ha en bredde på minst 15 meter for å få en funksjonell passasje. Byggehøyden på landbrua vil variere med dybden i magasinet, og med en høyde på kun 1 meter over HRV vil deler av konstruksjonen bli om lag 15 meter høy. HECO mener at en slik konstruksjon ikke har en positiv nytte, og at det er et tiltak med en enorm negativ miljø- og økonomisk kostnad både i anleggs- og driftsfasen.

NVE mener at tiltak for å avbøte vassdragsreguleringens konsekvenser for villreinens passering av Gyrinos-Flævatn ligger innenfor det som kan vurderes ved revisjon av konsesjonsvilkår. Videre anser NVE at bestemmelser om beitegjerde langs Lauvdøla fastsatt i tidligere vassdragsskjønn ikke representere en begrensning av vassdragsmyndighetens kompetanse til å beslutte avbøtende tiltak etter vassdragsreguleringsloven.

Når det gjelder ønsket om etablering av landbru, er NVE enig i at tiltaket er svært omfattende. NVE har merket seg at Gyrinos-Flævatn ligger i utkanten av Nordfjella villreinområde. Brua vil trolig måtte konstrueres som en steinfylling i henimot 1 km lengde. Dette vil være et betydelig inngrep i landskapet og kreve et omfattende anleggsarbeid. Det er betydelig usikkert om villreinen vil ta brua i bruk, og hvilken betydning andre forhold som veier, hytter, støler, turisme osv. vil påvirke reinens eventuelle bruk av landbrua.

På denne bakgrunn har NVE kommet til at HECO ikke skal pålegges avbøtende tiltak i form av landbru over Gyrinos-Flævatn.

NVE mener forøvrig at beitegjerder, i den grad de er avbøtende tiltak for bortfall av Lauvdøla som selvgjerde, angår vassdragsmyndighetens forvaltningsområde. NVE mener det er problematisk hvis slike gjerder skaper vesentlige problemer for villreinenes passering av området. NVE mener derfor at bruk av slike gjerder, og eventuelle vilkår knyttet til fjerning i deler av året, må avklares med villreinforvaltningen. NVE vil ikke anbefale eget konsesjonsvilkår om at eksisterende beitegjerde langs Lauvdøla må fjernes, men heller at konsesjonæren oppfordres til å gå i dialog med villreinnemda, grunneiere og kommune for eventuelt å finne en løsning som kan fungere for villreinen, beiteinteresser og andre samfunnsinteresser. F.eks. kan det vurderes om mulige tiltak kan begrenses til å gjelde gjerdene på kortere strekninger, for å skaffe nødvendige passasjer for villreinen.

Villreinnemda foretrekker slipp av minstevannføring i Lauvdøla som avbøtende tiltak for bortfall av elva som selvgjerde, fordi dette ikke vil hindre villreinen i å ta seg forbi området. NVE mener at slipp av en slik minstevannføring vil medføre et betydelig krafttap, og at bortfall av selvgjerdeeffekten må kunne avbøtes på annen måte.

Departementets vurdering av virkninger for villrein

Villrein er en nasjonal ansvarsart, og Norge har en internasjonal forpliktelse til å ta vare på villreinen og dens leveområder. Norge forvalter de siste rester av vill fjellrein i Vest-Europa. Som følge av global tilbakegang på om lag 40 prosent siden 1990, er villreinen regnet som truet (VU/sårbar) på den globale rødlisten (IUCN, Red List of Threatened Species). I Norge har den fram til nå vært regnet som livskraftig, men bruk av arealer i fjellet og forstyrrelser og ikke minst CWD (skrantesyke) legger stadig større press på villreinstammene. Da Artsdatabanken, presenterte forslaget til Norsk rødliste for arter våren 2021, ble villreinen kategorisert som «nær truet». Endelig kategorisering vil skje mot slutten av 2021. Arealbeslag og fortrengning er sammen med klimaendringer og sykdom den viktigste negative faktoren for villrein.

Det er den samlede effekten av ulike naturinngrep og menneskelig ferdsel som er avgjørende for hvordan villreinen bruker leveområdene. Det er derfor nødvendig å vurdere påvirkninger og avbøtende tiltak på landskapsnivå. Det er ofte en kombinasjon av ulike typer infrastruktur som medfører barrierer for villreinenes trekk og arealutvikelse i viktige funksjonsområder. Departementet anbefaler derfor at man i revisjonssaker betrakter hele leveområdet for en villreinbestand under ett når man skal vurdere negative effekter av menneskelig påvirkning, og mulighetene til å gjennomføre avbøtende tiltak som kan bedre situasjonen.

I Nordfjella har naturinngrepene delt den opprinnelige villreinbestanden i to ulike delbestander fordi det har blitt etablert trekkbarrierer i landskapet. Etableringen av Gyrinos-Flævatnmagasinet har, som beskrevet over, medført at trekkrutene har blitt oversvømt. Tilgangen til viktige

beiteområder er dermed redusert. Videre har det som følge av reguleringene blitt bygget anleggsveier som medfører menneskelig ferdsel i tidligere urørte områder. Departementet mener det er en klar sammenheng mellom vassdragsreguleringen og påvirkningen på villreinen i området.

Når konsesjonen er gjenstand for revisjon, har myndighetene en mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av reguleringene. Departementet mener at standardvilkårene i utgangspunktet åpner for å pålegge tiltak og ytterligere utredninger, for å reetablere trekkruiter for villrein i fremtiden, dersom ny kunnskap tilsier dette. Tiltak som kan bidra til at villreinenes trekk forbedres er viktig for opprettholde en bærekraftig bestand på lang sikt. Det kan være mange ulike tiltak som kan bidra til et slikt resultat, som bl.a. er simulert i Ren-Rein prosjektet. Usikkerheten om sammenhengen mellom og virkninger av ulike påvirkninger medfører at det ofte ikke er tydelige faglige anbefalinger om hvilke tiltak som har vært aktuelle å pålegge i revisjonssaker.

De konkrete tiltakene som har vært fremmet i revisjonssaken her er landbru over Gyrimos – Flævatn og fjerne sauegjerdet langs Lauvdøla. Departementet vil her vise til NVEs gjennomgang over, som viser at det er eksempel usikkert om bygging av en landbru over Gyrimos – Flævatn vil være et godt avbøtende tiltak. Økt minstevannføring for øke selv-gjerdeeffekten til Lauvdøla er et tiltak som har større ulemper enn fordeler. Det vil kunne være aktuelt å pålegge tiltak for å løse ulempene knyttet til sauegjerdet ved den sørøstre enden av magasinet. Departementet støtter NVEs vurdering av at bestemmelsene om beitegjerdet langs Lauvdøla, som er fastsatt i tidligere vassdragsskjønn, ikke begrenser vassdragsmyndighetenes kompetanse til å fastsette avbøtende tiltak etter vassdragslovgivningen. NVE har anbefalt at konsesjonæren går i dialog med villreinnemda, grunneiere og kommune for eventuelt å finne en løsning som kan fungere for villreinen, beiteinteresser og andre samfunnsinteresser. Departementet slutter seg til NVEs anbefaling, og vil påpeke at standardvilkårene for naturforvaltning kan brukes for å pålegge tiltak av hensyn til villrein, om dette ikke finner en frivillig løsning.

Når det gjelder behov for kunnskap om øvrige tiltak er det slik departementet ser det betydelig usikkerhet om hvilke tiltak har best effekt, og hva de ulike tiltakene vil koste. Usikkerhet bør ikke medføre at forvaltningen unngår å treffe tiltak av hensyn til arter og naturtuper, jf. naturmangfoldloven. Etter vassdragsreguleringsloven § 17 kan det settes vilkår om at konsesjonæren yter tilskudd til et fond som skal fremme blant annet fisk, vilt og friluftsliv i kommunen eller andre særskilte formål. Tilskuddet kan enten skje ved betaling av et passende engangsbeløp eller ved årlige utbetalinger.

Departementet mener det i denne saken er nødvendig at det opprettes et villreinfond som kan brukes til å finansiere nødvendige utredninger og gjennomføring av prioriterte avbøtende tiltak i hele villreinområdet. Departementet foreslår at regulanten betaler et engangsbeløp for ivareta villreinbestanden i området. Regulanten pålegges derfor å bidra med 2 mill. kroner. Fondet skal innrettes slik at også andre aktører som finansierer tiltak av hensyn til villrein kan bidra inn til samme fond, f.eks. midler som tildeles fra Miljødirektoratet o.l. I villreinområder der det finnes flere konsesjoner vil andre regulanter som påvirker samme bestand forventes å i fremtiden bidra til et felles fond for hele villreinområdet, etter hvert som konsesjonene kommer opp til vilkårsrevisjon. Fondet skal forvaltes av en egen styringsgruppe bestående av NVE, miljømyndighetene, regulanten, evt. øvrige bidragsytere og de berørte kommunene. Det

forutsettes at tiltakene som iverksettes skal komme den berørte villreinbestanden til gode. Tiltakene som iverksettes må ses i sammenheng med andre prosjekt på villrein i Norge.

Ved å avsette midler til et fond vil kostnadene for konsesjonæren bli forutsigbare. Departementet mener at det ikke vil være rimelig å i tillegg åpne for utstrakt bruk av standardvilkårene for å pålegge kostbare undersøkelser og tiltak av hensyn til villrein. Dersom det skal pålegges fysiske tiltak av hensyn til villrein i medhold av standardvilkårene bør NVE forelegges forslaget.

4.9 Kulturminnevern og sektoravgift

I revisjonskravet fremmer kommunene krav om arkeologiske undersøkelser i Gyrinos-Flævatn og Vavatn. Kommunene viser til at områdene ikke ble tilstrekkelig undersøkt før reguleringen, fordi anleggsarbeidene allerede var igangsatt. Tross dette ble det gjort mange funn, særlig langs Gyrinosvatn. Kommunene viser også til at det under senere undersøkelser er registrert mange kulturminner fra steinalderen ved Vavatn. Kommunene hevder at det er hjemmel i vassdragsreguleringsloven § 20 (før § 12 nr. 17) til å pålegge kulturminneundersøkelser.

Hemsedal kommune fastholdes det at det bør være mulig å gjennomføre kulturminneundersøkelser når Flævatn allikevel er nedtappet, og at det vil være uansvarlig å la det gå 30 nye år fram til neste revisjon.

Buskerud fylkeskommune, Riksantikvaren og Norsk maritimt museum hevder at reguleringen omfattes av ordningen med sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag, fordi konsesjonen ble gitt før 1960. Fylkeskommunen og Norsk maritimt museum hevder at det er stort potensial for å finne automatisk fredede kulturminner, ikke minst i reguleringssonen i Flævatn. Området ved Flævatn ble ikke undersøkt under registreringen av kulturminner sommeren 1959, fordi dammen var bygget og oppdemmingen allerede hadde begynt. Fagfolkene rakk å gjøre en rekke registreringer langs kanten av Gyrinosvatn. Mange av funnene gjaldt bosettinger og fangstplasser fra steinalderen. Fylkeskommunen mener at det også ved Gyrinosvatn var for knapp tid til å rekke over aktuelle lokaliteter.

HECO viser i revisjonsdokumentet bl.a. til Vinstrasaken, hvor det ble foreslått at sektoravgift ikke skal betales i saker der undersøkelsesplikten etter kulturminneloven allerede er oppfylt. HECO hevder at det ikke er grunnlag for å pålegge verken konkrete kulturminneundersøkelser eller sektoravgift i forbindelse med Hemsilrevisjonen. HECO viser til at undersøkelser ble gjennomført i tråd med de krav som gjaldt den gangen. Når det gjelder Gjuva, Grøndøla, Hemsila og senkingsmagasinet Vavatn, hevder HECO at reguleringen ikke kan ha gitt økt risiko for skade på kulturminner, og at undersøkelser eller sektoravgift heller ikke kan pålegges for disse berørte delene av vassdraget.

NVE påpeker at hjemmelen for å pålegge sektoravgift framgår av retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag fastsatt av Klima og miljødepartementet (KLD). Ifølge KLDs brev av 01.04.2011 er det ikke en forutsetning for pålegg av sektoravgift at det aldri har vært gjennomført kulturminneundersøkelser i vassdraget tidligere. NVE påpeker videre at konsesjonen ble gitt før 1960, og at eksisterende konsesjonsvilkår ikke har vilkår om kulturminner. NVE tilrår derfor at det skal pålegges vilkår om sektoravgift.

Departementet støtter NVEs forslag om å pålegge sektoravgift om kulturminner, da konsesjonen er fra før 1960. Konsesjonæren må forholde seg til de forpliktelser som følger av

konsesjonsvilkårene og kulturminnelovgivningen for øvrig. Fagmyndighet her er fylkeskommunen. Departementet har ingen ytterligere bemerkninger utover dette.

4.10 Næringsfond og årlig beløp til opphjør av fisk, vilt og friluftsliv

I revisjonskravet kreves det både næringsfond og årlig beløp til opphjør av fisk, vilt og friluftsliv. Hemsedal og Ål kommuner opprettholder i høringsuttalelsene til revisjonsdokumentet kravet om næringsfond. Kravet er begrunnet med at det bør gis kompensasjon for ulemper for villrein, natur, turisme, reiseliv og bygdefolk som utbyggingen har medført. Fondets størrelse bør være i samme størrelsesorden som tilsvarende fond ved nye konsesjoner.

HECO avviser kravene om fond.

NVE påpeker at konsesjonæren i 1957-konsesjonen ble pålagt å betale kr 150. 000,- til fond for fremme av jordbruket i Hemsedal og Ål kommuner før reguleringen ble tatt i bruk. NVE presiserer at det i revisjonssaken bare vil være aktuelt å pålegge næringsfond når det foreligger helt spesielle hensyn, jf. Olje- og energidepartementets retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer av 25.05.2012.

NVE kjenner ikke til at det i tidligere vannkraftsaker har vært gitt viltfond av hensyn til villrein. For å kunne pålegge et viltfond må det være en klar sammenheng mellom vassdragsreguleringen og de negative konsekvensene for villreinen og hvilke konkrete avbøtende eller kompenserende tiltak et eventuelt fond kan brukes til. I revisjonssaken er det kommet tydelig fram at villreinens ferdsl i området ved Gyrimos-Flævattn er hindret av mer enn bare reguleringen. Etter NVEs oppfatning vil det være fullt mulig for villrein som kommer fra kjerneområdene i nordvest, å vandre på nordsiden av magasinet og videre til vinterbeitene i sørøst. Passasjen øst for Flævassdammen hindres av beitegjerder og aktivitet i forbindelse med beitedyr, sommertrafikk langs fjellveien mellom Hemsedal og Vats, fot- og skiturisme sommer og vinter, besøk på private hytter og støler, trafikk i forbindelse med Flævasshytta mv. NVE mener at det her ikke er en slik sammenheng mellom vassdragsreguleringen og ferdslshindringer for villreinen for å pålegge vilkår om viltfond.

Når det gjelder forholdene for fisk, påpeker NVE at Hemsila fra samløpet mellom Mørkedøla og Grøndøla til Eikredammen er regnet som en av Sør-Norges mest attraktive ørretelver for sportsfiskere. Fisket skjer ved såkalt «catch and release». Det er ingen høringsparter som har påpekt vesentlige problemer knyttet til forholdene for fisk på denne strekningen. I Hemsila er tilsiget til enhver tid 60 – 70% av det naturlige nedbørsfeltet. Gyrimos-Flævattn har ørret med god kvalitet, og 65 % av fanget fisk var fra naturlig rekruttering (villfisk). Den fiskebiologiske undersøkelsen anbefalte ikke å øke pålegget om årlig utsettinger.

For annet vilt enn villrein er det ikke påpekt særskilte konsekvenser av reguleringen. Når det gjelder friluftslivet, vil NVE påpeke at Hemsedal er en svært attraktiv destinasjon med en rekke svært ulike aktiviteter, og at denne posisjonen har Hemsedal fått etter at utbyggingen ble gjennomført.

Ved innføring av standard naturforvaltningsvilkår vil det med hjemmel i vilkårene kunne pålegges en rekke tiltak og undersøkelser med tanke på planter, fisk, vilt og friluftsliv. NVE kan ikke se at det i denne saken foreligger slike spesielle hensyn som eventuelt kan begrunne fond til opphjør av fisk, friluftsliv eller vilt inkludert villrein.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering når det gjelder fond av hensyn til fisk, vilt og friluftsliv, men har foreslått et øremerket fond av hensyn til villrein, hjemlet i vassdragsreguleringsloven § 17 av hensyn til andre særskilte formål.

4.11 Mengde og pris på konsesjonskraft

I revisjonskravet kreves en revurdering av mengden konsesjonskraft som skal tilgodeses kommunene fra angjeldende kraftverk. Videre kreves at prisen på konsesjonskraft fastsettes som OED-pris.

Departementet vil presisere at økonomiske krav normalt ikke omfattes av revisjon. Det må foreligge helt spesielle hensyn før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond og andre økonomiske vilkår i revisjonssaker. Dette gjelder også økonomisk kompensasjon for miljøulemper. Selv om avståelse av konsesjonskraft kan anses som en naturalytelse, bærer konsesjonskraften i dag preg av å være et økonomisk vilkår. Departementet foreslår derfor å ikke endre vilkår når det gjelder mengde og pris på konsesjonskraft, men har foreslått en språklig oppdatering av prisordlyden, så den reflekterer dagens praksis, jf. merknadene til vilkårene

4.12 Virkninger av Hemsil 2 kraftverk

Hemsil 2 kraftverk har inntak i Eikredammen og utløp i Hallingdalselva ca. 2 km nedstrøms samløpet med Hemsila. Logga, som er sideelv til Hemsila, og Ruståni, som er sideelv til Hallingdalselva øst for Hemsila, tas også inn på inntakstunellen til Hemsil 2 kraftverk.

Hemsila nedstrøms Eikredammen er viktig både for fiske, som landskapselement, og som trivselsfaktor for fastboende og fritidsbrukere langs elva. Hemsila oppstrøms Eikredammen er kjent som en av landets beste ørretelver, og tiltrekker seg mange sportsfiskere. Videre er Hemsedal en svært viktig turistdestinasjon både sommer og vinter, med mange ulike fritidsaktiviteter. Dette har medført at også Hemsila nedstrøms Eikredammen blir mer brukt, hvor det også er opprettet egen fiskeforening (Nedre Hemsil fiskeforening). I tillegg er betydelige strekninger av Hemsila nedstrøms Eikredammen lett synlig for trafikanter langs riksvei 52 og for beboere langs elva.

Krav

Det er i dag intet pålegg om slipp av minstevannføring fra Eikredammen. HECO har praktisert et selvpålagt slipp på 100 l/s om sommeren og 25 l/s om vinteren siden 2010.

Gol kommune krevde slipp av minstevannføring på 400 l/s sommer og 100 l/s vinter, og fiskepassasje forbi Eikredammen ifm søknaden for Hemsil 3. Hemsedal kommune krevde slipp av minstevannføring fra Eikredammen på 1 m³/s sommer og 0,5 m³/s vinter. Kommunen krevde også fiskepassasje forbi Eikredammen.

Gol og Hemsedal kommuner, Fylkesmannen og Hemsedal fiskeforening krevde i tillegg bygging av terskler samt biotopforbedrende tiltak i Hemsila nedstrøms Eikredammen av hensyn til ørreten.

Minstevannføring

I søknaden for Hemsil 3 foreslo HECO å øke minstevannføringen til 200 l/s sommer og 50 l/s vinter. NVE anbefalte i innstillingen for Hemsil 3 en minstevannføring på 500 l/s i sommerperioden og 150 l/s i vinterperioden.

I brev av 25.09.2020 har HECO justert forslaget til minstevannføring fra Eikredammen. De erkjenner at det er viktig med noe økt minstevannføring for å sikre bedre forhold for fisk og fiske. HECO viser til Gol kommunes høringsuttalelse til Hemsil 3 søknaden, der Gol kommune krevde en minstevannføring på 400 l/s sommer og 100 l/s vinter, og fiskepassasje forbi Eikredammen. HECO anbefaler en minstevannføring i tråd med dette. HECO påpeker at hele strekningen ligger i Gol kommune og viser til at forslaget hensyntar både forbedring for naturmiljøet, landskapet og ivaretar Gol kommunes krav. De peker på at NVEs forslag i innstillingen for Hemsil 3 var knyttet til at det ville bli en større fraføring av vann på strekningen (91 % sammenlignet med dagens 81%). De viser til at det er et betydelig resttilsigg på strekningen om sommeren, spesielt fra bekkene Vola og Gjuva.

Departementet vil påpeke at behovet for slipp av minstevannføring er særlig viktig i perioder med lite restvannføring. Minstevannføringen har særlig betydning like nedstrøms Eikredammen, men også ned mot Gol sentrum. Det er svært lite vann i elva i lange perioder på året når det ikke er overløp på Eikredammen, gjennomsnittlig ca. 59 dager i året. Vassdraget nedstrøms Eikredammen har stor verdi for fisk, landskap og friluftsliv. Kommunene har alle krevd minstevannføring, og prioritert minstevann på denne strekningen fremfor andre aktuelle strekninger der de også kunne krevd minstevannslipp. HECO's forslag på 400 l/s sommer og 100 l/s vinter medfører, i likhet med NVEs forslag, en økning sammenlignet med dagens frivillige vannslipp. Både HECO's og NVEs forslag er imidlertid lavere enn det høyeste kravet og lavere enn 5-percentilen. HECO argumenterer med at NVEs vannslipp var knyttet til utbygging av Hemsil 3 som ville ha medført en større fraføring av vann. Departementet mener det sentrale er å vurdere hvilken minstevannføring som kan bidra til å bedre forholdene for ørretbestanden samt ha positive virkninger for landskap og friluftsliv, uten å ha for store kostnader for kraftproduksjon. Dagens utbygging medfører at 81% av vannføringen er fraført på en strekning med store verdier for fisk, landskap og friluftsliv. NVEs forslag til minstevannføring vurderes å ivareta disse verdiene bedre enn HECO's forslag. NVEs forslag til minstevannslipp vil medføre et tap i forventet kraftproduksjon på 6 GWh/år. Departementet har grovt anslått at HECO's forslag vil medføre et tap på om lag 4-5 GWh/år. På denne bakgrunn anbefaler departementet at minstevannføringen bør fastsettes i tråd med NVEs forslag. Departementet finner at fordelene ved forslaget er større enn ulempene.

Terskler og biotiltak

Det har vært fremmet krav om å bygge terskler og gjennomføre biotiltak på strekningen nedstrøms Eikredammen. NVE peker på at dette vil være naturlig å vurdere etter at minstevannføring er pålagt, og peker på at tiltak kan pålegges i medhold av vilkårene.

HECO viser til at det ble utført biotiltak i 2008-2010 og det planlegges for restaureringstiltak på strekningen som følge av flomskader.

Departementet vil påpeke viktigheten av at de planlagte restaureringstiltakene ses i sammenheng med kravene til ytterligere tiltak som er fremmet i forbindelse med revisjonen, slik at de også vil

være til nytte for å rette opp skader som skyldes reguleringen . Slike tiltak kan pålegges både medhold av vilkår om terskler og vilkår om naturforvaltning. Godkjenningen av tiltak bør samordnes mellom NVE og Miljødirektoratet. Pålegg om tiltak må være knyttet til skader forårsaket av utbyggingen, og kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget.

Vandringsmulighet for fisk forbi Eikredammen

Både Gol og Hemsedal kommuner, Hemsedal fiskeforening og Nedre Hemsil fiskeforening krever at det etableres fiskepassasje forbi Eikredammen. Statsforvalteren mener at det bør vurderes om det er mulig å legge en fiskepassasje i tilknytning til slipp av minstevannføring. NVE mener det ikke er behov for å etablere dette i dagens situasjon, og viser til vurderingene i innstillingen for Hemsil 3 kraftverk.

Ifølge KU-rapporten for fisk og ferskvannsbiologi slipper det seg ørret ned over Eikredammen ved flomoverløp, noe som medfører at stor fisk tidvis kan fanges også nedenfor Eikredammen. Det anføres samme sted at det ikke er noen spesielle fordeler ved å få tilbakevandring av bestanden opp forbi Eikredammen, verken av hensyn til bestanden i dammen eller til bestanden i nedre del av Hemsil. Ved pålegg om minstevannføring forventes det at fisk overlever og at den vil kunne vandre videre nedover vassdraget, og gi grunnlag for et attraktivt fiske i Hemsil nedenfor Eikredammen.

I KU-rapporten pekes det på at minstevannføring fra Eikredammen bør etableres i et flomoverløp i form av et kunstig elveleie. Med dagens vannstandsvariasjon i Eikredammen vil en konvensjonell fisketrapp trolig ikke kunne fungere, og bygging av tradisjonell fisketrapp frarådes av NORCE v/Laboratorium for ferskvannsekologi og innlandsfiske.

HECO mener at nytten av fiskepassasje forbi Eikredammen er liten, og at andre avbøtende tiltak vil gi bedre kost-nytteforhold. Dette begrunnes blant annet i dokumentasjon på at ørretstammen i Hemsil er relativt stasjonær/ikke utpreget vandrende, at "nedvandret fisk" nok må antas å være skylt ned av flommer (ikke vandret av egen motivasjon), at det vil være komplisert og kostnadskrevenende å bygge en anordning for minstevannføring som kan fungere som en kunstig bekk for tilbakevandring (i og med at vannstanden i Eikredammen varierer over døgnet), og at det av hensyn til bestanden i Eikredammen og Øvre Hemsil (som har tilstrekkelig høy tetthet av fisk) ikke er noen fordel med tilbakevandring av fisk fra nedre Hemsil. Disse innvendingene er tatt til følge i NVEs innstilling.

Departementet vurderer at det vil være teknisk komplisert og kostnadskrevenende å bygge en fisketrapp ved Eikredammen, gitt de betydelige vannstandsvariasjonene i inntaksmagasinet. Det kan imidlertid finnes alternative løsninger som vil kunne gi en tilfredsstillende vandringsløsning i forbindelse med flomepisoder, som for eksempel naturlig omløpskanal som plasseres ved siden av selve dammen, jf. NORCE tiltakshåndbok for bedre fysisk vannmiljø. En slik kanal krever mer plass og det vil være nødvendig å vurdere om forholdene ligger til rette for en slik løsning ved Eikredammen. Departementet mener det derfor vil være hensiktsmessig at konsesjonæren utreder en vandringsløsning for fisk forbi Eikredammen. Dersom en slik utredning viser at kostnadene ved en vandringsløsning står i rimelig forhold til utbyggingens skadevirkninger og til nytten av pålegget kan bygging av en slik vandringsløsning pålegges av NVE i medhold av standardvilkårene. For nærmere detaljer se merknad til vilkårene.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering.

Magasinrestriksjoner i Eikredammen

Restriksjoner på pendlingen av vannstanden i Eikredammen er krevd bl.a. av Hemsedal og Gol kommuner. NVE finner ikke grunnlag for å innføre magasinrestriksjoner i Eikredammen, og viser til vurderingen i innstillingen for Hemsil 3 kraftverk. NVE påpeker at det har vært foreslått å etablere en terskel i Eikredammen utenfor innløpsosen til Eikrebekken. Dette kan eventuelt vurderes pålagt som del av en terskelplan for vassdraget.

HECO påpeker at Eikredammen ikke er et magasin og at det ikke bør eller kan fastsettes et reglement for et inntaksbasseng.

Departementet forutsetter at muligheter for en terskel ved Eikrebekken evt. vurderes som del av en terskelplan.

4.13 Virkninger av Brekkefoss kraftverk

I forbindelse med vilkårsrevisjonen for Hemsilreguleringen krevde Hemsedal fiskeforening pålegg om slipp av minstevannføring på elvestrekningen nedstrøms Flatsjø. Kravet var begrunnet i hensynet til ørret i nedre del av Grøndøla og i øvre del av Hemsil. Departementet mener i likhet med NVEs vurdering om slipp av minstevannføring i konsesjonsvedtaket av 14.06.2012, i hovedsak kan legges til grunn i vilkårsrevisjonen. Ørreten har hittil i svært liten grad kunnet bruke elvestrekningen med fraført vannføring. Dette skyldes at tilsiget i deler av året, bl.a. om vinteren, stort sett ligger mellom kraftverkets maksimale og minimale slukeevne, noe som medfører at elvestrekningen er tilnærmet tørr.

Når det gjelder perioden for sommerslipp og vinterslipp, bør dette etter departementets vurdering endres til å bli den samme som foreslått for slippet fra Eikrebekken (Eikredammen) i NVEs innstilling til Hemsil 3 kraftverk. I NVEs innstilling er både 1.5. og 15.5. foreslått som start av sommerslipp. I KU-rapporten for fisk er 1.5. foreslått. Departementet har på bakgrunn av dette kommet til at perioden for sommerslipp både fra Flatsjø og Eikredammen bør settes i tråd med den fiskefaglige anbefalingen. Sommerslippet fra Flatsjø på 0,5 m³/s foreslås følgelig å skje i perioden 1.5-30.9, mens vinterslippet på 0,1 m³/s skjer resten av året. Etter NVEs beregning vil dette gi et årlig produksjonstap på 0,65 GWh, som tilsvarer 5,8 % av produksjonen.

5. Departementets oppsummering og konklusjon

På basis av krav fra Hemsedal, Gol og Ål kommuner åpnet NVE sak om revisjon av konsesjonsvilkår for reguleringen av Hemsilvassdraget oppstrøms Eikredammen. Departementet er kommet til at også strekningen nedstrøms Eikredammen og Brekkefoss kraftverk, skal behandles som del av samme konsesjon og vurderes i revisjonssaken.

Kravene angår bl.a. slipp av minstevannføring, magasinrestriksjoner og trekkmulighet for villrein forbi reguleringsmagasin.

Departementet vil ikke anbefale hverken slipp av minstevannføring i Lauvdøla eller Dyrinja, tapperestriksjoner i Gyrimos-Flævatn, etablering av passasje for villrein over Gyrimos-Flævatn, vilkår om næringsfond eller årlig beløp til opphjelpt av fisk/vilt/friluftsliv til kommunene.

Departementet foreslår at det betales 2 mill. kroner til et villreinfond, som kan brukes til kunnskapsinnhenting og evt. tiltak av hensyn til villreinbestanden i området.

Departementet anbefaler slipp av minstevannføring fra Eikredammen og Flatsjø i tråd med NVEs anbefaling. Dette vil gi et samlet krafttap på om lag 7 GWh årlig, som tilsvarer en nåverdi på om lag 42 mill. kroner.

Departementet tilrår at konsesjonæren pålegges å betale sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag i tråd med retningslinjer og praksis i lignende saker.

Det foreslås innført moderne standard naturforvaltningsvilkår. Med hjemmel i det foreslåtte konsesjonsvilkåret kan det på et senere tidspunkt pålegges fiskeundersøkelser, tiltak mot utvandring av fisk og opprydding av reguleringssoner, hvis det skulle være behov for det.

Økonomiske vilkår foreslås ikke endret, men det gjøres en endring i ordlyden for konsesjonskraftprisen så den er i tråd med praksis.

Det er enighet mellom partene om at kravet tilknyttet erosjon ved Skarvanstølen er løst ved tiltak som konsesjonæren allerede har gjennomført.

Departementet tilrår at det fastsettes reviderte vilkår for HECOs konsesjon til regulering av Hemsilvassdraget i tråd med NVEs innstilling og NVEs reviderte forslag til vilkår jf. brev av 04.12.2020. Det vises til tabell 5.1 nedenfor og departementets merknader til vilkårene nedenfor under punkt V.

Tabell 5.1 Oversikt over kravpunkter og departementets tilrådning

Kravpunkter	Departementets tilrådning i saken
Minstevannføring i Lauvdøla	Ikke anbefalt
Minstevannføring i Dyrinja	Ikke anbefalt
Minstevannføring nedstrøms Eikredammen	Anbefalt
Tapperestriksjon i Gyrimos-Flævatn	Ikke anbefalt
Fiskebiologiske undersøkelser	Hjemlet i vilkårene
Terskler i Hemsila nedstrøms Eikredammen	Hjemlet i vilkårene
Tiltak for å hindre utvandring av fisk	Hjemlet i vilkårene
Rydder reguleringssonen i Gyrimos-Flævatn	Hjemlet i vilkårene
Passasje for villrein – over Gyrimos-Flævatn	Ikke anbefalt

Passasje for villrein – nedstrøms Flævassdammen	Ikke anbefalt
Kulturminne-undersøkelser	Sektoravgift
Innføring av moderne naturforvaltningsvilkår	Ja (Innføres i alle revisjonssaker)
Næringsfond	Ikke anbefalt
Fond for opphjel্প av fisk/vilt/friluftsliv	Ikke anbefalt, men øremerket fond for villrein anbefales.
Mengden og pris på konsesjonskraft	Ikke anbefalt

V. Merknader til nye konsesjonsvilkår

Generelt

Gjeldende konsesjonsvilkår ble fastsatt ved kgl. res. av 25.01.1957. Departementet tilrår at vilkårene generelt oppdateres i tråd med standardvilkår for nye konsesjoner fastsatt i medhold av vassdragsreguleringsloven § 8, jf. §§ 14-20, slik loven nå lyder etter lovrevisjonen av 21. juni 2017 med ikrafttredelse 1. januar 2018.

Departementet vil presisere at vilkårene også gjelder strekningen nedstrøms Flatsjø og Eikredammen ettersom Brekkefoss og Hemsil 2 kraftverk er del av konsesjonen og revisjonssaken.

Post 1 Konsesjonstid og revisjon

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år.

Post 2 Konsesjonsavgifter

Konsesjonsvilkåret foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår.

Økonomiske vilkår omfattes normalt ikke av en vilkårsrevisjon, og konsesjonsavgiftene foreslås videreført med kr 0,50 pr nat.hk. til staten og kr 2,75 pr. nat.hk. til kommunen, i tråd med vilkårene vedtatt ved kgl. res. 25.01.1957. Satsene er for tiden på henholdsvis kr 6,87 til staten (pr. 01.01.2018) og kr 38,79 til kommunen (pr. 01.01.2018). Oppjustering av årlige konsesjonsavgifter skjer etter de til enhver tid gjeldende regler.

For vassdraget nedenfor Hemsil 2 beregnes økningen på grunnlag av den økning av lavvannføringen som reguleringen og overføringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet med den tidlige bestående regulering.

Post 3 Konsesjonskraft

Teksten i tidligere post 21 foreslås oppdatert i tråd med moderne standardvilkår med følgende unntak:

Det foreslås å beholde bestemmelsen (tidligere post 21 femte avsnitt) om at konsesjonskraften fra kraftverkene Gjuva, Hemsil 1 og Hemsil 2 skal leveres til samme pris og på samme vilkår som staten til enhver tid fastsetter for sine kraftleveringer i Østlandsområdet.

NVE påpeker at kommunene etter någjeldende praksis betaler en pris på konsesjonskraften basert på selvkostprinsippet, men at de i forbindelse med tidligere planlagt utvidelse av Hemsil 2 kraftverk (Hemsil 3 kraftverk, se NVE 201104057) krevde OED-pris. NVE mener at fjerning av ovennevnte vilkårsbestemmelser vil kunne endre kommunenes stilling hva gjelder rettighetene de har etter någjeldende vilkår, og vil ikke foreslå det. Dagens praksis er at kommunene betaler selvkost for konsesjonskraften, basert på standard beregningsmetode for konsesjoner gitt før lovendringen i 1959. Departementet mener prisbestemmelsens ordlyd i vilkåret bør formuleres så den er i oversenstemmelse med praksis, og har derfor foreslått en ren språklig oppdatering. Endringen vil ikke medføre noen realitetsendring.

Det foreslås å beholde bestemmelsen om at oppsagt kraft ikke senere kan forlanges avgitt.

Videre foreslås å beholde bestemmelsen om at staten kan kreve tildelt inntil 5 % av kraften, som er i tråd med moderne standardvilkår.

NVE har i innstillingen foreslått å beholde bestemmelsen (tidligere post 21 annet avsnitt) om at berørte kommuner 30 år etter at opprinnelig konsesjon ble gitt, og etter Kongens beslutning, kan få ytterligere konsesjonskraft til dekning av kommunenes behov. NVE har senere gjennomgått hvordan 30 års regelen ble endret ifm. lovendringer i 1959 og 1990, og viser til at 20 års bestemmelsen er en erstatning for den tidligere 30-års bestemmelsen. Departementet anbefaler på denne bakgrunn å fjerne 30 års bestemmelsen og innføre 20 års bestemmelsen.

Post 5 Fond

Det foreslås etablering av et fond øremerket villreinbestanden i området. Andre aktører kan også bidra med midler for å sikre nødvendig finansiering av tiltakene. Fondet skal forvaltes av en styringsgruppe der NVE, miljøforvaltningen, regulanten, berørte kommuner og evt. andre bidragsytere deltar. NVE og Miljødirektoratet skal i fellesskap utarbeide et utkast til mandat for styringsgruppen og ta utgangspunkt i erfaringer fra forvaltningen av krypsivfondet i Otra. Mandatet skal godkjennes av Olje- og energidepartementet.

Post 6 Byggefrister mv.

Det foreslås at standard byggefrister innføres.

Post 8 Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Myndighet for godkjenning av planer og tilsyn mv. er tillagt NVE i tråd med moderne standardvilkår.

Konsesjonæren skal utrede hvordan en vandringsløsning for fisk forbi Eikredammen kan løses ved flomoverløp. Dersom kostnadene ved en slik vandringsløsning står i rimelig forhold til utbyggingens skadevirkninger og til nytten av tiltaket av kan bygging av en slik vandringsløsning pålegges av NVE etter innspill fra Miljødirektoratet. Utforming av vandringsløsningen vil måtte

beskrives i en egen detaljplan, som godkjennes av NVE. Utforming av vandringsløsningen bør ses i sammenheng med krav om minstevannslipp fra Eikredammen.

Post 9 Naturforvaltning

Det foreslås innført moderne standardvilkår om naturforvaltning. Vilåret gir Miljødirektoratet/Statsforvalteren hjemmel til å pålegge konsesjonæren å gjennomføre undersøkelser og enkelte tiltak av hensyn til fisk, plante- og dyreliv og friluftsliv.

Tidligere bestemmelse om slipp av nødvendig vann til eventuelle fisketrapper etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement, foreslås tatt inn i manøvreringsreglementet.

Det foreslås inntatt en bestemmelse om å ta vare på og om nødvendig gjøre kompensierende tiltak for friluftsliv. Bestemmelsen er ny og er i tråd med moderne standardvilkår.

Pålegg i medhold av naturforvaltningsvilåret må være knyttet til skader forårsaket av utbyggingen, og kostnadene ved pålegget må stå i rimelig forhold til tiltakets skadevirkninger og til nytten av pålegget. Utkast til pålegg om fysiske tiltak av hensyn til villrein bør forelegges NVE.

Post 10 Automatisk fredete kulturminner

Det foreslås inntatt bestemmelser om automatisk fredede kulturminner, og herunder krav om innbetaling av engangsbeløp til kulturminnevern i vassdrag (sektoravgift). Det vises til «Retningslinjer for bruk av sektoravgift til kulturminnevern i vassdrag» fastsatt av Miljøvern-departementet 08.06.2010.

Opprinnelig reguleringskonsesjon ble gitt før 1960 og er tidsubegrenset. Den er uten vilkår om kulturminner og omfattes av punkt 2 i retningslinjene.

NVE vil beregne den endelige avgiften når vilkårene er revidert.

Post 11 Forurensning mv.

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 13 Terskler mv.

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

NVE vil etter denne posten i vilkårene kunne pålegge konsesjonæren å bygge slike terskler etter godkjenning av eventuell terskelplan for berørt del av vassdraget. Forslag om biotopjusterende tiltak som pålegges av hensyn til fisk mv. bør forelegges Miljødirektoratet før de fastsettes av NVE.

Post 14 Rydding av reguleringssonen

Gjeldende vilkår suppleres og konkretiseres ytterligere. NVE gis myndighet til å gi pålegg etter bestemmelsen, alt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 15 Manøvreringsreglement mv.

Medfører vilkår om vannslipp og vannstandsendringer skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet, jf. reglementet post 4. Regelen er lovfestet i vassdragsreguleringsloven § 16 tredje ledd.

Manøvreringsreglementet kan endres av Kongen eller departementet etter søknad fra vassdragsanleggets eier, jf. vregl. § 9.

Post 17 Etterundersøkelser

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 19 Luftovermetning

Bestemmelsen er ny og foreslås inntatt i tråd med moderne standardvilkår.

Post 21 Tinglysing

All tinglysing foretas sentralt av Statens Kartverk, og ikke lenger av de ulike rettskretser.

For øvrig slutter Olje- og energidepartementet seg til NVEs merknader til konsesjonsvilkårene.

Merknader til nytt manøvreringsreglement

Det fastsettes et felles manøvreringsreglement for hele Hemsilvassdraget, inkludert strekningen nedstrøms Hemsil 2 og Brekkefoss kraftverk.

Post 1

Det foreslås at det under «Overføringer» tas med at Fagerdøla og Dyrinja er tatt inn på inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverk.

Forøvrig videreføres posten i hovedsak som tidligere, bortsett fra at henvisningen til «Hovedstyret for Vassdrags- og Elektrisitetsvesenet» erstattes med «det offentlige», som er i tråd med moderne standardvilkår.

Ifølge HECO er høydene i gjeldende manøvreringsreglement referert til lokalt høydesystem. HECO har opplyst at de vil foreta innmåling av reguleringshøydene etter NN 2000. Ifølge NVEs brev 4.12.2020 referer høydene seg nå til Kartverkets høydesystem (NN 2000)

Post 2

Det foreslås å beholde tidligere bestemmelse om at den naturlige lavvannføring nedstrøms utløpet til Hemsil 2 ikke forminskes til skade for andres rettigheter.

Tidspunktet for slipp av minstevannføring sommer fra Eikredammen og Flatsjø settes til 1.5-30.9, i tråd med anbefalingene i NVEs innstilling og KU-rapporten for fisk og ferskvannsbibliologi.

Post 4

Tidligere poster 5 og 6 samles i ny post 4.

Øvrige merknader

Privatrettslige spørsmål

Privatrettslige spørsmål som angår de enkelte eiendommer eller rettigheter som ble berørt av reguleringen, ble løst ved tidligere inngåtte minnelige avtaler og offentlig skjønn. Eventuelle ytterligere spørsmål av privatrettslig art må løses direkte mellom konsesjonæren og de respektive grunneierne, via minnelige avtaler eller rettslig prosess.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r:

Reviderte vilkår for tillatelser meddelt Hafslund E-CO Vannkraft AS for regulering av Hemsilvassdraget mv. fastsettes i samsvar med vedlagte forslag.

Vedlegg 1 – Spesifikasjon av tillatelse

1. I medhold av vassdragsreguleringsloven 21. juni 2017 nr. 101 § 8 fastsettes reviderte vilkår for tillatelse til Hafslund E-CO Vannkraft AS for regulering Hemsilvassdraget mv. (Hemsil 1 kraftverk, Hemsil 2 kraftverk, Brekkefoss kraftverk og Gjuva kraftverk) i Gol, Ål og Hemsedal kommuner, jf. Vedlegg 2.
2. Det fastsettes revidert manøvreringsreglement for regulering av Hemsilvassdraget mv. i Gol, Ål og Hemsedal kommuner, jf. Vedlegg 3.

Vedlegg 2

Vilkår for reguleringen av Hemsilvassdraget i Hemsedal, Gol og Ål kommuner, Viken fylke

(Fastsatt ved kgl.res. 23.6.2021. Erstatte tidligere vilkår gitt ved kronprinsregentens resolusjon 25.01.1957)

1

(Konsesjonstid og revisjon)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 første ledd.

Anleggene må ikke nedlegges uten Kongens eller Stortingets samtykke, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 annet ledd.

Reguleringskonsesjonen, reguleringsanleggene eller andeler i reguleringsanleggene kan bare overdras i forbindelse med samtidig overdragelse av vannfall i samme vassdrag nedenfor anlegget. Det samme gjelder ved andre disposisjoner over konsesjonen, anleggene eller andeler i anleggene, herunder pantsettelse, arrest eller utlegg.

2

(Konsesjonsavgifter)

Det skal betales en årlig avgift til staten på kr 0,50 pr. nat.hk og de kommuner og fylkeskommuner som Kongen bestemmer på kr 2,75 pr. nat.hk. Satsene refererer seg til det som opprinnelig ble fastsatt ved kronprinsregentens resolusjon 25.01.1957.

Avgiften til fylkeskommunene og kommunene, fordeles mellom disse innbyrdes etter bestemmelse av NVE. Skjer det endringer i reguleringer, overføringer, kommunegrenser eller annet som i vesentlig grad kan påvirke delingsresultatet, kan ny fordeling foretas. Avgiften avsettes særskilt for hver kommune til et fond, som anvendes etter bestemmelse av fylkestinget eller kommunestyret. Fondets midler skal fortrinnsvis anvendes til utbygging av næringslivet i distriktet.

Satsen for konsesjonsavgifter skal justeres hvert 5. år i tråd med gjeldende regler.

Betales ikke avgiften til forfallstid, betales rente som fastsatt i medhold av forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg.

Avgiften beregnes etter den økning av vassdragets lavvannføring som reguleringen antas å medføre utover den vannføringen som har vært påregnelig år om annet 350 dager i året. Ved beregningen legges det til grunn at magasinet utnyttes slik at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig.

For vassdraget nedenfor Hemsil 2 beregnes økningen på grunnlag av den økning av lavvannføringen som reguleringen og overføringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet med den tidligere bestående regulering.

Avgjørelsen om beregning av avgiften treffes av NVE.

Gis konsesjon både etter vannfallrettighetsloven og vassdragsreguleringsloven, samordnes beregningen av konsesjonsavgifter etter de to lovene.

Avgiften skal betales av de enkelte vannfalls- eller brukseiere som utnytter den regulerte vannføringen. Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

(Konsesjonskraft)

Det skal avstås til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 prosent av den for hvert vannfall innvunne økning av vannkraften beregnet etter reglene i § 14 annet ledd, jf. § 3 fjerde ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av NVE med grunnlag i kommunens behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning. Avgitt kraft kan kommunen nytte etter eget skjønn.

Det kan bestemmes at det i tillegg skal avstås inntil 5 prosent av kraften til staten beregnet som i første ledd. Staten rår fritt over tildelt kraft.

Plikten til å avstå kraft påhviler de enkelte vannfalls- eller brukseiere. Plikten til å avstå kraft inntreffer etter hvert som den regulerte vannføringen tas i bruk.

NVE bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraft tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med brukstid ned til 5.000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger betales av den som tar ut kraften.

De enkelte vannfalls- eller brukseiere har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes force majeure, må ikke skje uten departementets samtykke. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Kraften leveres etter en maksimalpris beregnet på å dekke produksjonsomkostningene – deri innbefattet 6 pst. rente av anleggskapitalene – med tillegg av 20 pst. Hvis prisen beregnet på denne måten vil bli uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vannfallet kan gi er tatt i bruk, kan dog kraften i stedet forlanges avgitt etter en maksimalpris som svarer til den gjengse pris ved bortleie av kraft i distriktet. Maksimalprisen fastsettes ved overenskomst mellom vedkommende departement og konsesjonæren eller i mangel av overenskomst ved skjønn. Denne fastsettelsen kan så vel av departementet som konsesjonæren forlanges revidert hvert 5. år. Hvis eieren leier ut kraft og kraften til kommune eller stat kan uttas fra kraftledning til noen av leietakerne, kan kommunen eller staten i ethvert tilfelle forlange kraften avgitt til samme pris på samme vilkår som leierne av lignende kraftmengder under samme forhold.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny vurdering etter 20 år.

(Kontroll med betaling av avgift m.v.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 (Konsesjonsavgifter) og kontroll med vannforbruket, samt avgivelse av kraft, jf. post 3 (Konsesjonskraft), kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

(Fond)

Konsesjonæren pålegges å avsette et engangsbeløp på 2 mill. kroner til et øremerket fond til undersøkelser og tiltak for å bedre forholdene for villreinbestanden som blir berørt av reguleringen. Fondet skal forvaltes av en egen styringsgruppe bestående av NVE, miljøforvaltningen, regulanten, evt. øvrige bidragsytere og de berørte kommunene. Midlene skal forvaltes til beste for villreinbestanden.

(Byggefrister)

Arbeidet med det konsesjonsgitte tiltaket må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonen ble gitt og fullføres innen ytterligere 5 år. Fristene kan forlenges av NVE. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av ekstraordinære forhold (force majeure) har vært umulig å utnytte.

7

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, kulturminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

8

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Konsesjonæren plikter å legge fram detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for anleggene. Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

9

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet

- a. å sørge for at forholdene i Gyrimos-Flævatn, Vavatn og berørte deler av Hemsilvassdraget er slik at de stede egne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

V

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Miljødirektoratet å bekoste friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren

10

(Automatisk fredete kulturminner)

Når reviderte vilkår er fastsatt, skal konsesjonæren innen rimelig frist betale et engangsbeløp på 7000,- (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. Det innbetalte beløpet skal dekke utgifter til registreringer, undersøkelser, utgravinger, konservering og sikringstiltak, og omfatter alle automatisk fredede kulturminner innenfor områder som berøres av reguleringen.

Arkeologiske arbeider skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet eller når vannstanden av andre årsaker er lav. Konsesjonæren må avtale med kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen og eventuelt Sametinget) i god tid før en nedtapping av magasinene. Konsesjonæren skal også varsle kulturminneforvaltningen dersom det av andre årsaker er lav vannstand i magasinene slik at arkeologisk arbeid kan gjennomføres.

Konsesjonæren skal ved fysiske tiltak i vann og på land, som for eksempel etablering av terskler og anleggsarbeid m.v. i god tid på forhånd få undersøkt om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter kulturminneloven §§ 3 og 9.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner, skal melding sendes kulturminneforvaltningen og arbeidet stanses, jf kulturminneloven § 8 andre ledd.

11

(Forurensning)

Konsesjonæren plikter etter Fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- a. å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med anlegget er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- b. å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

12

(Veier, ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter helt eller delvis å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veier, broer og kaier, hvor disse utgifter antas å bli særlig øket ved anleggsarbeidet. Veier, broer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmenheten, med mindre NVE vedtar noe annet.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

13

(Terskler, biotopjusterende tiltak og erosjonssikring)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Pålegg etter dette vilkåret vil bygge på en plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegg, samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold, er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

14

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan NVE pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

15

(Manøvreringsreglement)

Det er fastsatt et manøvreringsreglement som setter grenser for vannstand og vannslipping, med bestemmelser om kontroll og hvordan tapping av magasin skal skje.

16

(Hydrologiske observasjoner)

Konsesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

16

(Registrering av minstevannføring, vannstand i reguleringsmagasin, krav om skilting og merking)

Det skal etableres en måleanordning for registrering og dokumentasjon av minstevannføring. Løsningen skal godkjennes av NVE. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares på en sikker måte i hele anleggets levetid.

Ved alle reguleringsmagasin og steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om manøvreringsbestemmelser og hvordan dette kan kontrolleres. NVE skal godkjenne skiltens utforming og plassering.

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av utbyggingen må markeres på kart på opplysningsskilt og merkes eller sikres.

For alle vassdragsanlegg skal det etableres og opprettholdes hensiktsmessige sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved anleggene.

17

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av regulerings virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18

(Militære foranstaltninger)

Ved damanlegget kan det treffes militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle, uten at eieren har krav på erstatning for de ulemper eller rådighetsbegrensninger dette medfører. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den innskrenkning eller benyttelse av anleggene som er nødvendig og den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

(Kontroll og sanksjoner)

Konsesjonæren må tåle den kontroll med overholdelsen av de fastsatte vilkår eller pålegg gitt i medhold av vilkårene som NVE finner nødvendig. Utgifter med kontrollen kan kreves dekket av konsesjonæren.

NVE kan kreve at konsesjonæren skal rette forhold som er i strid med loven eller vedtak fattet i medhold av loven.

NVE kan treffe vedtak om tvangsmulkt for å sikre at en plikt som følger av loven eller vedtak i medhold av loven, blir oppfylt. Tvangsmulkten kan fastsettes som en løpende mulkt eller som et engangsbeløp. Tvangsmulkten tilfaller statskassen.

Departementet kan fatte vedtak om at konsesjonen trekkes tilbake ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2 (Konsesjonsavgifter), 3 (Konsesjonskraft), 6 (Byggefrister), 15 (Manøvreringsreglement) og 20 (Kontroll og sanksjoner). Ved gjentatte eller fortsatte overtredelser av spesielle konsesjonsbetingelser for de enkelte deltagere i reguleringen, mister vedkommende vannfalls- eller brukseiers retten til å bruke driftsvannet som er innvunnet ved reguleringen.

NVE kan ilegge overtredelsesgebyr til den som forsettlig eller uaktsomt overtrer eller medvirker til overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av vassdragsreguleringsloven.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt overskrider konsesjonen eller overtrer konsesjonsvilkår eller pålegg fastsatt med hjemmel i vassdragsreguleringsloven.

(Tinglysing)

Konsesjonen med tilknyttede vilkår skal tinglyses etter tinglysningsloven.

Departementet kan ved enkeltvedtak bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som en heftelse på eiendommer hvor konsesjonen kan medføre en forpliktelse

Vedlegg 3

Manøvreringsreglement for regulering av Hemsilvassdraget m.v. i Hemsedal, Gol og Ål kommuner, Buskerud fylke

(Fastsatt ved kgl.res. 23.6.2021. Erstatte tidligere reglement gitt ved kronprinsregentens resolusjon av 25. januar 1957)

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser			Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote				
Vavatn	1 124,3	1 124,45	1 116,45	0	8,0	8,0	
Gyrinosvatn	1 095,6	1 108,77	1 095,87	12,9	0	12,9	
Flævatn	1 088,6	1 108,77	1 088,87	19,9	0	19,9	
Flatsjø*		697,97	697,67			0,3	
Eikrebekken*		566,25	560,92			5,33	

*Flatsjø og Eikrebekken er inntaksmagasiner.

Høydene refererer seg til Kartverkets høydesystem (NN 2000).

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Flomlukene i Gyrinos-Flævatn-dammen skal manøvreres slik at vannstanden ikke overstiger kote 1 108,77, og dimensjoneres slik at de tar største påregnelige flom.

Overføring

Fagerdøla og Dyrinja er tatt inn på inntakstunellen til Hemsil 1 kraftverk.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes, og at den naturlige lavvannføring nedstrøms utløpet til Hemsil 2 ikke forminskes til skade for andres rettigheter.

I perioden 1.5.-30.9 skal det slippes 0,5 m³/s fra Flatsjø til Grøndøla, og 0,1 m³/s resten av året. I perioden 1.5-30.9 skal det slippes 0,5 m³/s fra Eikrebekken til Hemsil, og 0,15 m³/s resten av året. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Det skal avgis nødvendig vann til eventuelle fisketrapper etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

Det skal videre ved tappingen has for øye at isforholdene i vassdraget så vidt mulig ikke skal forverres.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende, og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Konesjonæren skal etter vedtak fra NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser, og gjøre materialet tilgjengelig for allmennheten.

4.

Viser det seg at vilkår om vannslipp og vannstandsendringer medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan det gjøres nødvendige endringer i reglementet. Dette kan skje uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.